

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLER KENT VE ÇEVRE POLİTİKALARI BİLİM DALI

**HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: EDİRNE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM YENİ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN

ÇANAKKALE – 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLER KENT VE ÇEVRE POLİTİKALARI BİLİM DALI

**HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: EDİRNE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİZEM YENİ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN

ÇANAKKALE - 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Gizem YENİ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN yönetiminde hazırlanan ve **09/04/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN

.....

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Şermin Atak ÇOBANOĞLU

.....

Doç. Dr. Rasim AKPINAR

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 09/04/2021

.....

Prof. Dr. Pelin KANTEN

Enstitü Müdürü

09/04/2021

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Gizem YENİ

22/04/2021

TEŞEKKÜR

Geçirdiğim yüksek lisans süreci içerisinde teşekkür etmek istediğim çok kişi var. Sadece tez çalışma zamanlarında değil, yüksek lisans öğrenciliğim boyunca da ihtiyaç duyduğum her anımda varlığını hissettiren tez danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN'a çok teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimim içerisinde bilgilerinden istifade ettiğim değerli hocalarım, Prof. Dr. Hüseyin ERKUL, Prof Dr. Erhan GÜMÜŞ, Prof. Dr. Mustafa GÖRÜN ve Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAÇ ÇOBANOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma sürecim boyunca desteklerini esirgemeyen dostlarıma ve son olarak hayatı benim için anlamlı kılan, hayatım boyunca beni koşulsuz destekleyen ve yetiştiren sevgili aileme; annem Hülya YENİ ve babam Hikmet YENİ'ye teşekkür ederim.

Gizem YENİ

Çanakkale, 2021

ÖZET

HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ VE SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: EDİRNE ÖRNEĞİ

Gizem YENİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN

09/04/2021, 126

Sosyal sermaye; sosyoloji, iktisat ve kamu yönetimi gibi çeşitli bilim dallarının ilgilendiği ayrıca da ekonomik ve beşeri sermaye gibi diğer sermaye çeşitlerine göre çok daha yeni bir kavramdır. Sosyal sermaye kavramı, normlar, güven, iletişim ve sosyal ağ ögelerini kapsamaktadır. Çalışmada, var olan bilgiler ışığında ilişkilerin ve birlikteliklerin, bağlantı ve ağların bireylerin dışında kolektif açıdan da değer yaratan bir sermaye çeşidi olduğu kabulünden yola çıkılmıştır. Türkiye’de sosyal sermaye oluşumunda ilk akla gelen hemşehrilik ve hemşehri dernekleridir. Hemşehri dernekleri kente göç sonrasında bireylerin yardımlaşma ve dayanışma temelinde oluşturdukları yapılardır. Çalışmanın amacı, hemşehri derneklerinde güven, iletişim, sosyal ağ ve normlar çerçevesinde sosyal sermaye oluşumunun değerlendirilmesi, sosyal sermaye ve hemşehri dernekleri arasındaki ilişkiyi açıklamaktır. Çalışma, hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye ilişkisini örgütsel boyutta anlamaya yönelik kapsamlı bir araştırma olması nedeniyle öneme sahiptir. Nicel araştırma yöntemi ve anket tekniği ile Edirne Merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan hemşehri derneklerindeki 240 üye ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler sosyal ağ, güven, iletişim ve norm boyutları çerçevesinde SmartPls hazır yazılımı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda sosyal sermaye düzeyi boyutlar içerisinde en yüksek norm ve en düşük genelleştirilmiş güven boyutunda bulunmuştur. Çalışma değerlendirildiğinde katılımcıların sosyal sermaye düzeyinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sermaye, Hemşehri dernekleri, Edirne, Göç, Güven

ABSTRACT

A RESEARCH ON HOMETOWN ASSOCIATIONS AND SOCIAL CAPITAL RELATIONS: EXAMPLE OF EDİRNE

Gizem YENİ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Political Science and Public Administration

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Melike ERDOĞAN

09/04/2021, 126

Social capital; it is a much newer concept than other types of capital such as economics and human capital, in which various disciplines such as sociology, economics and public administration are concerned. The concept of social capital includes norms, trust, communication and social network elements. In the study, in the light of the existing information, it has been started from the acceptance that relationships and partnerships, connections and networks are a type of capital that creates value in collective terms besides individuals. The first that comes to mind are citizenship and citizen associations in the formation of social capital in Turkey. Citizen associations are structures formed by individuals on the basis of cooperation and solidarity after migration to the city. The aim of the study is to evaluate the trust, communication, social network and social capital formation within the framework of norms in fellow countrymen associations, and to explain the relationship between social capital and fellow countrymen associations. The study is important because it is a comprehensive study aimed at understanding the relationship between fellow countrymen associations and social capital at an organizational level. The research was carried out with 240 members of fellow countrymen associations within the borders of Edirne Central district, using the quantitative research method and survey technique. The data obtained in the research were analyzed with SmartPls ready software within the framework of social network, trust, communication and norm dimensions. As a result of the findings, social capital level was found to be the highest norm and the lowest general confidence dimension among the dimensions. When the study was evaluated, it was found that the social capital level of the participants was high.

Keywords: Social capital, Hometown associations, Edirne, Migration, Trust

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GİRİŞ	1
------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

HEMŞEHRİ DERNEKLERİ İLE SOSYAL SERMAYEYE YÖNELİK KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Hemşehri Dernekleri	5
2.1.1. Göç Kavramı	5
2.1.2. Hemşehri ve Hemşehrilik	7
2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Dernekler	11
2.2.1. Sivil Toplum Kavramı	11
2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	12
2.2.3. Dernek Kavramı	13
2.3. Türkiye’de Dernek Kurma Hakkının Tarihsel Gelişimi.....	14
2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	14
2.3.2. Cumhuriyet Dönemi.....	15
1921 ve 1924 Anayasasında Dernekler.....	15
1926 Tarihli Medeni Kanun.....	15
2.3.3. 1961 Anayasası Dönemi.....	16
2.3.4. 1982 Anayasası Dönemi.....	16

2908 Sayılı Dernekler Kanunu.....	17
5253 Sayılı Dernekler Kanunu.....	17
2.4. Dernekler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması	19
2.5. Hemşehri Dernekleri Kavramı	20
2.5.1. Dünya’da Hemşehri Dernekleri.....	21
2.5.2. Türkiye’de Hemşehri Dernekleri.....	26
2.6. Hemşehri Derneklerinin İşlevleri.....	32
2.6.1. Sosyo-Psikolojik İşlevler.....	32
2.6.2. Ekonomik İşlevler.....	32
2.6.3. Kültürel İşlevler.....	33
2.6.4. Siyasi İşlevler.....	34
2.7. Sosyal Sermaye Teorisi.....	35
2.7.1. Sermaye Kavramı ve Diğer Biçimleri.....	35
2.7.2. Sosyal Sermaye Kavramı.....	37
Sosyal Sermayenin Tarihsel Gelişimi.....	37
Sosyal Sermayenin Tanımı.....	39
2.7.3. Sosyal Sermayenin Öğeleri.....	40
Sosyal Ağlar.....	41
Güven.....	41
İletişim.....	44
Normlar.....	45
2.7.4. Sosyal Sermaye Teorisyenleri.....	46
Pierre Bourdieu.....	47
James Coleman.....	48
Robert Putnam.....	50
2.7.5. Sosyal Sermaye Teorisyenlerinin Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	52
2.7.6. Sosyal Sermayeyi Etkileyen Faktörler.....	53
Aile ve Sosyal Sermaye	53
Eğitim ve Sosyal Sermaye	54
Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye	55
2.7.7. Sosyal Sermayenin Ölçülmesine Yönelik Çalışmalar ve Karşılan	
Zorluklar	55
Robert Putnam’ın Sosyal Sermaye Ölçeği.....	56

Iyer, Kitson ve Toh'un Sosyal Sermaye Ölçeği.....	57
Callois ve Angeon'ın Sosyal Sermaye Göstergeleri	57
Leonardi ve Nanetti'nin Sosyal Sermaye Göstergeleri	57
OECD Tarafından Geliştirilen Sosyal Sermaye Ölçeği	58
Makro Düzeyde Ölçüm.....	58
2.8. Sosyal Sermayenin Etkileri.....	60
2.8.1.Sosyal Sermayenin Olumlu Etkileri.....	60
2.8.2.Sosyal Sermayenin Olumsuz Etkileri.....	60
2.9. Sosyal Sermayenin Önemi.....	61
2.10. Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermayeye İlişkin Önceki Çalışmalar.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ VE SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: EDİRNE ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	66
3.2. Araştırmanın Amacı.....	66
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem.....	67
3.3.1. Edirne'nin Tarihçesi ve Özellikleri	67
3.3.2. Edirne'nin Nüfus Oranları ve Göç	68
3.4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri.....	70
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	72
3.6. Araştırma Modeli ve Hipotezler.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırmanın Analizi.....	75
4.1.1. Araştırmanın Tanımlayıcı İstatistikleri.....	75
4.1.2. Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi.....	76
4.1.3. Modelin Geçerliliği ve Parametre Tahminleri.....	77
4.2. Araştırmanın Bulguları	78
4.2.1. Sosyal Ağ İle İlgili Bulgular	78
4.2.2. Güven, İletişim ve Normlarla İlgili Bulgular	79

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	103
KAYNAKÇA	108
EKLER.....	I
EK 1. Anket Formu	II
EK 2. Anket Uygulanan Derneklerin Listesi	V
EK 3. Hemşehri Dernek Üyeleriyle Yapılan Görüşmeler	VI
EK 4. Etik Kurul İzni	VII
EK 5. Araştırma İzni	VIII
ÖZGEÇMİŞ.....	IX

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
akt.	Aktaran
bkz.	Bakınız
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DERBİS	Dernekler Bilgi Sistemi
HTA	Hometown Association
IOM	Uluslar arası Göç Örgütü
md.	Madde
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
vd.	ve diğerleri
%	yüzde oranı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Faaliyet Alanlarına Göre Hemşehri Dernekleri	29
Tablo 2	Beşeri ve Sosyal Sermaye İlişkisi	40
Tablo 3	Ülkelere Ait Güven Düzeyleri	43
Tablo 4	Putnam'ın Sosyal Sermaye Sınıflandırması	51
Tablo 5	Sosyal Sermaye Kavramının Üç Klasik İsminde Farklılaşan Tanımları	52
Tablo 6	Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın Sosyal Sermayeye Bakış Açısı	52
Tablo 7	Putnam'ın Sosyal Sermaye Endeksinin Öğeleri	56
Tablo 8	Grootaert'in Makro Düzeyde Ölçüm Tablosu	59
Tablo 9	1965-2000 Yılları Arasında Edirne Nüfus Hareketleri	68
Tablo 10	2007-2019 Yılları Arasında Edirne Nüfus Hareketleri	69
Tablo 11	Dernek Üyelerinin Araştırma Özellikleri Dağılımı	75
Tablo 12	Sosyal Ağ Dağılımı ve Özellikleri	78
Tablo 13	Güven ve Üyeler Arası İletişimin Grup Aidiyete Olan Etkisine Yönelik Kriterler	80
Tablo 14	Standartlaştırılmış Parametre Tahminleri, t , f^2 ve Yapısal Eşitlikler	82
Tablo 15	Güven ve Üyeler Arası İletişimin Grup Aidiyete Olan Etkisine Yönelik Kriterler-2	83
Tablo 16	Standartlaştırılmış Parametre Tahminleri, t , f^2 ve Yapısal Eşitlikler – 2	85
Tablo 17	Dolaylı Etkilere Yönelik Standartlaştırılmış Parametre Tahminleri ve Yapısal Eşitlikler 2	86
Tablo 18	Araştırma Değişkenleri Normallik Testi Sonuçları	87
Tablo 19	Cinsiyete Göre Farklılık Testi Sonuçları	88

Tablo 20 Gelir Dağılımına Göre Farklılık Testi Sonuçları	89
Tablo 21 Eğitim Durumuna Göre Farklılık Testi Sonuçları	90
Tablo 22 Üyelerin Kendilerini Nereli Hissetmelerine Göre Farklılık Testi Sonuçları	91
Tablo 23 Edirne’ye Göç Nedenine Göre Farklılık Testi Sonuçları	92
Tablo 24 Edirne’de Yaşama Yılına Göre Farklılık Testi Sonuçları	93
Tablo 25 Üyelerin Konumlarına Göre Farklılık Testi Sonuçları	94
Tablo 26 Üyelerin Hemşehri görme Durumlarına Göre Farklılık Testi Sonuçları	95
Tablo 27 Üyelerin Hemşehri Derneklerine Üye Olma Nedenlerine Farklılık Testi Sonuçları	96
Tablo 28 Üyelerin Hemşehri Derneklerinden Haberdar Olma Durumuna Göre Farklılık Testi Sonuçları	97
Tablo 29 Üyelerin, Üyesi Oldukları Derneğin Memleketlerini Hatırlatma Durumuna Göre Farklılık Testi Sonuçları	98
Tablo 30 Hemşehri Derneklerine Üye Olan Bireylerin, Üyesi Oldukları Derneğin Sağladığı Yarara Göre Farklılık Testi Sonuçları	99
Tablo 31 Üyelerin, Derneğe Üye Yılına Göre Sosyal Sermaye Düzeyleri Arasında Farklılık Testi Sonuçları	100
Tablo 32 Üyelerin Yaş Dağılımına Göre Farklılık Testi Sonuçları	102

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Türkiye’deki Dernek Türlerinin Dağılımı	29
Şekil 2	Bölgelere Göre Faal Dernek Sayıları	30
Şekil 3	Hemşehri Dernekleri’nin Bölgelere Göre Dağılımı	31
Şekil 4	Sermayenin Değişim Süreci	37
Şekil 5	Sosyal Sermaye Teorisyenleri	46
Şekil 6	Kapalı Olmayan (a) ve Kapalı (b) Ağ	49
Şekil 7	Selimiye Camii Minaresinden Edirne’nin Panoramik Görüntüsü	68
Şekil 8	Edirne’de Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	70
Şekil 9	Araştırma Modeli	72
Şekil 10	Güven ve İletişimin Grup Aidiyete Olan Etkisine Yönelik Yapısal Model 1	80
Şekil 11	Güven ve İletişimin Grup Aidiyete Olan Etkisine Yönelik Yapısal Model 2	84

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Sermaye kavramı tarihsel süreç içerisinde genişleyen tanımlamalarla günümüze ulaşmıştır. Sürecin başlarında sadece ekonomik değerler olarak tanımlanırken ilerleyen aşamalarda sermaye kavramının bireyden bağımsız olarak ele alınamayacağı ileri sürülmüştür. Klasik iktisadın “toplumsal tarafı göz ardı edilen birey yorumu”, ekonomik hayatta kişisel bağlantıların değerine gereken önemi vermemiştir. Ancak ekonomik işlemler, sosyal ilişkilerde gömülü olan güven, istekler ve normlar gibi başlıca kavramlardan etkilenmektedir (Coleman, 1990: 302). Sosyal sermaye “ilişkiler önemlidir” fikrinden hareket etmektedir. Temel düşüncesi, iletişim ve sosyal ağların önemli olduğudur (Field, 2006: 18). Sosyal sermaye, bireyselliğin aşırı derecede merkeze alınmasına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Aşırı bireyselliğin ön planda yer alışı eleştirilere sebep olmuş ve sosyal sermayeye olan ilgiyi arttırmıştır.

İnsanların bilgi ve yeteneklerinin toplamından oluşan beşeri sermaye teorisinin devamında kişilerin iletişim ağlarıyla güçlendirdikleri, topluluk halinde hareket etmenin ve ilişkilerin kayda değer var sayıldığı sosyal sermaye kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal sermaye beşeri sermaye kavramının bir tamamlayıcısı olarak görülmüş ve zaman içerisinde beşeri sermaye sosyal sermayeye dönüşmüştür. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün “The Wellbeing of the Nations (Milletlerin Refahı)” raporunda, beşeri ve sosyal sermaye arasında pozitif yönde etkileşimin varlığı belirtilmektedir (OECD, 2001: 13). Beşeri ve sosyal sermaye birbirini besleyen ve tamamlayan kavramlardır.

Beşeri ve sosyal sermayenin gitgide artarak, makro düzeyde yeni üretim faktörleri şeklinde ekonomiye uyum sağladığı belirtilmektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde insan faktörünün üstlendiği rolün çok daha belirleyici olduğu bilinen bir durumdur. Kurumsallaşma olgusu da ekonomi ve siyasetin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu göstergeler gelişmiş ülkelerdeki insan faktörüne bağlı olan sosyal sermaye birikimi ve toplumsal refahı yansıtmaktadır (Karagül ve Dünder, 2006: 62-64).

Sosyal sermaye kavramının gelişimine Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam çalışmaları ile öncülük etmiştir. Bourdieu sosyal sermayeyi, birbirini tanıma veya gruplara üye olma ile belli düzeyde kurumsallaştırılmış ilişkilere dayalı, devamlılık

gösteren ağlarla kazanılan, gerçek ve potansiyel kaynakların toplamı olarak ifade etmektedir (Bourdieu, 1986: 241-258). Sosyal sermayeyi tanımlama biçiminde bireyselliğe yer vermemektedir. Bourdieu kavramı, yalnızca elitlere özgü ve onların göreceli üstünlüğünü korumak için tasarlanmış bir sermaye türü olarak kabul etmektedir (Field, 2006: 21-24). Bourdieu'nun bakış açısından ayrı bir biçimde Coleman sosyal sermayenin toplumsal hayattaki her grup için yarar sağlayabileceğini ifade etmektedir. Coleman'ın sosyal sermaye hakkındaki düşüncesi, kavramın sadece tek sınıfa ait olmadığını belirtir niteliktedir. Bireyselci bir bakış açısına sahip olan Coleman, sosyal sınıf gözetilmeksizin, kişilerin işbirliği ve koordinasyon kurmalarında sosyal sermayeyi bir araç olarak kabul etmektedir. Sosyal sermaye kavramını çocuk gelişimi ve eğitimi inceleyerek değerlendirdiğinden araştırmalarında ailenin ayrı bir yeri vardır. Toplum tarafından oluşturulmuş kilise ve okullar gibi diğer kurumların önemine değinse de, teorisyen için aile, doğal bir sosyal sermaye yapılanmasıdır. Putnam'ın çalışmalarında ise sosyal sermaye, bireyden daha büyük bir yapıya işaret etmekte, bu bakımdan bireyi merkeze alan Coleman ve sınıfı merkeze alan Bourdieu'dan farklılaşmaktadır. Putnam ülkelerin ekonomik ve siyasi başarıları ile sivil katılım arasındaki bağı, sosyal sermayenin beraberlik yönüyle açıklamaya çalışmıştır (Erdoğan, 2006: 3). Sosyal sermaye kavramının sivil toplumun ham maddesini oluşturduğunu düşünmektedir (Putnam, 1995: 4).

Sosyal sermayenin dört önemli ögesi güven, normlar, iletişim ve sosyal ağlardır. Başka insanları tanıyarak olmak ve o insanlar ile iletişim halinde olmak bir yerde sosyal sermayenin oluşması için yeterli değildir. Bu insanlara güvenmeniz ve zaman içerisinde onlarla bir sosyal ağ oluşturmanız ve iletişim kurduğunuz kişilerle bazı ortak değerleri taşıdığınıza inanmanız gerekir. Sosyal sermayenin oluşmasında en önemli öğelerden biri güvendir. Güven, ortak olarak paylaşılan değerlerle kurulan ve toplumdaki insanların karşılıklı beklentilerinin iş birliği içerisinde gerçekleşme gücüdür. İletişim bireylerin birbiriyle oluşturdukları etkileşim halidir. Sosyal sermayenin merkezinde bulunan sosyal ağlar ise, kişilerin içinde yer aldıkları geniş ilişkiler kümesidir. Normlar, genellikle yazılı olmayan sosyal davranış ve değerleri açıklamaktadır.

Sosyal sermaye kavramının tabanını oluşturan güvenin ve beraber yaşama değerlerinin verdiği rahatlık şehre göçten sonra bireylerin yerleşim alanlarının tercihinde hemşehrilik ilişkilerini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda hemşehrilik ilişkilerini bir sosyal ağ şeklinde düşündüğümüzde, bu etkileşimde beliren öğelerin sosyal sermaye

değerini ortaya çıkarabilmesi kayda değerdir. Hemşehri dernekleri kente göç edenlerin yardımlaşma ve sosyal ağ oluşturabildikleri, hemşehrilik bilinci ve hemşehrilik dayanışmasının kurulmasında etkili, göç edenlere yardımcı olan birimlerdir. İnsanlar sosyal ağlarını oluştururken benzer özelliklere sahip oldukları kişilerle bir arada olmayı değerli bulurlar. Hemşehri dernekleri de kente göç sonrasında kişilerin ortak paydalarda birbirleriyle sosyal sermaye oluşturabilecekleri mekânların başında gelmektedir. Türkiye’de 122452 faal dernek bulunmaktadır ve 38.310’unu hemşehri derneklerinin de içinde yer aldığı mesleki ve dayanışma dernekleri oluşturmaktadır (<https://www.siviltoplum.gov.tr>).

Çalışmada, Edirne merkez ilçedeki hemşehri derneklerinde hemşehrilik bağlarının sosyal sermaye oluşturduğuna ilişkin detayların araştırılması; hemşehri derneklerinde güven, iletişim, sosyal ağ ve normlar çerçevesinde sosyal sermaye oluşumunun değerlendirilmesi, sosyal sermaye ve hemşehri dernekleri arasındaki ilişkiyi açıklamak amaçlanmıştır. Çalışmanın temel varsayımı; sosyal sermayenin oluşumu ve devamlılığında hemşehri derneklerinin etkili olduğudur. Yapılan literatür taraması sonucunda hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye ilişkisini birlikte analiz eden kapsamlı bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye ilişkisini anlamaya yönelik ilk çalışma olması açısından öneme sahiptir. Öncelikle Edirne’de faal hemşehri dernekleri ile ilgili veriler elde edilmiştir. Ardından Edirne Valiliği Dernek Müdürlüğü aracılığı ile dernek adres ve iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler çerçevesinde hemşehri dernek kurucu ve üyelerine anket uygulanarak hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışma giriş kısmı çerçevesinde özetlenmiştir. İkinci bölümde kuramsal çerçeveye ve önceki çalışmalara yer verilerek hemşehrilik ilişkileri ile hemşehri derneklerine dair bilgiler verilmiştir. Göç olgusu açıklanarak, sivil toplum ve dernek kavramı, derneklerin tarihsel gelişimi, Türkiye’deki hukuki düzenlemeler çerçevesinde derneklerin kuruluşu, Dünya’da ve Türkiye’de derneklerin yapısı açıklanmıştır. Hemşehri derneklerinin sosyo-psikolojik, ekonomik, kültürel ve siyasi işlevlerine değinilmiştir. Sermaye kavramı ve diğer sermaye çeşitleri hakkında bilgi verilmektedir. İncelenen konular; sosyal sermaye kavramının tarihsel arka planı, tanımı, ölçülmesi ve önemidir. Sosyal sermaye öncüleri Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam’ın teorileri açıklanarak, aralarındaki farklılıklar

karşılaştırılmaktadır. Güven, iletişim, sosyal ağ ve normlar sosyal sermayeyi oluşturan öğeler olarak incelenmiştir. Aile, eğitim, sivil toplum ile sosyal sermaye ilişkisi ortaya konulmuştur. Ayrıca sosyal sermayenin ölçümüne yönelik çalışmalar ile kavramın olumlu ve olumsuz etkileriyle önemi açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ‘‘Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği’’ başlığı altında Edirne ilinin tarihçesi ve özellikleri açıklanarak, Edirne’ye göçün nedenlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde ise çalışmanın analiz kısmına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan anket uygulamasının sonuçları yorumlanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde, genel bir değerlendirme olarak sonuç ve değerlendirme kısmı yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HEMŞEHRİ DERNEKLERİ İLE SOSYAL SERMAYEYE YÖNELİK KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

2.1.1. Göç Kavramı

İnsanlık tarihini yansıtan ve toplumların geçmişini değiştiren göç hem eskiden beri günümüze ulaşan, hem de sonsuz bir olgudur (Ortaylı, 2006: 32; Aydın, 2017: 538). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) kavramı (2009: 35) “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Basit anlamıyla bir yerden başka bir yere gitmek, taşınmak anlamına gelen göç, toplumsal yapıyı değiştiren hareketlerdir. İnsanların yerleşim yerlerini bırakıp bir başkasına geçişi anlamında kullanılır (İçduygu ve Ünalın, 1998: 17).

Anlaşılması kolay bir olgu olan göç hakkında birden fazla tanıma ulaşılabılır ve dayanakları aynıdır. Köklü veya geçici olarak bulunulan yerin terk edilerek, başka yerlere geçiş ile oluşan nüfus hareketi göç olarak nitelendirilmektedir (Yürüdü, 2008: 24-25). Lee (1966: 49), göç kavramını kalıcı veya geçici bir yer değişikliği olarak tanımlar. Nivalainen'e göre (2004: 157) göç bir coğrafi bölgeden diğerine doğru nüfus hareketidir. Apan (2006: 26), göç sebeplerine atıfta bulunarak, sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı göçü bireylerin veya grupların yerine koymaktadır. Tanımların ortak özelliği; göçün coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik sonuçlara neden olan bir nüfus hareketi olduğunun vurgulanmasıdır.

Göç kavramı başka bir yerde, belirli bir süre yaşamayı anlatmaktadır. Buradaki kalış süresi tartışmaya açık olmakla birlikte 1 yıl veya daha fazla olmalıdır. Bir, beş veya on yıllık dönemleri esas alarak yapılan nüfus sayımlarında, bir sayımdan diğerine farklı yerde yaşayanların göç ettiğini kabul eden yaklaşımlar da vardır. Zaman ve mekân unsuru dışında, yaşanan yerle birlikte çalışılan yerin değiştirilmesinin de göç olgusuyla değerlendirilmesi gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır (Özcan, 1998: 78-91).

Tarihsel süreçten çıkarabileceğimiz birincil sonuç da, göç ekonomik ve toplumsal geçişlerin sonunda ortaya çıkmıştır, bu çerçevede göç; bir sonuç olarak incelenebilir. Ayrıca göçün bizzat da ekonomik ve toplumsal değişimlere katkıda bulunduğu

unutulmamalıdır; böylelikle göç aynı zamanda sebeptir (İçduygu ve Sirkeci, 1998: 38). Göçün en temel nedenlerini Göngör (2006: 229) aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

“İnsanlık serüvenine paralel olarak göç bireyin, insanla ve doğayla kavgasının kayda değer bir kısmıdır. İnsanlar tarih süresince kötü tabiat şartlarını savuşturmak, güvenli yerlerde yaşamak, toplumsal alanlar oluşturmak, hayatlarını daha iyi ekonomik ve insani şartlarda yürütmek için göç etmişlerdir. İyiye ulaşma isteğinin artmasına paralel olarak göç de insanlık serüveninin her anında önemli olmuştur.”

Göç temelde ekonomik, siyasi, kültürel, güvenlik ve doğal nedenler sonucunda oluşmaktadır. Ülkeler arasındaki göçün en önemli sebebi ekonomik etmenlerdir. Ekonomik nedenler insanların daha iyi kazanç ve bununla ilişkili olarak daha iyi hayat standartlarına sahip olma isteğinden ortaya çıkan oluşum şeklinde açıklanabilir (Aksoy, 2012: 294). Göç edilecek yerin yönü genelde cazip ve gelişmişlik düzeyi yüksek yerlere doğru gerçekleşmektedir (Yaylagül, 2011: 246). Göç iş gücünün hareket halinde olmasıyla kentlerde iş bölümüne katkı sağlayan ekonomik ve sosyal bir olgu halini alır (Bayraklı, 2007: 42).

Bireylerin iş, gelir ve daha güzel bir hayat isteği ekonomik açıdan göç oluşturmaktadır. Siyasal kaynaklı göç nedenleri olarak ise savaş, terör sayılırken; doğal afetler de insanları göçe zorunlu kılmaktadır. Ayrıca eğitime duyulan gereksinim de göçe neden olabilmektedir (Aksoy, 2012: 294). Bu durum ülkeler arasında gerçekleşebileceği gibi ülkelerin kendi içindeki farklı kesimleri arasındaki problemlerden de oluşabilir (Günay vd., 2017: 39). İnsanlar din ve dil ayrımından kurtulmak amacıyla da göç ederler (Başel, 2003: 48). Bu bağlamda göç edilen yerlerde kültürel çeşitlilik oluşabilmektedir (Güllüpınar, 2012: 32).

Türkiye’de son yıllarda daha ileride olan kentlere göç eden insanların yaşadıkları kültürel değişimleri atlatabilmeleri ve kentle bütünleşebilmesini sağlamak amacıyla hemşehri derneklerinin sayısı artmıştır. Kente gelenler özellikle iş bulabilmek, kültürel kimliklerini koruyabilmek, ekonomik ve sosyal sorunlarını azaltabilmek için derneklerin çatısı altında hemşehrilik adına birleşmektedirler (Bal, 2008: 137).

Göçle birlikte yaşam yerlerinin değişmesi sonucu başka bir topluma dâhil olan nüfus kümeleri yeni toplumsal ilişkiler kurmaktadır. Bu ilişkilerde hemşehrilik bağları ve hemşehri dernekleri göçen nüfusun kente eklemelenmesinde rol oynayan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde hemşehri ve hemşehrilik ilişkisi incelenecektir.

2.1.2. Hemşehri ve Hemşehrilik

Türk Dil Kurumu'na göre hemşehri; “aynı şehirden olan kimse, memleketli” şeklinde, hemşehrilik ise; “hemşehri olma durumu” olarak belirtilmiştir. Hemşehri teriminin aynı memleketten olan insanları ifade ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır çünkü kavram çoğu zaman aynı köy, ilçe, bölge ve ülkeden olan kişiler için kullanılmaktadır. Memleket ise; bir kimsenin dünyaya gelip yetiştiği ve aile bağıyla da bağlı olduğu yer demektir. Bu çerçevede hemşehri olgusu memleketten ayrı kalmakla, kısaca göçle ilişkilidir (Kurtoglu, 2004: 147).

Hemşehri kavramı günümüzde aynı şehir, köy veya kasabadan olan insanları belirtmede kullanılsa da, din ve etnik köken benzerliği de hemşehrilik göstergesi olabilmektedir (Aktaş vd., 2006: 5). Günümüzdeki kullanımı dikkate alındığında hemşehriliği, ortak mekândan göç edenleri ve aralarındaki ilişkiyi anlatan bir kavram olarak tanımlamak mümkündür (Uzun, 2013: 68). Yılmaz (2008: 1) ise hemşehriliği, kentleşme ile birlikte kentsel alanda ortaya çıkacak olan bir bağ türü olarak tanımlamaktadır. Yılmaz'a (2008: 1) göre bu bağ, kentleşme ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelecek olan değişimde aile, akrabalık bağlarından farklı toplumsal ilişki türü bu anlamda bir üst kimliği ifade etmektedir; ancak sanayileşme ile birlikte kavram bu anlamını yitirerek farklı bir boyuta geçmiştir. Böylece hemşehrilik ortak mekânda yaşayan kişileri değil, ortak mekândan göç edenleri ve bunlar arasındaki ilişkiyi tanımlayan bir olguyu nitelemektedir.

Göç kavramı “hemşehrilik” bir diğer ifadeyle “aynı şehirli, aynı memleketli olmak” ile ilişkilidir. Hemşehrilik yerleşim yeri değiştikten sonra gerek duyulan, dikkate değer görülen ve bahsedilen bir özellik göstermektedir. Kavram, aynı coğrafyaya bağlılık tabanında oluşan topluma ilişkin bağları tanımlamaktadır. Hemşehrilik, aynı kent veya

bölgede kök salmış, yerleştikleri bu mekânları memleket olarak görmüş kişiler için yararlanılan bir kavramdır (Kurtoğlu, 2004: 146-152).

Türkiye’de genellikle hemşehrilik ağları aracılığıyla olan ve istihdam edilmek isteyenlerden oluşan göçten bahsedilebilir. Bu göç zincirleme bir karakter göstererek bölgeler arasında olabilmektedir. İlk olarak erkekler para kazanma amacıyla memleketlerinden ayrılıp, daha sonralarda eşlerini, çocuklarını ve akrabalarını da yerleştikleri alana alabilirler. Kimileri öncelikli olarak ailece göç eder ve sonraki zamanlarda diğer aileler onları takip etmektedir. Memleketlerinden göç eden insanlar yerleştikleri kentlerde yüz yüze geldikleri problemleri ortadan kaldırabilmek için yardımlaşma, işbirliği ve hemşehrilik ağları oluşturmaktadır. Sürecin ilk zamanlarında aile, akraba ve akraba benzeri ilişkiler arasında oluşan ağlar, süreç ilerledikçe aynı memlekettten göçen başka insanları da kapsayarak genişleme sağlamaktadır. Çünkü kente memleketlerinden daha yeni gelenlerin ailelerinden sonra en kolay anlaşabilecekleri kaynakları bir başka deyişle referansları, kendilerinden önce göç etmiş ve bu tanıdık gelmeyen ortamda onlara yardımcı olabilecek “memleketlileri-hemşehrileri”dir. Hemşehri yorumu aynı memlekettten göçmenleri anlatmakta yani, “gurbette” bir anlam kazanmaktadır (Yılmaz, 2008: 11-12).

Kırdan kente göç etmek hızlı ve kapsamlı bir değişime uğramak demektir. Bu süreç içerisinde göç eden kişinin kentte karşı karşıya kaldığı birçok sorunu çözmede ve kentte yaşamını daha iyi şartlarda sürdürmesinde kendine yardım edecek kurumlar ya oluşmamıştır ya da kendinden kaynaklanan nedenlerden dolayı bu kurumlardan yeterli ölçüde yarar sağlayamamaktadır. Bu nedenle göçmen, geleneksel yapıdan beraberinde getirdiği eski kurum ve ilişkilere yeni biçimler yükleyerek bu değişimi gerçekleştirebilmek için ara kurumlar oluşturmak eğilimindedir. Bu yeni ilişkilere geçişte akraba benzeri ilişkiler de birer tampon kurum niteliğindedir (Tekşen, 2003: 53-54). Bu nedenle kısaca akraba benzeri ilişkilere değinmek uygun olacaktır.

Akrabalığın sembolik olarak gelişmesi toplumsal bağların alanını genişletme anlamına gelir (Keesing, 1975: 129-130). Geleneksel toplumlarda, özellikle kırsal alanda çeşitli akraba benzeri ilişkiler bulunmaktadır. Kan kardeşliği, süt kardeşliği, Kur’an kardeşliği, yol kardeşliği, kirvelik, ebe anneliği, asker arkadaşlığı, sınıf arkadaşlığı,

sağdıçlık, yengelik, dünür başı, kına analığı, isim babalığı gibi çeşitli olan akraba benzeri ilişkiler kültürel antropoloji literatüründe “tasavvufi akrabalık”, “yarı akrabalık”, “sanal akrabalık” gibi deyimlerle anılmaktadır (Holy, 1995: 166).

Suzuki (1966: 438), İstanbul’da yaptığı araştırmasında kan bağına dayalı olmayan akrabalık benzeri ilişkilerin sosyal örgüt oluşumunu desteklediğini ve geleneksel akrabalık bağlarının oluşturabileceği boşlukları doldurmaya yardım ettiğini belirlemiştir

“Bu örgütlenmeler aynı zamanda toplumsal yapının temelini genişletir. Bu örgütlenmelere katılan kişi, katılmayana göre, daha geniş ilişkiler ağı kurmak konusunda daha avantajlı durumda olur, yabancı bir kentsel çevreye daha kolay uyum sağlar” (Suzuki,1996: 438).

Akraba benzeri ilişkileri açıklayan Duben’e göre ise bu ortamlarda,

“Kişiler kendileriyle kan ve evlilik bağı olmayan bireylerle daha fazla toplumsal temas kurmaktadır. Bu hem göçmenler hem de kentin eski sakinleri için de geçerlidir. Böylelikle Türkiye’de insanlar birbirleriyle ilişkilerini, aile, akrabalık ve gayri şahsi temaslar arasındaki çatlaklarda ve akrabalık tarzıyla kurmaya çalışırlar. Bu durumun kuralları kendine özgüdür ve kökleri de akrabalık sisteminde olup uzun bir tarihe dayanmaktadır” (Duben, 1980: 89).

Bu ilişkiler geleneksel enformel cemaat ilişkilerinden kent ortamındaki zorunlu birincil formel ilişkilere geçişi sağlayan bir tampon mekanizma olarak ortaya çıkar (Tekşen, 2003: 57-63). Kongar’ a göre (1973: 39):

“Tampon mekanizmalar büyük ölçüde toplum için yeni bir bütünleşme ve denge olanağı ortaya koyarken yaptıkları en önemli işlev, yabancı unsurlarla dolu ve değişen bir toplumun şartlarında güvenliği sağlamaktır.”

Sencer’e göre ise (1979: 306);

“Kente göç edenler, ilk yerleşimlerinde, genellikle bu süreci daha önceden yaşamış akraba ve hemşehrilerin oturduğu yerleri seçerken, özellikle kır şartlarından kent çevresine geçişte “tampon” görevi üstlenecek bir gruplaşmaya dâhil olmaktadır. Böylece kır nüfusu, kentte, kökenindeki topluluğun benzerini yaratmakta ve kent ilişkilerini bu mekanizma aracılığıyla geliştirip sürdürmektedir.”

Kentin yapısı, sosyal değişimi de oldukça etkilemektedir. Büyük kentlerde daha çok sosyal değişim olmaktadır (Kıray, 1998a: 17). Kente göç eden insanların gecekondulaşmalarında yeni toplumsal yapı ile bütünleşmelerini, sahip oldukları değerlerin geçişini tampon mekanizmalar sağlamaktadır (Kıray, 1998b: 148-151). Tampon mekanizmalar göçmenlerin kente gelmeden önce taşıdıkları kaygıların bir sonucu olarak oluşur. Kente yerleşenler, burada yaşadıkları adaptasyon sürecinde zorlanmışlar ve memleketlerine geri gitmeyi de planladıklarından şehirde kır hayatına ait arayışlara girmişlerdir. Oluşan ihtiyaç karşısında kırsala özgü bağların şehirde sürekliliği için koşulları oluşturacak tampon mekanizmalar keşfedilmiştir (Güneş-Ayata, 1991: 91). Dolayısıyla kırsala özgü şeylerin şehirlerde yitip gitmesinin önüne geçilmeye ve yer değişikliğinin kaygısız geçmesine çalışılmıştır. Kısaca tampon yapılar, yeni kentlilerin kendi değerleriyle birlikte kentle bütünleşmelerini kolaylaştırmıştır (Özdemir, 2013: 947).

Türk hukuk sisteminde hemşehri sözcüğü, 1580 sayılı Belediye Kanununun Hemşehri Hukuku başlığında, “Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşehrisidir” cümlesiyle açıklanmıştır. Fakat 2005 tarihi 5393 sayılı Belediye Kanunu ifadeyi “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” biçiminde değiştirmiştir (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005, md.13).

“Türk olmak ve nüfus kütüğüne yerli olarak yazılı olmak” hemşehriliğin koşulları iken, 5393 sayılı kanunda “ikamet edilen yer” temel alınmış, ayrıca hemşehrilik kavramı yalnızca Türklere özgü olmaktan çıkarılarak “herkes” için geçerli bir hak haline getirilmiştir. Buradaki “herkes” Türk toprakları üzerinde yaşayan gerçek kişileri ifade etmektedir (5393 Belediye Kanunu, md.13).

Ayça Kurtoğlu’na (2005: 7) göre; “hemşehri, aile kökeni aynı coğrafi alan olan ve kendisiyle hemşehrilik bağı tanımlanan kişidir”. Kısaca, birey kendisini bir coğrafi

mekânda kökleşmiş insanlarla özdeşleştirmektedir. Komşuluk ilişkilerinde bir kişi hemşehri şeklinde anılıyorsa, bu bağ ancak göç ettikten sonra gelişen komşuluğu açıklar. Çünkü hemşehrilik kimliği ve ilişkileri sadece, memleketin dışında kalınca anlam kazanmaktadır (Kurtoğlu, 2005: 6’dan akt. Özkiraz ve Acungil, 2012: 253).

“Hemşehrilik”, müşterek çıkarları paralel coğrafi bölgede beliren kişilerin birbirlerine göre halini niteler. Bu bağlamda karşılıklı tanışıklık ilişkisi olmayan insanlar, dış görünüş, konuşma vb. özelliklere gözeterek birbirlerini “biz” ve “diğerleri” şeklinde düşünürler (Kurtoğlu, 2005: 6). Tekşen’e (2003: 58) göre hemşehrilik gönüllülük esasına dayanan sosyal bir gruplaşmadır. Bununla birlikte “hemşehrilik ilişkileri bazı gruplar için barınma, yaşama, iş bulma gibi temel varoluş konularında önem taşıyan ilişkiler anlamını taşıırken, bazı gruplar açısından kente taşıdıkları kültürel özellikleri koruma ve yaşatma anlamı taşımaktadır” (Kıray, 1995’den akt. Çiçek, 2009: 57).

Hemşehrilik ilişki ağlarının örgütlenme biçimi, bir topluluk oluşturan hemşehrilerin kurduğu dernek ya da vakıflardır. Bu yerler, hemşehrilik olgusuna büyük yarar sağlayan oluşumlardır. Çünkü böyle bir oluşumla kavramın varlığı resmiyet kazanmakta ve onaylanmaktadır. Hemşehriler, dernek ve vakıf yoluyla var olan ilişki ağlarına dâhil olurlar. Dernek ve vakıfların temelinde birliktelik duygusu vardır. Bu nedenle ilişkilerin temel noktasında ‘oraya’ aidiyet hissinin görürüz (Kurtoğlu, 2005: 8). Hemşehrilik ağları beraberinde dernekleşmeyi oluşturmuştur. Çalışmanın bir sonraki başlığında bir sivil toplum kuruluşu olarak dernekler incelenecektir.

2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Dernekler

2.2.1. Sivil Toplum Kavramı

“Sivil” kelimesi, Latince “civis (yuttaş)” kökünden gelmektedir. Sivil toplumun farklı tanımlamaları yapılmaktadır (Karararslan vd, 2006: 1). Çaha’ya göre (2005: 20) sivil toplum kavramı, sosyal bir hayat biçimini ifade etmektedir. Fukuyama’ya göre ise (2005: 20); işletmeler, eğitim kurumları, kulüpler, gönüllülük esasıyla kurulan birlikler, medya, sendika, yardımlaşma amaçlı kurulan örgütler ve kiliseleri kapsayan oluşumların kompleks bir bileşim olarak sivil toplum kavramını tanımlamaktadır. Erözden tarafından sivil

toplum, “merkezi denetime ve hiyerarşiye bağı olmayan sosyal ilişkiler ağı” (1998: 13’den akt. Yıldırım, 2003: 228) biçiminde açıklanmaktadır. En genel anlamıyla sivil toplumdan, bireylerin kendi çevrelerinden başlayarak sosyal yapıyı değiştirme gayretleri anlaşılmaktadır (Akatay ve Harman, 2004: 2).

Başarılı bir sivil toplum, bireylerin sahip oldukları alışkanlıkları ve ahlaki değerlerine dayanır. Siyasi tutumlar, belirtilen nitelikleri sadece dolaylı yoldan şekillendirebilir; fakat bu niteliklerin geliştirilmesi temel olarak kültürel değerlerin farkına varıp, saygı göstermekle olasıdır (Fukuyama, 2005: 20).

2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları ekonomik amaçları olmayan, ortak fayda temelini benimseyen; kamuoyunu aydınlatmak ve yönlendirmek adına gönüllülük esasına dayanan tutum sergileyen örgütlenmelerdir (Özer, 2008: 91).

Sivil toplum kuruluşlarının nitelikleri şu şekildedir (Ak, 2005: 184):

- Topluma yönelik problemlerin çözümü için çalışmak,
- Toplumsal meselelerin çözüme ulaşmasında devletle işbirliği içinde olmak,
- Toplumdaki her kesimden bireyin aktif bir yurttaş olarak yönetime katılmasını sağlamak,
- Çeşitli sosyo-ekonomik ve kültürel çevreden olan herkesi şeffaf bir yönetim anlayışı etrafında toplamak,
- Toplumdaki herkes için hak ve sorumlulukların adil bir biçimde dağılımını gerçekleştirmek.

Sivil toplum kuruluşlarının çeşitli işlevleri vardır. Bu işlevler aşağıdaki gibidir (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 31-42):

- Demokrasi bilincini geliştirmek,
- Küreselleşmeye katkı sağlamak,
- Ekonomik kalkınmayı sağlamak,
- Sosyal hayat düzeyini yükseltmek,
- Kamu hizmetlerine katkıda bulunmak.

Sivil toplum kuruluşları, insanların kendi aralarında örgütlenerek, karşılıklı faydalarını belirtebilecekleri bir temelde oluşan yapılardır. STK’lar dernek oluşumlarından uzman kuruluşlara kadar birçok türde gruplardan oluşmaktadır (zdemir, 2004: 18).

2.2.3. Dernek Kavramı

Dernekler, sanayi toplumunun ortaya cıkışıyla beraber kurulmuşlardır. Sanayileşme ekonomik ilerleme ve iş bölümünü de beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak, çoğu insanın şehirlerde yaşadığı, kültür seviyesinin yüksek olduğu, bazen cıkış çatışmaları olsa da yine de birlikte yaşamanın mecburiyet gösterdiği bir toplum yapısı ortaya cıkırmaktadır. Bu bağlamda da, cıkışları ve fikirleri birbirinden farklı olan grupların kendi görüşlerini belirtebilecekleri yeni örgütlenmeler kurmaları kaçınılmazdır. Söz konusu bu örgütlenmeler de derneklerdir (şahin ve Dönmez, 2004: 322).

Dernek, Türk toplumu için yeni bir kavram değildir. “Düğün dernek kurmak” deyimini de bir araya gelmek, toplanmak, topluca eğlenmek, örgüt kurmak anlamında kullanılmaktadır (Kurtbeyoğlu, 2005: 13). En genel tanımıyla ise dernekler, belirli bir amaç doğrultusunda kurulan yasal topluluklardır (Bekmezci vd., 2004: 306).

Derneğin kurucu unsurları bulunmaktadır. Bu unsurları aşağıdaki gibi aıklemek mümkündür (Kurtbeyoğlu, 2005: 14):

- Derneğin kurulması için en az yedi gerçek ya da tüzel kişinin varlığı gereklidir.

- Derneği oluşturan kişilerin, kâr amacı haricinde ve kanunla kısıtlamanmış bir gayeyi gerçekleştirmek için bir araya gelmelidirler.
- Derneğin tüzel kişiliği olmalıdır.
- Derneğe üyelik gönüllülük esasına dayanır, miras ya da zorunlu yollarla kazanılamaz.

Çalışmanın bir sonraki başlığında dernekleşmenin tarihsel gelişimi cumhuriyet öncesi dönem ve cumhuriyet dönemi ana başlıkları çerçevesinde incelenecektir.

2.3. Türkiye’de Dernek Kurma Hakkının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de dernek kurmayla ilgili ilk düzenleme II. Meşrutiyet sonrasında anayasada yer almıştır. 1846 Kırım Savaşı’ndan sonra kurulan ilk dernekler, "cemiyet" sözcüğü ile ve bugünkü “dernek” anlamı dışında “yıkıcı grup” manasında kullanılmıştır (Sönmez, 2010: 79).

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

1909 yılındaki “Cemiyetler Kanunu” derneklere dair ilk kanundur. 1909 yılında 120. maddede yapılan değişiklikle dernek kurma hakkı tanınmıştır. Cemiyetler Kanunu ile derneklerin yapısı ve işleyiş kuralları da ortaya konmuştur.

Osmanlı’da dernekler ilk sivil toplum örgütleri olarak Tanzimat döneminde ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda ticaret, sanayileşme ve kentleşme hareketlerinin ilerlemesiyle birlikte sivil toplum kuruluşları kurulmuştur ve 1860 yılları sonrasında dernekleşme hızlanmıştır. 1839 Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı dernekleşmeyi arttıran hareketler olmuştur. 1880’li yıllarda ticaret ve ziraat odaları; 1890’lı yıllarda ise spor dernekleri kurulmuştur (Alkan, 2003: 6-7).

Türk hukuk sisteminde dernek kurulması ile ilgili ilk düzenleme 1908 Meşrutiyet Anayasasıyla olmuştur (Toksöz, 1971: 368). 1908 Meşrutiyet Anayasası'ndan önce ise konuyla ilgili hiçbir düzenleme bulunmamaktadır (Sönmez, 2010: 89). Dernekler hukukuna ilişkin 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu'nda düzenlemeler yapılmıştır. 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu'nda da cemiyetlere ilişkin hükümler bulunmaktadır. Cemiyetler Kanunu yenilenerek 1938 tarihinde tekrar yapılmış ve sonrasında 1972 yılında 1630 Sayılı Dernekler Kanunu çıkarılmıştır. 1983 yılında 2908 sayılı Dernekler Kanunu yayınlanmış ve bugünkü 5253 Sayılı Dernekler Kanunu 2004 yılında yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 27).

2.3.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet dönemi; 1921 ve 1924 Anayasası'nda dernekler, 1926 Tarihli Medeni Kanun alt başlıkları çerçevesinde incelenmiştir.

1921 ve 1924 Anayasası'nda Dernekler

Milli mücadele döneminin anayasası olan 1921 Anayasasında derneklerle ilgili hiçbir düzenleme, “Hak ve Özgürlükler” bölümü bulunmamaktadır (Parla, 2016: 15). 1924 Anayasası 70. maddede ise “Şahsi masuniyet, vicdan, tefekkür, kelam, neşir, seyahat, akit, sayü amel, temellük ve tasarruf, içtima, cemiyet, şirket, hak ve hürriyetleri Türklerin tabii hukukundandır.” ifadesiyle dernek kurma Türklerin doğal hakları arasında yer almıştır (1924 Anayasası, md.70). 1924 Anayasası döneminde siyasi parti ve sendikalar dernek kurma özgürlüğü çatısı altında değerlendirilmiştir (Sezer, 2007: 35).

1926 Tarihli Medeni Kanun

1926 yılındaki Medeni Kanun 53. maddede “Cemiyetler” başlığında dernekleri içermektedir. “Cemiyetler Nasıl Teşekkül Eder” alt başlığında derneklerin yapısının yasayla bağı gibi konulara değinilmiştir (1926 Medeni Kanun, md. 53). Bu bağlamda dernekler yönetmeliklerinde dernek olma amaçlarını belirtmeleri ile tüzel kişilik kazanacakları konusu düzenlenmiştir (Sönmez, 2010: 90).

2.3.3. 1961 Anayasası Dönemi

1630 Dernekler Kanunu; “kazanç paylaşımı dışında, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle” olarak derneği açıklamıştır (1630 Dernekler Kanunu, md. 1). Yabancılar ilave olarak Türkiye’de oturma gerekliliği de getirilmiştir. Ayrıca kimse zorla bir derneğe üye yapılamaz ve üyeliğinin devam etmesine maruz bırakılamaz Üyeler eşit haklara sahiptir ve dernekten istifa edebilirler (1630 Dernekler Kanunu md. 16). 1961 Anayasası 29. madde uyarınca “herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir” ve yasaklanmasındaki şart kamu düzeni ile genel ahlaki bozmaya yönelik olmasıdır (1961 Anayasası, md. 29; Tosun, 2001: 278). 1972 yılında 1630 sayılı Dernekler Kanununun yürürlüğe girmesinin devamında dernek sayısında yasaklamaların bir çıktısı olarak ciddi gerileme olduğu görülmüştür (İçişleri Komisyon Raporu, 2004).

2.3.4. 1982 Anayasası Dönemi

1982 Anayasası’nda derneklerle ilgili kapsamlı düzenlemeler bulunmaktadır. Derneklerin kuruluşundaki temel ilkeler Anayasa’nın 33. maddesinde “Kişinin Hakları ve Ödevleri, XI. Toplantı hak ve hürriyetleri, A. Dernek kurma hürriyeti” başlığı altında düzenlenmiştir. Dernek kurma, 1982 Anayasası’nın 17. maddesi ‘Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir’ ile 26. maddede belirtilen “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir” ifadelerinin doğal bir uzantısı (1982 Anayasası, 2010, md. 17-26; Dural ve Öğüz, 2017: 278) olarak Anayasa’nın 33. maddesinde açık şekilde düzenlenmiştir 33. maddede; “Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma hakkına sahiptir.” (Özdamar vd., 2006: 80). “Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.” hükmü yer almaktadır (1982 Anayasası, md.33; Akkaya, 2019).

Dernek kurma özgürlüğü, ayrıca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Ve Temel Hürriyetlerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme gibi ülkemizin de taraf olduğu uluslararası

sözleşmelerle de koruma altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) 11. madde “dernek kurma” hakkı güvence altına alınmış ise de tanımı ve kapsamı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatları çerçevesinde belirlenmiştir (Ecer, 2017: 22).

1982 Anayasası Dönemi; 2908 Sayılı Dernekler Kanunu ve 5253 Sayılı Dernekler Kanunu alt başlıklarında incelenmiştir.

2908 Sayılı Dernekler Kanunu

1983 yılında 2908 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe girmiştir ve birinci maddesinde dernekler; “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir gayeyi gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” şeklinde açıklamıştır (2908 Dernekler Kanunu, md. 1). Tüzel kişilere dernek kurma özgürlüğünün verilmesiyle dernekleşme yasaklardan arındırılmış hale getirilmeye çalışılmıştır. Daha önceden uluslararası uygulamaları yasaklayan 7. maddenin 2002 yılında geçerliliği sonlandırılmıştır. Ayrıca derneklerin karşılıklı olarak şube açma ve üye olmaları Bakanlar Kurulu'nun izninden çıkarılmış, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü üzerine İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlanmıştır (2908 Dernekler Kanunu, md. 11-12).

5253 Sayılı Dernekler Kanunu

2004 yılında 2908 Dernekler Kanunu'nun yerini 5253 Sayılı Dernekler Kanunu almıştır (Apan, 2015: 323). Kanun ile “dernek kurmayı bir asayiş, bir güvenlik olayı kabul eden, halkın örgütlenmesini güvenlik meselesi olarak gören” düşünce daha serbestlikçi bir tutuma dönüşmüştür (Yazıcıoğlu, 2001: 120). Kanunun amacı; “dernekler, dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar, merkezleri yurt dışında bulunan dernekler ve vakıflar ile diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin yasak ve izne tâbi faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar ile bunlara ilişkin diğer hususları düzenlemektir” şeklinde belirlenmiştir (5253 Dernekler Kanunu, md. 1).

5253 Sayılı Dernekler Kanunu'nun eski kanundan ayrılan tarafı; derneklerin STK'larla ortak bir misyonu uygulamak üzere teşebbüs, icraat ve bunlar gibi adlarla tüzel kişiliği ve kalıcı niteliği olmayan beraberlikler oluşturmalarının yasal olmasıdır. 5253 Dernekler Kanunu'nda getirilen diğer yenilikler ise aşağıdaki gibidir (Gökalp, 2005: 209-212) :

- Genel kurulların yapılması için süre 3 yıl olmuştur.
- Genel kurula çağrılar dernek üyelerine gazete ile değil yazı göndererek olacaktır.
- Yönetim kurulu seçimlerinde gizli oy esası artık yoktur.
- Tüzel kişilere dernek kurma ve üyelik hakkı gelmiştir.
- Yüksek öğrenim dernekleri ile alakalı sınırlamalar kaldırılmıştır.
- Uluslararası ilişkiler serbest bırakılmıştır.
- Dernekler siyasi parti, sendika ve meslek kuruluşlarından yardım alabileceklerdir.
- Temsilcilik kurma hakkı verilmiştir.
- 15-18 yaş aralığında ayırt etme ehliyetine sahip olanlara, “Çocuk Dernekleri” kurabilme hakkı verilmiştir. Bu dernekleri 18 yaşından büyükler kuramaz ve derneklerin üyesi olamaz.
- Hapis cezası yerine genelde “idari para cezası” en büyük mülki amir tarafından verilecektir.

2.4. Dernekler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması

Dernekler Dairesi Başkanlığı 2003 yılında İçişleri Bakanlığı Ana Hizmet Birimleri arasına dâhil edilmiştir ve kentlerde İl Dernekler Müdürlüğü ilçelerde ise İlçe Dernekler Büro Şefliği şeklinde yapılanmıştır. Dernekler Dairesi Başkanlığı derneklere yönelik iş ve işlemlerinin yapılmasına, dernek ve üst kuruluşların bildirimleri online olarak takip edebilmesine, kişilerin kuruma uğramadan online olarak dernek kurabilmesine imkan sağlamaktadır. Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın iş akışının tek bir portalda toplanmasına olanak yaratan, kurumsal bir uygulamadır (Akkoyun, 2012: 1-41).

09.07.2020 tarihinde 31180 sayılı Resmi Gazete’de “Dernekler Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” yayımlanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapılmasıyla beraber STK'lara daha dinamik hizmet sağlayabilmek gayesiyle 2018 tarihinde Dernekler Dairesi Başkanlığı yerine Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü kurularak tüm şehirlerde teşkilat yapısı oluşturulmuştur (<https://www.siviltoplum.gov.tr>).

Yapılan yeniliklerle bütünleşme sağlanması hedefi için Dernekler Yönetmeliğinde de değişikliklere gidilmiştir. Böylece dernek işlemlerinin sadeleştirilmesi, kullanışlı hale getirilmesi, elektronik ortama taşınması sağlanmış; hesap verebilir, şeffaf bir sivil toplum düşüncesinin benimsenmesi hedeflenmiştir. Değişiklikler aşağıdaki gibidir (<https://www.siviltoplum.gov.tr>):

- Dernekler defter tutma ve alındı belgesi düzenleme işlemlerini elektronik ortamda gerçekleştirebilecektir.
- Tutulma yükümlülüğü olmayan defterlere dair hükümlerin uygulanmasına son verilmiştir.
- Alındı belgeleri yönetime elektronik ortamda iletilebilecektir.
- Derneklerin kurulmasında talep edilen belge tek nüshaya indirilmiştir.

- Yabancı STK'ların başvuru sürecine ve bildirimlerine ilişkin evraklar detaylı bir biçimde düzenlenmiştir ve aldıkları yardımlar için bildirim koşulu gerekli görülmüştür.
- Kişiler DERBİS şifrelerini il müdürlüklerine uğramadan ilçe birimlerinden de temin edebileceklerdir.

Dernekler Dairesi Başkanlığı iş akışının tek bir portalda gerçekleşebilmesini sağlayan bir uygulamadır. Dernek yönetmeliğindeki düzenlemeler çerçevesinde dernek işlemleri elektronik ortama taşınarak kolaylaştırılmış, derneklerin işleyişi daha dinamik bir hale getirilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, Dünya'da ve Türkiye'de hemşehri derneklerinin kuruluş ve yapısı açıklanacaktır.

2.5. Hemşehri Dernekleri Kavramı

Dernekler kültür, yardımlaşma ve dayanışma örgütleridir. İdeal amaçlarını tek başlarına gerçekleştiremeyen bireylerin bu amaçlarını uzun vadede gerçekleştirmek için örgütlenme ihtiyacı duymaları sonucunda dernekler oluşur. Bilimsel, siyasal, yardımlaşma, dayanışma, estetik, doğayı koruma, sosyal ve kültürel amaçlar gibi kapsamlarda kurulmaktadır (Yücekök vd., 1994: 147).

Hemşehrilik ilişkisi ile oluşan aidiyet bilinci, gurbete çıkıldığında entegre olmayı kolaylaştıran, memleket ve gelenekler ile olan bağları koparmayan örgütlenme biçimleri ortaya çıkarmıştır. Hemşehri dernekleri de bu açıdan göç edenlerin hemşehrilik ilişkileriyle örgütlendikleri sosyal ağların kayda değer birliktelikleridir (Tekeli, 1998: 17).

Hemşehriliğin oluşmasının temelini belirleyen olgu güven ihtiyacıdır. Memleketini bırakıp başka bir yere göç eden bireyin temel problemi, kentte güven ihtiyacına gerek duymasıdır (Tekşen, 2003: 69). Göç sonrasında bireyler kentte yalnızlaşmakta, problemlerle baş başa kalmaktadır. Kişiler oluşan problemlerin en aza indirilmesi ve göç etmeden önce memleketlerindeki dayanışmayı kentte tekrar sağlayabilmek için hemşehrilik bağına sığınmaktadırlar (Kaya, 2004: 158). Çağdaş şehir tanımı gereği bireyselleşen bir toplulukta yüz yüze ilişkilere alışık olan göçmenler yer bulmakta zorlanabilirler. Kendi

hemşehrileri arasında ise kendilerini daha rahat hissedebilirler. Göçmenler en azından kente alışana kadar güvenli bir ortamda yer almış olacaktır (Tekşen, 2003: 69). Böylelikle Türkiye’de 1980’lerden itibaren giderek artan bir öneme sahip, sivil toplum örgütlerinin bir örneği olan hemşehri dernekleri oluşmuştur (Aktaş vd., 2006: 10). Bir derneği hemşehri derneği yapan unsurları aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Manço, 2009: 3):

- Üyeler “hemşehri” olmalı, aynı toprak ve geçmişten gelmelidir.
- Dayanışma dernekleri olmalıdırlar.
- Gelirleri yapılan bağışlar ve ödeneklerdir.
- Panel ve toplumsal etkinlikler düzenleyebilir; ihtiyaç sahiplerine burs verebilirler.
- Dernek örgütleriyle bağları iyi olabilir.

2.5.1. Dünya’da Hemşehri Dernekleri

Dünya’da memleket toplulukları olarak da bilinen Memleket Dernekleri (Hometown Association=HTA), aynı şehir ya da bölgeden gelen göçmenler arasında kurulan sosyal ittifaklardır. Amaçları, ortak bir yerdeki göçmelerle bağlantı kurmak ve karşılıklı yardım sağlamaktır (Orozco ve Rouse, 2007: 1).

Her yıl sayısal değişimler gösterdiğinden, toplam HTA sayısını ölçmek zordur. Daha büyük HTA’lar, ABD’de olduğu gibi, kâr amacı gütmeyen resmi statülere sahiptir ve bir yönetim kurulu ve seçilmiş liderleri vardır. HTA’ların çoğunluğu, ağırlıklı olarak işçi sınıfı üyeliğine sahip, faaliyetlerini, sürmekte olan programlar ya da anavatandaki doğal bir felaket gibi özel ihtiyaçla, sağlık veya eğitim faaliyetleri ve kaynakları gibi özel ihtiyaçlar için fon sağlama ile sınırlandırmaktadır. HTA’ların çalışmalarının çoğu sosyo-ekonomik ve kültürel olsa da, bu grupların bazıları siyasi ve toplumsal süreçlerle uğraşmaktadır (Munoz ve Collazo 2019: 155-164). HTA’lar gönüllülük temelli gruplar olduğundan, birinin aile bağlarının dışında katılması zor bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Ayrıca, HTA yatırımlarının maliyet ve faydalarıyla yüzleşme zorluğu, derneklere katılımın düşük ve seyrek olmasına neden olur (Waldinger vd., 2008: 843-870).

Memleket derneği, aynı bölgeden gelen bir göçmenler topluluğudur. Bu kuruluşlar, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların üstesinden gelmek için kurulmuş ve karşılıklı yardım için sosyal bir çerçeve sağlamıştır. En yaygın faaliyetler arasında hasta yararları ve defin maliyeti sunan sigorta poliçeleri sağlanması yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 3.000 Meksika HTA'sı, Filipino HTA'sı, (Okamura, 1983: 341), Hint ve Vietnamlı gibi Brettell (2011) ve Ganalı gibi diğer etnik göçmenler, sayısı yaklaşık 500'e ulaşan HTA'lar oluşturan çoklu göçmen popülasyonlarını görmek mümkündür (Çağlar, 2006: 1-22).

Amerika Birleşik Devletleri'nde Latino HTA'larını ele aldığımızda; Latin topluluğuna odaklanan akrabalık ağları ilk olarak 20. yüzyılın başlarında oluşmuştur. Bu dönemde göçmen emek kullanımının artmasından dolayı ortaya çıkmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Meksikalı HTA'lar, bu tür hizmetlerin pek çok göçmen grubu için uygun olmadığı bir zamanda sağlık ve ölüm giderlerinde destek sağlamak amacıyla oluşturulan tarihi yardımlaşma toplulukları ve refah örgütlerinden doğmuştur (Beracca, 2014: 331-357).

Çağdaş Meksika HTA'larının kökleri, yirminci yüzyılın ilk on yılında, Kaliforniya'nın tarımsal alanlarındaki aktif yarar sağlayan derneklerde bulunmaktadır. Bu tür dernekler ortak kökenlere dayanmaktaydı ve yeni gelenler sosyal entegrasyonun zorluklarıyla karşılaştığında bir dayanışma tabanı sağlamıştır. Her ne kadar bu tür organizasyonlar 1950'lerden bu yana Meksika topluluklarında var olsalar da, sayıları 1980 ve 2000 yılları arasında çarpıcı bir şekilde artmıştır. 2003'ten itibaren Amerika Birleşik Devletleri genelinde 30 şehirde kayıtlı 600'den fazla Meksikalı memleket kulübü ve birliği vardır. Kongre Bütçe Ofisi, Meksikalıların 2009 yılında Meksika'ya yaklaşık 20 milyar dolar havale gönderdiğini tahmin etmekte olup, bu döviz cinsi Meksika'nın en büyük üç döviz kaynağından biri olmaktadır (Escobar, 2004: 45-69).

Her ne kadar Meksikalı HTA'lar en uzun tarihe sahip ve en bilinenleri olsalar da, Dominik, Guatemala ve Salvador anavatanı derneklerinin sayısında bir artış görülmüştür. Bunlar 1990'larda oluşmuş, menşei ve ikametgâh topluluklarının geliştirilmesinde aktif olarak yer almaktadır. Meksikalı-Amerikalılar ve Dominik-Amerikalılar gibi, Orta Amerikalılar da gittikçe artan sayıda memleket derneklerine katılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde tahmini 164 Guatemala HTA

vardır. Bunların çoğu, 1991'den beri Guatemala'yı vuran sayısız doğal afetlere müdahale etmeye odaklanmıştır. Tahmini, 200 Salvadorlu HTA'sı bulunmaktadır. Bunların çoğu, tek bir kasabaya yardım etmek ve yiyecek parası toplamak için akşam yemekleri, sayfalar ve diğer etkinlikler düzenlemeye odaklanmıştır. Toplum temelli kalkınma projeleri HTA'ların yerel kalkınmaya katkısı ortak bir uygulamadır. Ek olarak, bu çabalar ABD'deki göçmen topluluklar arasında pozitif etnik-ırksal kimlikleri desteklemeye katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Bolivya'daki HTA'lar kültürel ve folklorik olayları ve uygulamaları topluluk oluşturma ve diğer nüfuslara ulaşmanın bir yolu olarak kullanmışlardır (Orozco, 2002: 86).

Memleketlerindeki gelişmeler için para toplamak, başlangıçta memleket kilisesi ya da yerel makamlarla işbirliği içinde uzun zamandan beri kilit bir organizasyon stratejisi olmuştur. 2010'larda politika ve göç bilim adamları, ülkelerdeki sosyo-politik etkilere ve finansal kazanıma katkıda bulunan bir fenomen olarak HTA'lara odaklanmışlardır (Bada, 2007: 9-33).

ABD'ye göçmen akışının yüksek olduğu topluluklar ile bu ağ türünden yoksun olan topluluklar arasındaki eşitsizlikler hakkında yazılmış kritik çalışmalar vardır. En fazla paraya sahip olan HTA'lar yerel makamlarla en fazla pazarlık gücüne sahiptir. Düşük gelirli toplulukların çoğunun yurtdışında havale gönderebilecek uluslararası bir göçmen üyesi yoktur (Fox ve Bada, 2008: 435-461). Eleştirmenler, göçmen üyelerin bu ilişkide en fazla güce sahip olmaları koşuluyla HTA bağlarının daha az demokratik olarak görülebildiğine işaret etmektedir (Bada, 2015: 343-355).

HTA'lar dünya çapında bir fenomendir, araştırmalar sadece belirli yerleşim ülkelerindeki belirli göçmen gruplara odaklanmaktadır. Literatürü incelediğimizde Orta ve Latin Amerika'dan gelen Latin kökenli göçmenler tarafından kurulan ABD'deki HTA'lara odaklandığını söylemek mümkündür. ABD'de El Salvadorlu, Meksikalı, Nijeryalı, Dominik, Guyanalı ve Çinli göçmenlerin HTA'ları ve bu dernekler aracılığıyla sürdürdükleri sınır ötesi ağlar belgelenmiştir (Guarnizo, 1998: 45-94). ABD'de ve Avrupa'da yapılan araştırmalar arasındaki farklar iki ana nedenle açıklanabilir. İlk olarak, HTA'lar ABD'deki göçmenlerin gündeminde daha fazla yer almaktadır ve son yirmi yılda sayıları hızlı bir şekilde artmıştır. İkincisi; iki bölgedeki göç araştırması, farklı vurguyla

farklı yörüngeleri izlemiş ve bu bölgelerdeki farklı soy kütleleri, söylemleri üzerine yapılmıştır (Çağlar, 2006: 3).

ABD'ye daha uzun bir göç öyküsüne sahip olduğundan, HTA'ların göçmenlerin yaşamlarında Avrupa'dan daha merkezi bir rol oynadıkları doğrudur. Bununla birlikte, tek başına dernek sayısı Atlantik'in her iki tarafındaki göç araştırmalarında kendilerine verilen eşitsizliği açıklayamamaktadır. Almanya'daki Türk göçmen HTA'lar 1990'ların ortalarından sonra ortaya çıkmıştır. Bu dernekler kültür ve karşılıklı yardımlaşma dernekleri olarak isimlendirilmekteyse de, ancak onların faaliyetleri kültürel ve karşılıklı yardım faaliyetleriyle sınırlı değildir. Göçmenlerin politik ve ekonomik yaşamlarında bir varlık ararlar. Menşei ve yerleşim ülkelerinde siyasi ve ekonomik oyuncular olmak için gayret gösterirler (Alçapınar, 2004'den akt. Çağlar, 2006: 4).

Amerika Birleşik Devletleri'nde örgütlenen Meksikalı Hemşehri Dernekleri üzerine yaptığı araştırmalarında Orozco ve Welle (2003: 2), bu derneklerin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

- Küçük yardım topluluklarıdır,
- Organizasyonun amaçları toplumun amaçları ile paraleldir,
- Çalışmaları sağlık, eğitim ve altyapı sorunları üzerinde yoğunlaşmaktadır,
- Kaynakların hacmi azdır,
- Bağışlar örgütler için önemlidir,
- Hükümetle işbirliği ile kalkınma amaçlarını yükseltmektedirler.

Çoğunlukla yardım kuruluşu niteliğinde çalıştıklarını ifade ettiği bu kuruluşların sosyal sermaye için önemli bir kaynak olduklarını, genellikle bir federasyon veya kulüp çatısı altında birleşmeyi tercih ettikleri federal, bölgesel, ulusal hükümetlerle işbirliği yapma eğilimi içerisinde oldukları ve geliştirdikleri projelerle Meksika'nın kalkınmasına önemli katkıda bulunduklarını ifade etmektedir. Orozco ve Welle'ye (2003: 2) göre, bu yapıların dört temel etkisi vardır:

- Devletin kamusal desteklerinde kaynak dağılımını etkilemek,

- İhtiyacı olup ulaşma güçlüğü çekenler için eşya, mal tahsis etmek,
- Sivil katılıma katkıda bulunmak,
- Aktif oldukları yerin politik kültür ve yerel politikalarını dönüştürmek.

Hemşehrilik ilişkileri ve bunlara yönelik örgütlenmelere bakıldığında söz konusu örgütlenmelerin Türkiye'ye özgü yapılanmalar olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Belli grupların Avrupa'nın belirli ülkelerde güçlü oldukları ve bu doğrultuda ilişki ağları oluşturdukları ifade edilmektedir. İngiltere' de Hintliler, İtalya' da Senegalliler, Fransa' da Moroccanlar ve ABD' de Meksikalılar gibi. Bu grupların önceden sömürge olarak kullanıldıkları ve özellikle 1950' li yıllarda üretim şeklinde meydana gelen değişimlerle birlikte sömürgesi oldukları ülkelere göç ettikleri ve aralarında yardımlaşma ve dayanışmaya dayalı ilişki ağları oluşturdukları, bununla birlikte; bu ağların dönemin koşullarına göre form değiştirdiği –örneğin 1970- 1980 döneminde işçi hareketleri içerisinde yapılandıkları- ifade edilmektedir (Lacroix, 2010: 1). Bu tür örgütlenmeler içerisine giren ve bu yapılanmaları sürdüren ülkelerin profilleri incelendiğinde, Türkiye ile sosyo-ekonomik benzerlikler taşıdıkları gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte Türkiye' de oluşturulan hemşehrilik ilişkilerinin farklı bir etnik kimliğe dayalı olmaması ve iç göçler üzerinden ortaya çıkması ülkemizdeki hemşehrilik ilişkilerini diğer ülkelerde oluşturulan hemşehrilik ilişkilerinden ayırmaktadır. Diğer bir farklılık da söz konusu ilişki ağlarının niteliğinde meydana gelen değişimler ve gelişme düzeylerindedir. Hersant ve Toumarkine (2005: 4); bu tür yapılanmaların Fransa' da 1970'lerden itibaren Paris'te Auvergneli yerel sakinler tarafından oluşturulmaya başlandığını, bu durumun sanayi devrimi ile birlikte kırdan kente yaşanan göç sürecinin bir sonucu olduğunu; fakat bu olayın ilerleyen bütünleşme ve bölgesel ekonomilerin ulusal ekonomi içinde gelişmesiyle ve taşralı göçmenlere yönelik yapılan kentsel düzenlemelerle azalmaya başladığını dile getirmektedirler.

Türkiye'de ise süreç tam tersi şekilde işlemekte ve bu tür örgütlenmelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Yılmaz (2008); Afrika'da göçmenlerin klan bağları ve geldikleri kırsal bölgelerin temelinde örgütlenerek kentte karşılaştıkları problemleri aşmaya

çalıştıklarını örneklemektedir. Bununla birlikte bu örgütlenmelerin sadece Afrika kentlerine özgü olmadığını tersine modern Kuzey Amerika kentlerinde de benzer örgütlenmelerin varlığını dile getirmektedir (Yılmaz, 2008: 9-10). Söz konusu ifade doğru olmakla birlikte genel olarak modern kentlerde oluşturulan bu yapıların arka planında yer alan göçmenler ve onların menşei ülkelerine bakıldığında ülkemizle sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyde benzerlik göstermektedir. Büyük kentlerde doğanların başka bir yere yerleştiklerinde sayısal çoğunluğa ulaşırsalar bile bu tür bir oluşum içerisine girmedikleri bilgisiyle paralellik göstermektedir (Uzun, 2013: 94-95).

Bu bağlamda hemşehri derneklerinin hem geldikleri yöreyi hem de bulundukları mekânı kültürel, siyasal ve ekonomik açıdan etkiledikleri söylenebilir. Dünya'dan HTA örneklerinin incelenmesi sonucunda Türkiye'deki hemşehri dernekleri ile kuruluş yapısı ve amaçları doğrultusunda paralellik olması, gönüllülük esasıyla kurulmaları ve ilişki ağları oluşturmaları gibi önemli ortak özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

2.5.2. Türkiye'de Hemşehri Dernekleri

5253 Sayılı Dernekler Kanununun 2. maddesi derneği: “Belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri, örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış bir kişi topluluğudur.” Olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, derneğin unsurlarını aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Kurtbeyoğlu, 2005: 14):

- Derneği oluşturacak asgari sayıda gerçek ya da tüzel kişiliğin olması gereklidir.
- Dernek kendisini oluşturan kişilerden ayrı ve bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğudur.
- Derneği oluşturan gerçek ya da tüzel kişilerin, kâr amacı dışında ve yasalarca yasaklanmamış bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş olmaları gereklidir.
- Derneği oluşturan kişilerin bilgi ve faaliyetlerini sürekli bir biçimde birleştirmeleri gereklidir.
- Derneğe üyelik gönüllülük esasına dayanır, miras ya da zorunlu yollarla elde edilemez.

- Dernekler devletten ayrı ve bağımsız bir örgütlenmeyi ifade eder.

Dernekler birleşerek üst kuruluş konfederasyon ve federasyon kurabilir veya alt birimler, şube ve temsilcilik oluşturabilir; ayrıca bu örgütlenmeler yurt içi ile sınırlı olmayıp, yurt dışında da örgütlenebilir.

Türkiye’de eğitim, çevre ve kadınlara yönelik dernekler, engellilere yönelik dernekler ve çalışmanın konusunu oluşturan hemşehri dernekleri gibi çeşitli amaçlarla kurulan dernekler vardır (Terzi ve Koçak, 2014: 142). Hemşehri dernekleri, “Coğrafi bölgelerinden kopan kendileri ve yeni yerleşim yerlerinde doğan çocuklarını kültürel değerleriyle yaşatmaya ve yöresel kültürlerini devam ettirmeye özen gösteren organize gruplardır” (Genç, 2008: 5’den akt. Terzi ve Koçak, 2014: 142). Derneklerin adları verilirken genelde göç edilen il, ilçe veya köy isimlerinden yararlanılmaktadır (Terzi ve Koçak, 2014: 48).

Yürürlükteki mevzuatımızda “hemşehri derneği” şeklinde bir adlandırmaya rastlanmamıştır. Bu tür dernekler “yardımlaşma-dayanışma” adları ile oluştuklarından amaçlarına uygun gruptandırma “mesleki ve dayanışma dernekleri” sınıflandırmasında yer almışlardır. Hemşehri derneklerini diğerlerinden farklılaştıran sabit bir ikamette veya yörede “mahalle, köy, belde, ilçe, il ya da bunların birkaçında birlikte” yerleşmiş kişilere yönelik olmasıdır (Sönmez, 2010: 105).

Ekonomik durumu kötü olan, çalışmaya ihtiyacı olan, bilhassa bölgeye yeni göç etmiş kişilerin, hemşehri derneklerine daha fazla gereksinimi olmaktadır. İş, ev vb ihtiyacı olan insanlar için hemşehri dernekleri geçim sıkıntısı çekmeyenlere göre daha önemlidir, çünkü onlar dayanışma içinde olmak isteyenlerden oluşur (Çaymaz, 2005: 2) .

Klasik İngiliz iktisatçıları ve Hegel tarafından sıklıkla kullanılan sivil toplum kavramı, sosyal teoride bir canlanmaya tanık olmaktadır. Charles Taylor (1990: 98), kavramın iki tanımını formüle etmiştir: minimal ve güçlü. Minimal anlamda, sivil toplumun devletin vesayeti altında değil, özgür derneklerin olduğu yerde var olduğunu ifade eder. Güçlü anlamda, sivil toplumun ancak bir bütün olarak toplumun kendisini yapılandırabildiği ve eylemlerini devlet vesayetinden muaf olan dernekler aracılığıyla koordine edebileceği durumlarda var olduğunu ifade eder. Son bir tamamlayıcı olarak,

dernekler topluluğunun devlet politikasının özünü kayda değer biçimde saptayabildiğinde veya saptırabildiğinde sivil toplumdan söz edebiliriz der (Xin, 1993: 38).

Tekeli (2000: 114) bir örgütün STK sayılabilmesi için taşıması gereken dört özelliği vurgulamaktadır:

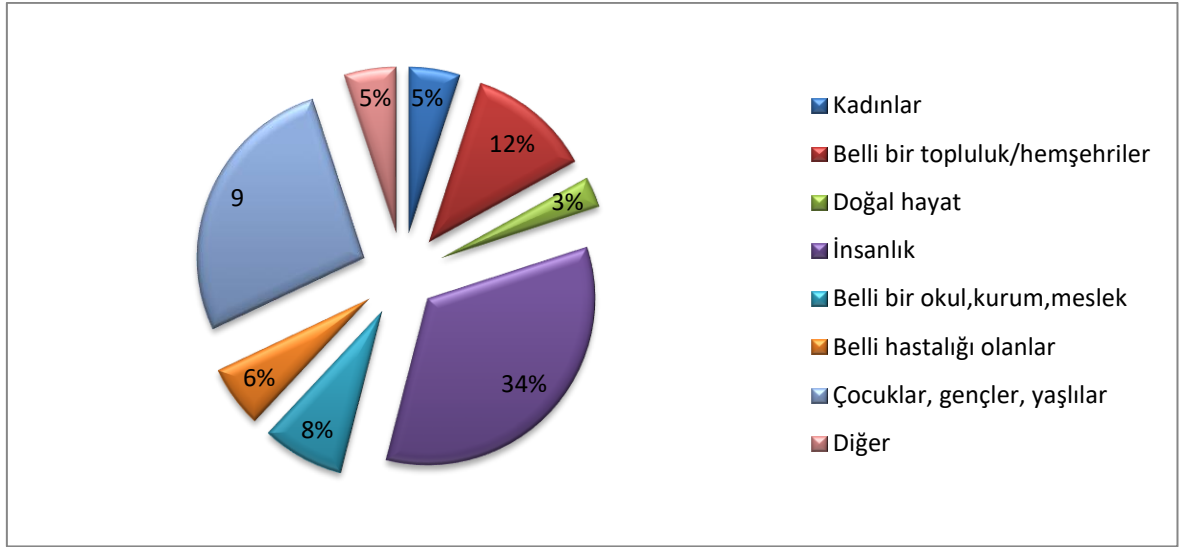
- Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Amaçları sosyal yapıya katkıda bulunmak olmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal hareketliliği hızlandırıcı etkisi vardır.
- Farklı konulardan ziyade tek bir konu üzerine uzmanlaşmış örgütlerdir.

Ömer Çaha (2000: 163), kişisel iradeyi STK'nun oluşmasında etken olarak görmüştür. Bu çerçevede Çaha, bireysel iradeyle oluşan sivil toplum kuruluşları olarak tarikatları, dini cemaatleri ve hemşehri derneklerini değerlendirmektedir.

Hemşehri dernekleri kendi bölgelerinden başka bölgelere göç edenlerin kendi kültürlerine yabancılaşmamasına, kültürün yeni nesillere aktarılmasına katkıda bulunarak, bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Hemşehri derneklerinin, yaşadıkları yerleri bırakıp göç eden insanlara kendi adetlerini yitirmeden yeni geldikleri kentin değerlerini de saygı çerçevesinde görüp alışmalarını; buradaki yaşama alışmalarını sağlama gibi bir köprü görevi vardır. Kendi kültürlerinden kopmadan içinde yer aldıkları şehir hayatına uyumuna katkı sağlamaktadır (Külekci, 2011: 49).

Göçle birlikte adından sıkça söz ettiren hemşehri dernekleri, son yıllarda siyasetle birlikte daha sık anılmaya ve sivil katılımı giderek aktif rol oynamaya başlamıştır. Hemşehri dernekleri, demokrasinin önemli bir etkeni haline gelebilecek bir güce sahiptir (Özdemir, 2013: 14).

Hemşehri dernekleri, kentte insanların birikmesiyle kalabalık oluşturma riskine sahip grupları bir araya getirmiştir. Özellikle “kentte biz de varız” ifadesini kullanabilecekleri kuvveti kendilerinde bulmalarını sağlamaya çalışmıştır (Bal, 1997: 431; Özdemir, 2013: 950). Böylece hemşehriler, şehir yaşamında kendine yer bulabilme özelliği kazanmışlardır (Yılmaz, 2008: 115).

Şekil 1. Türkiye’deki dernek türlerinin dağılımı

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr>.

Türkiye’de günümüze kadar 300.000’den fazla dernek kurulmuş ve büyük bir bölümü türlü nedenlerden kapatılmış veya kapanmıştır. 2021 yılı itibariyle toplam faal dernek sayısı 122256’dır ve %12’sini hemşehrilik olgusunu kapsayan dernekler oluşturmaktadır.

Tablo 1

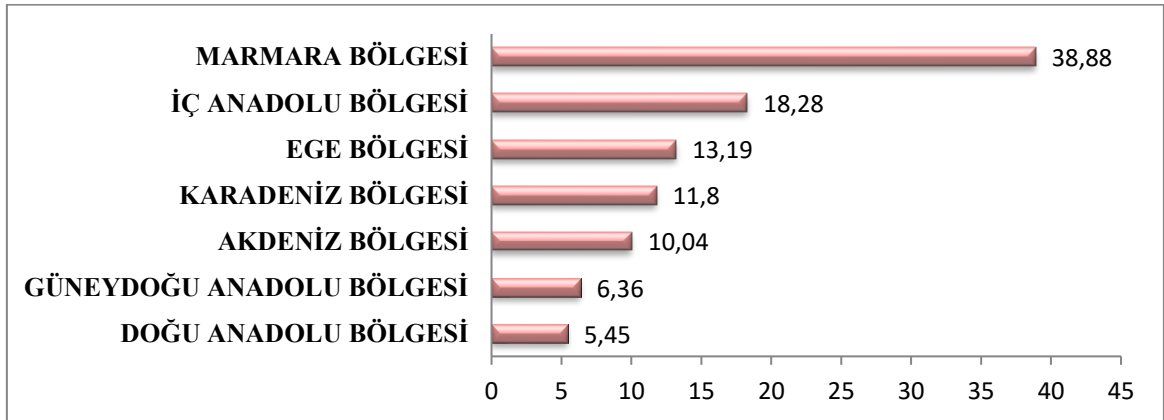
Faaliyet alanlarına göre hemşehri dernekleri

FAALİYET ALANI	2015	2016	2017	2018	2019	2020
MESLEKİ VE DAYANIŞMA DERNEKLERİ	27781	30007	32638	35575	38031	38225
SPOR VE SPOR İLE İLGİLİ DERNEKLER	17927	19492	21353	23768	27124	27241
DİNİ HİZMETLERİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	15840	16610	17324	18119	18422	18474
EĞİTİM ARAŞTIRMA DERNEKLERİ	5024	5422	5701	6043	6190	6209
KÜLTÜR SANAT VE TURİZM DERNEKLERİ	4496	4804	5184	5681	6029	6039
İNSANİ YARDIM DERNEKLERİ	4321	4741	5041	5352	5560	5619
SAĞLIK ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	2015	2168	2362	2564	2647	2661
BİREYSEL ÖĞRETİ VE TOPLUMSAL GELİŞİM DERNEKLERİ	2006	2160	2316	2510	2612	2617
TOPLUMSAL DEĞERLERİ YAŞATMA DERNEKLERİ	1765	1915	2155	2484	2723	2727
ÇEVRE DOĞAL HAYAT	1547	1771	2085	2320	2568	2599

HAYVANLARI KORUMA DERNEKLERİ						
İMAR, ŞEHİRCİLİK VE KALKINDIRMA DERNEKLERİ	1446	1515	1581	1647	1650	1656
HAK VE SAVUNUCULUK DERNEKLERİ	1208	1315	1388	1466	1505	1512
ENGELLİ DERNEKLERİ	1106	1181	1265	1380	1403	1406
KAMU KURUMLARI VE PERSONELİNİ DESTEKLEYEN DERNEKLER	1035	1055	1070	1089	1044	1037
DÜŞÜNCE TEMELLİ DERNEKLER	948	997	1050	1080	1109	1.108
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK ALNINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	558	580	635	719	803	813
DIŞ TÜRKLER İLE DAYANIŞMA DERNEKLERİ	526	568	604	635	667	667
ULUSLAR ARASI TEŞEKKÜLLER VE İŞBİRLİĞİ DERNEKLERİ	525	563	591	618	629	628
ŞEHİT YAKINI VE GAZİ DERNEKLERİ	290	319	361	422	471	472
YAŞLI VE ÇOCUKLARA YÖNELİK DERNEKLER	261	280	296	328	323	327
ÇOCUK DERNEKLERİ	7	8	10	11	12	13
TOPLAM	90632	97471	105010	113811	122152	122256

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr>.

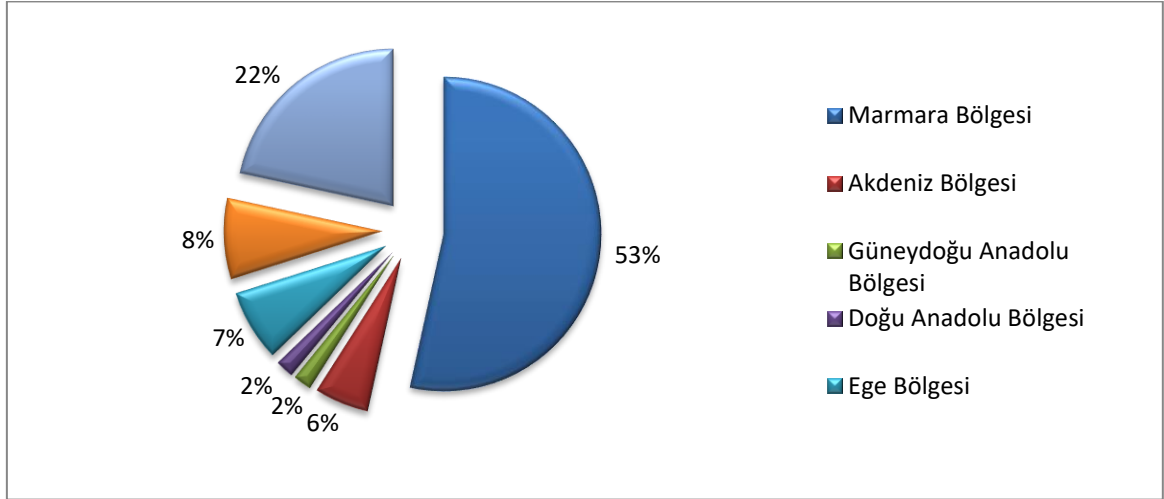
Tablo 1’de 2015-2020 yılları arasında faal dernek sayılarına yer verilmiştir. Yıllar içerisinde dernek sayılarında artış görülmektedir. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre derneklere ilişkin istatistiklere bakıldığında faal dernek sayısı 122256, fesih olan dernek sayısı 191921’dir. Faal dernekler içerisinde %31,10’u hemşehri derneklerinin içinde yer aldığı mesleki ve dayanışma dernekleri oluşturmaktadır.

Şekil 2. Bölgelere göre faal dernek sayıları

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr>.

Şekil 2’de bölgelere göre faal dernek sayılarının dağılımına yer verilmiştir. Faal olan derneklerin %34,67’si Marmara Bölgesi’ndedir. Bunun büyük çoğunluğu İstanbul’dadır. İstanbul’da faal olan 24.010 dernek vardır. Çalışmanın örneklemini oluşturan ve Marmara Bölgesi’nde yer alan Edirne’de ise faal dernek sayısı 745’dir.

Şekil 3. Hemşehri derneklerinin bölgelere göre dağılımı

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr>.

2020 yılı itibarıyla Türkiye’deki hemşehri derneklerinin dağılımını gösteren Grafik 3’e göre, hemşehri derneklerinin Marmara Bölge’sinde yoğunlaştığı görülmektedir. En fazla hemşehri derneğini içeren bölgeler; Marmara, İç Anadolu, Karadeniz, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu Bölgeleri olarak sıralanmaktadır. En yoğun olarak Marmara Bölgesi’nde hemşehri derneğin bulunmasının nedeni, büyükşehir statüsünde sosyo- ekonomik yönden gelişmiş kentlere sahip olmasıdır. Gelişmiş kentler farklı yerlerden göç çeken bir yapı oluşturduğu için heterojendirler. Bu durum da hemşehri dernekleşmesinin ve çeşitlenmesinin artması anlamına gelmektedir. Hemşehri derneklerinin sayıca az görüldüğü bölgeler ise aksi bir durumla karşı karşıyadır. Bu bölgelerin ortak özellikleri göç veren, küçük ölçekli, sosyo-ekonomik yönden az gelişmiş olmalarıdır. Bölgelere göre hemşehri kümelenmelerinin oranları yukarıda bahsedilen nedenlerle ilişkilidir.

Hemşehri dernekleri çeşitli işlevlere sahiptir ve çalışmanın bundan sonraki bölümünde hemşehri derneklerinin işlevleri açıklanacaktır.

2.6. Hemşehri Derneklerinin İşlevleri

Hemşehrilik ilişkilerinin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hemşehri derneklerinin işlevleri ele alındığında, sosyo- psikolojik, ekonomik kültürel ve siyasi işlevler şeklinde dört genel başlık altında toplanabilir.

2.6.1. Sosyo-Psikolojik İşlevler

İnsanlar hayat koşullarını iyileştirebilmek için kendi memleketlerini bırakıp bilmedikleri yerlere göç etmektedirler. Birincil ilişkiler ortamından kopup farklı kültürlerin bir arada bulunduğu, heterojen bir yapıya sahip kente göçen kişi, kentin iş ve sosyal yaşamına dâhil olduğunda yabancıların dünyası göç edenler için endişe dolu bir alan olmaktadır. Bu endişe göç edenlerin yerleşecekleri şehirleri belirlemesinde etkin bir rol oynamaktadır. Kendi yerlerinden ayrılıp farklı bölgelere göç eden insanlar anakent içerisinde tek başlarına olduklarını hissetmemek için kente onlardan önce göç etmiş hemşehrilerinden destek alırlar. Bu dayanışma kentteki yabancılar arasında kişilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamakta, güven ortamının verdiği psikolojik destekle göç edenlerin kalabalık kent ortamında yalnız kalmasını engellemektedir (Tekşen, 2013: 70-71). Daha önce kente göç edenler kentte biz ve ötekiler ayrımının varlığını ve kente alışmadaki zorlukları yeni gelen hemşehrilerinden önce tecrübe ettikleri için onlara yardım ederek güç ortamı oluşturmak isterler (İnat, 2006: 50).

2.6.2. Ekonomik İşlevler

Hemşehrilik ilişkilerinde dikkat çeken en önemli konulardan biri de ekonomik ilişkilerdir. Kendi bölgelerinden başka bölgelere göç edenlerin göç ettikleri coğrafyalarda öncelikli ihtiyaçları, çalışabilecekleri bir iş ve barınabilecekleri bir ev olmaktadır. Göç edenler gittikleri yerlerde daha önce göçmüş olan hemşehrilerinin yardımı ile ev ve iş edinmektedirler (Özer, 2004: 32). Mevcut iş fırsatlarını haber vermede, işe alma, iş kurma ve iş geliştirme gibi konularda hemşehrilerin çok yardımı olmaktadır (Ayata, 1994: 91). Genellikle bireyler boyacılık, seyyar satıcılık, kapıcılık gibi giriş ve çıkışların kolay olduğu, kentsel iş alanlarında beceri gerektirmeyen, sermayesi az, hareketliliğin yüksek olduğu sektörlerde istihdam etmektedirler (Kurtoglu, 1993: 370).

Hemşehrilerle ilişki kurmaya öncülük eden en önemli gereksinim ise ekonomik ve sosyal işbirliği kurma isteğidir. (Özerkmen ve Kahya, 2008: 32). Tekşen, 2003 yılında Ankara’da yapmış olduğu çalışmasında Ankara’daki Malatyalıların kente gelişlerinin ilk dönemlerinde yerleşim yeri ve hayatlarını idame ettirebilmek, şehirde kalıcı olmaya zemin hazırlamak için iş bulma gibi zorunlu gereksinimlerinin karşılanmasında hemşehrilik ilişkilerinin önemli bir işleve sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tekşen, 2003: 151). Hemşehrilerin bir iş kolunu kontrol altına almalarına sık rastlanılmaktadır. Örneğin İstanbul’daki Karadenizlilerin inşaat sektöründe önemli bir yer edinmeleri ve bölge kimliğini ön plana çıkarmaları, Mardinlilerin midyecilik yapması, Erzurum-İspirililerin fırıncılık yapması gibi. Bu durum aidiyetinin, yeniden tanımlanmasına ve pekiştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Bayraktar, 2003: 371).

Kente göç ve yerleşme süreci sırasında dayanışmaya dayalı geliştirilen durum incelendiğinde, bunun dayanışma ilişkisinden öte bir güç ilişkisi haline geldiğini söylemek mümkün olmaktadır. Hemşehriler arasında iş ve gecekondul bulma gibi dayanışmanın yanı sıra borç verme, düğün ve cenazede yardım, birbirleriyle dertleşme, işinde fiili emekle yardım, ortaklık kurma gibi dayanışma biçimleri de söz konusu olmaktadır (Külekci, 2011: 47).

2.6.3. Kültürel İşlevler

Aynı kültürü paylaşmak da hemşehrilik ilişkilerinin birleştirici unsurudur (Kurtoğlu, 2005: 73). Hemşehrilik ilişkileri bazı kesimler için kentte sahip oldukları kültürel nitelikleri muhafaza etme ve canlı tutma anlamına gelir (Külekci, 2011: 47). Daha iyi bir iş, daha iyi yaşam şartlarına kavuşmayı umut ederek, toplulukçu kültür yapısından kopup, kentin bireyci ortamına göç edenler bu iki kültür arasında uyum sorunları yaşamaktadır. Kentte yeni olanlar kent kültürüne ve kent yaşamına uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler. Göç eden kişi kentin atmosferinde kaybolmuşluk endişesi yaşamaktadır (Kurtoğlu, 2005: 73). Bütünün içinde erimek endişesi kendi bölgelerinden başka bölgelere göç edenler üzerinde kendi yerel kültürlerine, geleneklerine, kökenlerine daha sıkı bağlanmasına yol açmaktadır. Kültürel kimliğin korunmasında kırla ilişkiler

önemli bir araç olmaktadır. Çünkü kıra bağlılık geleneksel değerlerin kentte yaşamasına yardımcı olmaktadır (Sencer, 1979: 276).

Kentin bireyleştirici ve yalnızlaştırıcı ortamında göç edenler “ötekiler” olarak gördükleri kentin eski sahiplerine karşı, kendi kimliklerinin farkına varmakta, “biz” ve “ötekiler”in belirmesiyle birlikte diğerlerinden ayrılabilmek için kültürel çalışmaları arttırmaktadırlar. Kendi memleketlerinden göç ederek farklı bir toplumsal yapı içerisine giren kişiler bu süreçte ne yapmaları gerektiği konusunda bocalamaktadırlar. Bireyler hem kentin toplumsal yapısına, hem de ait oldukları kültüre yabancılaşmaktan korkmaktadırlar (Külekci, 2011: 48).

2.6.4. Siyasi İşlevler

Hemşehri derneklerinin sosyo-psikolojik, kültürel ve ekonomik işlevlerin yanında siyasi işlevinden de bahsedilmelidir. Göç edilen bölgenin kültürel niteliklerini canlı tutmak için hemşehri dernekleri kurulur ve hemşehriler içerisinde beraberlik duygusu oluşturulur. Böylelikle dernekler politik anlamda birleşme, siyasi anlamda bir araç haline gelme gibi hedeflere yönelim gösterebilmektedir (Selek ve Köseoğlu, 2008: 2).

Kentlere göç edenler daha çok kentlerin çevrelerindeki gecekondu mahallelerine yerleşmektedirler. Hemşehrilikte yakınlık veya uzaklık, kaynak dağıtımında ve yardımda öncelikleri belirlediği için hemşehri grupları ayrıca mahalle yönetimini ele geçirmeye çalışmaktadırlar (Ayata, 1994: 92).

Hemşehri derneklerinin yapmaya çalıştığı şey, bireylerin kentte kendi kimliklerini güven aracılığıyla korumaya çalışmaktır. Özellikle gençlerin birlik-beraberlik yoluyla kendi kültürlerini kentte yaşatarak kimliklerini koruma eğilimindedirler. Bu bağlamda hemşehri dernekleri bir kimlik arayışının değil, kimlik korunum mekânıdır denebilir (Şahin, 2015; 65).

Hemşehri derneklerinin en önemli etkilerinden biri özellikle günümüzün yalnızlaşan insanı için, bir ifade biçimi ve birbirine fayda sağlama duygusuyla kendilerini iyi hissetmelerinin bir yolu olmasıdır. Bireylerin hemşehri derneklerine üye olup, faaliyetlere katılmaları, aralarında iletişim ağları ve güven duygusu kurmaları gibi etmenlerle sosyal sermaye oluşmaktadır.

2.7. SOSYAL SERMAYE TEORİSİ

2.7.1. Sermaye Kavramı ve Diğer Biçimleri

Sermaye kavramı çeşitli özelliklere sahip olduğu için tanımı da farklılık göstermektedir. Sermaye denildiğinde genel olarak para, banka hesapları veya fabrika bantları gibi maddi, ekonomik değeri olan öğeler akla gelmekte ve kavram bu çerçevede tanımlanmaktadır. TDK'da: “Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, kapital” sermaye kelimesinin karşılığında açıklanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>).

Sermaye denildiğinde ilk akla gelen ekonomik sermaye, gelecekte iyi bir gelire sahip olmak için yatırım yapılabilecek meblağdır (Field, 2006: 16). Fiziksel sermaye ise, diğer ürün ve hizmetlerin üretimine katkı sağlayan üretilmiş ürün stokudur (Halpern, 2005: 4). İşletmelerin yapısı içerisinde bulunan ve işletmenin varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan kaynakların toplamı fiziksel sermaye olarak tanımlanmaktadır (Ayboğa, 1999: 69-70).

Sosyal sermaye kavramında toplumsal ilişkiler, sosyal yapı, sosyal ağlar ve iletişim kavramları ortak olarak vurgulanmaktadır. Sosyal sermayeyi bireylerin toplumda sosyal ağlar, toplumsal normlar ve güven sayesinde ortaklık ilişkisi kurması, bir bütün olarak hareket edebilmesi ve yarar sağlayabilmesi olarak tanımlayabiliriz. Sosyal sermayenin temel kaynağı toplumdaki bireylerin iletişime geçerek ortaklık ilişkisi kurmasıdır (Erdoğan, 2013: 17-18).

Diğer bir sermaye biçimi olan beşeri sermaye kavramından ilk defa Adam Smith 1776 tarihinde bahsetmiştir (Manga vd.,2015:46). Beşeri sermaye insanların ilim, maharet ve kabiliyet edinmek adına eğitime ödedikleri bedellerdir (Seyidoğlu, 2002: 59). Ayrıca insanların zamanla hüner, tecrübe ve kültürel aktivitelerde yer alması sonucunda kazandığı sermaye çeşididir (Özcan, 2011: 107). Beşeri sermaye, ekonomik değer üretmeye yarayan bilgi, kabiliyet ve deneyim, kıymetlerin bütünüdür (Eser ve Gökmen, 2009: 42-43). Kavram üzerine çalışanların çoğu, bireyin yeteneklerini akıl ve kabiliyet ile ilişkilendirdikleri için bu düşüncüyü uygun bulmaktadır (Beach, 2009, Akt; Dae-Bong, 2009: 3- 4; Manga vd.,2015: 47) Beşeri sermaye vasfı taşıması açısından insanların beceri ve bilgileri yalnız başına yetersizdir; bu vasıflar sosyal sermaye öğelerinin de katkısıyla

sosyal bir süreçte değer oluşturacak bir şekle ulaşmalıdır (Ekinci, 2010: 9). Beşeri sermaye “bireyler”e atken, sosyal sermaye “ilişkiler”e aittir (Woolcock, 2001: 12; Burt, 1997: 339; Strawn, 2001: 15).

İlk defa 1975’te Michael Kalecki’nin kullandığı entelektüel sermaye kavramı ise, günümüzdeki tanımına 1991’de Thomas Stewart tarafından yazılan “Brainpower (Beyin Gücü)” başlıklı çalışması ile ulaşmıştır (Görmüş ve Erem, 2014, 66) ve Stewart çalışmasında kavramı (Stewart ve Kirsch, 1991: 44);

“Beceriler bir bütün olarak şirkete ait olduğunda, rekabet avantajları yaratırlar” şeklinde açıklamıştır. Ayrıca Stewart (Stewart, 1997: 67), kavram hakkında *“düzenlenmiş yararlı bilgi”* olarak özet bir tanım yapmıştır.

Genel olarak entelektüel sermayenin özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Kerimov, 2011: 15):

- Kavramın dayandığı temel nokta bilgidir.
- Bilgi yararlanıldığı zaman boyunca entelektüel sermayeye çevrilebilir.
- Yararlanılan bilginin değer oluşturması önemlidir.
- Kavram maddi olmayan değerlere dayanır.

Bu bağlamda entelektüel sermaye, kâra dönüştürülebilen bilgi olarak tanımlanabilir (Toraman vd., 2009: 96).

Kültürel sermaye ise, başlıca eğitim kuruluşları aracılığıyla kazanılan ve toplumsallaşmaya dayanan bütün repertuarı açıklamaktadır (Yanıklar, 2010: 126). Eğitim vasıtasıyla kişilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yatırım yapılmakta ve iyi bir kariyer gibi olumlu çıktılar alınmaktadır (Ekinci, 2010: 10). Buna göre kişilerin maddi şartlarının da etkisiyle kazandıkları toplumsal tutumlar, iletişim sağlama becerisi ve zevkleri kültürel sermayelerini meydana getirmektedir (Abdioğlu ve Yavuz, 2013: 26).

Geleneksel Ekonomik Sermaye	Beşeri Sermaye	Sosyal Sermaye
Neye sahipsin?	Ne biliyorsun?	Kimi tanıyorsun?
- Gelir - Maddi değerler (Fabrikalar, makineler, patentler gibi)	- Deneyim - Öğrenim - Kabiliyet - İlim - İçtihat	- İlişkiler - Aile Bağları - Bağlantılar - Arkadaşlıklar - Dostluklar

Şekil 4. Sermayenin değişim süreci

Kaynak: Luthans vd., 2014: 46.

Sermaye kavramının anlamı tarihsel süreçte dönüşüme uğramıştır. Şekil 4’e göre “neye sahipsin?” sorusuna yanıt olan geleneksel ekonomik sermaye kavramı zamanla “ne biliyorsun?” sorusuna yanıt da içererek kapsamını arttırmış ve “kimi tanıyorsun?” sorusunun yanıtını da günümüzde eklenmiştir (Eşki, 2009: 78; Kangal, 2013: 69).

2.7.2. Sosyal Sermaye Kavramı

Sosyal sermaye kavramı disiplinler arası bir niteliğe sahip olduğu için literatürde birden fazla tanımı bulunmaktadır. Sosyal sermaye iktisat, sosyoloji, siyaset gibi bilimlerin üzerinde çalıştığı ve sermayenin başka biçimlerine göre yeni bir kavramdır (Yağmur, 2017: 2). Çalışmanın bu bölümünde kavramı sosyal sermayenin tarihsel gelişimi, tanımı, öğeleri, sosyal sermaye teorisyenleri ve görüşlerinin karşılaştırılması incelenecektir.

Sosyal Sermayenin Tarihsel Gelişimi

Sosyal sermayenin tarihsel gelişimini incelediğimizde 20.yüzyılın başından itibaren kullanıldığını görürüz. Sosyal sermayeyi terim olarak ilk defa Lady Judson Hanifan 1916’da kırsal doğu Virjinya toplumunun kalkınmasıyla ilgili çalışmasında okullarda sosyal sermaye oluşumunu baz alarak kullanmıştır. Demokrasi ve kalkınmayı sürdürebilmek için yenilenmiş toplumun katılımının önemli olduğunu ileri sürmektedir. Hanifan sosyal sermaye kavramını neden kullanmayı tercih ettiğini ve hangi anlamda kullandığını açıklamaktadır (Erdoğan, 2013: 10).

Hanifan (1920: 78-79) bu kavramın bireyler arasında arkadaşlık ilişkisi geliştirdiğine değinmiştir:

“Sosyal sermaye kavramının kullanımında sermaye kavramının genel kabul gören anlamına atıfta bulunmuyorum. Gayrimenkul, kişisel mal veya hazır paradan bahsetmiyorum... İyi niyet, arkadaşlık, yakınlık, bireyler ve aileler arasında sosyal bir birliktelik oluşturan sosyal ilişkilerden bahsediyorum. Eğer birey kendi kendine yalnız bırakılırsa sosyal olarak çaresizdir... Eğer kişi komşusuyla ilişki kurarsa ve onlarda diğer komşularıyla iletişim kurarsa toplumun bütününde yaşam koşullarının önemli gelişimine uygun sosyal bir ortam oluşturabilecek, kişinin sosyal ihtiyaçlarını hemen karşılayabilecek sosyal sermayenin birikimi meydana gelecektir.”

Hanifan çalışması sonucunda (1916: 138’den akt. Devamoğlu, 2008: 4-8):

“Öncelikle insanlar bir araya gelmelidirler. Sosyal sermaye birikir, sonrasında toplumsal gelişme başlar. İnsanların kendileri için daha çok şey yapmaları, daha çok sosyal sermayenin oluşması ve bireylerin toplumsal yatırımının artması demektir” ifadesiyle sosyal sermayenin oluşum sürecine değinmiştir.

Hanifan kavramı sosyal sermayenin kaynağını toplumdaki bireyler arasındaki etkileşimle ilişkilendirmiştir. Erselcan ise (2009) sosyal sermayenin oluşum ve gelişimini: İktisat alanında tanınan Loury, toplumbilim ve siyaset biliminde Bourdieu, Coleman ve Putnam, Burt, Portes, Woolcock gibi yazarlarla açıklamıştır. Olgunun popülerlik oranının çoğalmasında ise özellikle Putnam’ın 2000 yılındaki meşhur yapıtı “Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community (Tek Başına Bowling: Amerikan Toplumunun Çöküşü ve Canlanması)” yarar sağlamıştır. Putnam araştırmasında zenginleşen Amerikalıların toplumsal değerlerini zaman içerisinde kaybettiğine dikkat çekmiştir (Erselcan, 2009: 248).

Günümüzde sosyal sermaye akademik çevrede en çok tartışılan kavramlardan biri haline gelmiştir. Kavrama olan ilginin artmasında 1980’den sonra ünlü teorisyenler Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam’ın konuyu farklı bakış açılarından değerlendirmeleri etkili olmuştur. Çalışmaları sonucunda sosyal sermayenin toplumların

sosyal, yönetsel ve siyasal gelişimlerinde nasıl bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır (Erdoğan, 2013: 13-14).

Sosyal Sermayenin Tanımı

Kavram, İngilizce ‘social capital’ sözcüğü ile ifade edilmekte ve Türkçe’ye ‘‘sosyal sermaye’’ olarak çevrilmektedir. ‘‘Sosyal iletişim ağlarının toplumun sağlıklı bir şekilde ilerlemesinde hayati bir değeri olduğu sosyal sermaye kavramının temelini oluşturmaktadır’’ (Şan, 2007: 71).

Temple’a (2000: 23) göre sosyal sermaye; *‘‘sosyal hayatın, aynı toplum içerisinde yaşamının çıktılarını ortaya koymayı hedeflediğinden dolayı sosyal tabanda değerlendirilen bir kavramdır ve bunun sonucunda da tek bir tanıma sahip olması kolay değildir. En basit tanımlamayla sosyal sermaye; insanlar arasında güvene dayalı kurulabilen iletişimdir.’’*

Sosyal sermaye olgusunun araştırılmasında önemli bir isim olan John Field’e (2006: 1) göre; ‘‘bireylerin kurdukları ilişkilerin süreç boyunca devamlılığını sağlayarak tek olarak yapamayacakları şeyleri gerçekleştirebilmek için etkileşim içinde olmalarıdır.’’ John Field’in, sosyal sermaye kavramını açıklarken ‘‘ilişkiler önemlidir’’ savına vurgu yapılmalıdır. Bu sav, insanların ilişki ağlarıyla birbirlerine bağlandıklarını ve toplumsal yapının da bu ağlarla oluştuğunu açıklamaktadır. İnsan ilişkileri ele alındığında, sosyal sermaye araştırmalarına 19. yüzyılda yapılan çalışmaların kaynak olduğu düşünülebilir. Alexis de Tocqueville’in ABD’de yaptığı sosyal çalışmalarda, ülkenin iktisadi ve politik gücünü, derneklerden aldığı görülmektedir. Tocqueville, toplumsal dayanışmadan bahsederken sosyal sermaye kavramına atıf yapmaktadır. Kavramın oluşumunda ‘‘Ne bildiğin değil kimi tanıdığın önemlidir’’ düşüncesi temel alınmaktadır (Field, 2006: 1-8; Demir, 2016: 10). Bir ülkedeki kişi ve kurumlar arasındaki güven seviyesini gösteren sosyal sermaye; toplumsal, iktisadi ve politik alandaki başarıyla yakından ilişkilidir ve toplumsal değerlerin olgunlaşmasına katkı sağlar (Karagül ve Dündar, 2006: 62).

Sosyal sermaye ile ilgili araştırmalar birey ve kuruluşların iletişimin ne ölçüde güvene dayandığını çözümlemektedir. Araştırmalar birey ve kuruluşların arasındaki bağların, toplumun düzenini ve ulaşılmak istenen maddi ve manevi değerleri hangi ölçüde etkilediğinin ortaya çıkmasıdır (Schuller, 2000: 3-9).

Sosyal sermayenin farklı araştırmacılar tarafından yapılan bu tanımlar çerçevesinde, bireyler arasında ağ oluşturan, bireyin kendisinin ve toplumun değerini yansıtan, toplumda bireyleri bir arada tutan değerler toplamı olarak açıklayabiliriz.

Tablo 2

Beşeri ve sosyal sermaye ilişkisi

	Odak Noktası	Ölçütler	Sonuçlar	Model
Beşeri Sermaye	Birey	Eğitim Süresi Nitelikler	Gelir, üretkenlik Sağlık, aktiflik	Doğrusal
Sosyal Sermaye	İlişkiler	Tutumlar/Değerler Üyelik/Katılım Güven Seviyeleri	Sosyal uyum Ekonomik başarı Daha fazla sosyal sermaye	Etkileşimli/Dairesel

Kaynak: Oytun (2010)'dan akt. Özgüner ve Özgüner, 2014: 370.

Tablo 2’de sosyal sermaye ve beşeri sermaye arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Beşeri sermaye bireylere odaklanmaktadır. Sosyal sermayenin odak noktası ise ilişkilerdir. Beşeri sermaye bireyin gelir seviyesi, üretkenliği gibi doğrudan etkiler ve bireyin sağlığı, toplumsal rolü gibi dolaylı çıktılara da sahiptir. Sosyal sermayenin getirileri ise; bireylerin toplumsal entegrasyon ve maddi anlamda başarısının sağlanmasıdır. Bu durum sosyal sermayenin kendini besleyen özellikte olduğunu açıklamaktadır (Özgüner ve Özgüner, 2014: 370).

Sosyal sermayeye ilişkin yapılan tanımlamalarda bazı farklılıklar olmasına rağmen genelleme yaptığımızda sosyal ağlar, normlar, güven ve iletişim unsurları çerçevesinde yoğunluk göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde sosyal ağlar, normlar, güven ve iletişim unsurları açıklanacaktır.

2.7.3. Sosyal Sermayenin Öğeleri

Sosyal sermayenin sosyal kurama getirisi, toplumsal ve kişisel davranışlar ile yapıların açıklanmasında ilişkilere yapılan vurgudur (Field, 2006: 86-91). Dolayısıyla aynı

düşünce temelinde oluşan betimleme güven, norm, ilişkiler ve iletişim öğeleriyle yapılandır. Sosyal sermayenin öğeleri kavramın oluşmasında ve etkisinin devamlılığında ortaya çıkan başlıca değerlerdir. Güven, normlar, iletişim ve sosyal ağlar kavramı oluşturan başlıca öğelerdir (Şavkar, 2011: 17).

Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar kavramın kayda değer unsurlarındandır. Sosyal sermayenin oluşumu, sosyal yapılardaki örgülerle aynı yönlüdür ve insanların kurduğu bağlantıların oranı sosyal sermaye derecesini belirler. Başka deyişle, sosyal sermaye sosyal ağlarda yaşam ve canlılık oluşturur (Şavkar, 2011: 18).

Kişiler birbirine destek olmak için mecburiyet duymuyorlarsa, insanlarla yalnızca tanışıyor olmak yararsızdır. Eğer birbirlerine destek olacaklarsa bir paydaşlarının olduğunu hissetmelidirler. Böylece müşterek amaçlara erişmek için birlikte davranma ihtimalleri de fazla olacaktır (Field, 2006: 3).

Ünlü teorisyenler Coleman, Putnam ve Bourdieu sosyal sermayenin insanlar arasındaki bağlantılara endeksli olduğunu göz önünde bulundurarak savunmuşlardır. Burada ağlar; ülkeler, bölgeler, toplumlar ve gruplar arasındaki bağlantıları ifade eder (Lin, 2001).

Cohen ve Prusak'a göre (2001: 86) ise, yalnızca bir kişinin birden fazla kişiyi bilmesi yeterli değildir, bunun yanı sıra zaman, enerji ve duygu alışverişiyle kuvvetli bir karşılıklılığın varlığı da olmalıdır. Sosyal ağlar, bireylere statü kazanma, iş bulma gibi faydalar oluşturmakta ve yaşamlarına yönelik imkânları arttırmaktadır (Putnam, 2000: 319). Ayrıca iş olanakları yarattığı gibi bilgi birikimi de sağlar (Dasgupta, 2005: 1-36). Ağların, topluluklar arasındaki işbirliğini artırdığı ve güveni de pekiştirdiği iddia edilen bir olgudur (Alacahan ve Duman, 2011).

Güven

Sosyal bilimler alanında güven kavramı tartışmalı terimlerdenidir. Francis Fukuyama (2005), “Güven” isimli eserinde ülkelerin iktisadi refahları arasındaki farklılıkları açıklayan faktörlerden biri olarak güven kavramını tanımlamaktadır. Sosyal sermayenin, toplumlardaki güven düzeyine göre politik ve iktisadi açıdan etkilerinin

olduğunu belirtmektedir. Güven kavramını insanları yardımlaşma ve iyi niyet çevresinde birleştiren kayda değer bir olgu olarak açıklamaktadır.

Sosyal sermaye araştırmaları bugüne 19.yy'dan kalan görüşler ışığında gelmiştir. Alexis de Tocqueville ilk defa, Amerikanın hem politik hem de iktisadi yapısının tabanını şekillendiren sosyal hayatı betimlemiştir. Tocqueville'e göre gönüllülük esasıyla oluşan örgütlerde etkileşim, Amerikalıların birbirleriyle dayanışma içerisinde olmasını sağlayan toplumsal bir yapı etkisindedir (Field, 2008: 7) Tocqueville'in Amerika'da şahitlik ettiği izlenimlerine dayanarak yazdığı “De la démocratie en Amérique (Amerika'da Demokrasi)” çalışmasında, günümüzde sosyal sermayenin kayda değer öğelerinden olan “güven” kavramı vurgulanmıştır. Amerika'da, demokrasinin hayat bulmasına, yasalar ve töreler katkıda bulunur fikrine vurgu yapmıştır (GÜNGÖR ve ÖZDEMİR, 2017: 73).

Güven, sosyal ilişkilerin kurulmasını ve devamlılığını destekleyen değerlerin sigortasıdır ve bu açıdan güven olgusu iletişim, sosyal bağ ve değerler gibi etkenlerden doğan bir tutumdur (GÜNGÖR ve ÖZDEMİR, 2017: 76). Sosyal sermaye alanında yapılan çalışmalarda güven genelleştirilmiş güven ve özelleştirilmiş güven olarak iki başlık altında incelenmektedir.

Genelleştirilmiş güvende karşılaşılan çoğu insanla aynı değerlerin paylaşıldığı varsayımı geçerlidir. Bu nedenle genelleştirilmiş güvende yabancılar da dahil olmak üzere bütün insanlara güven söz konusudur (ERDOĞAN, 2013: 42-43). Özelleştirilmiş güven ise aile, arkadaşlık ve gönüllü kuruluşlardaki ortaklık deneyimlerinden ve tekrar eden etkileşimlerden ortaya çıkan güvendir (Stolle, 1998: 503).

Özelleştirilmiş güvenin kapsamını; aile, arkadaşlar, komşular ve iş arkadaşları oluşturmaktadır. Çünkü bu kişiler, hayatımızın önemli bir parçasıdır. Bazı durumlarda özelleştirilmiş diğer bir adıyla da kısmi güvende, aile, arkadaş, grup, topluluk ve aynı ortak dil, kimlik ve aidiyete sahip ancak birbirleriyle tanışmayan kişilerin de güvenini ölçmektedir (ZMERLİ and NEWTON, 2011: 69; BAHRY, 2005: 522).

Hemşehrilik, Türkiye'de memleketlerinden göç etmiş bireylerin özelleştirilmiş güven formudur. Çünkü hemşehrilik, şehre yeni gelen göçmenlerin, neredeyse “kente tutunabilme” yöntemidir. Hemşehri dernekleri ise, özelleştirilmiş güvenin kurulması ve varlığının devamlılığı hakkında güzel bir örnektir (Can, 2019: 53).

Sosyal sermayenin önemli ölçütlerinden birisi belli zaman aralıklarıyla gerçekleştirilen “Dünya Değerler Anketi” göstergeleridir (bd.org.tr). Ankette insanlara “Genel olarak çoğu kişinin güvenilir olduğunu veya onlarla olan ilişkilerinde aşırı dikkate gerek olmadığını düşünüyor musunuz?” gibi sorular yöneltilmekte sorulara verilen yanıtlar yüzdelik değerden hesaplanmaktadır (Bjornskov, 2005). Soruya “evet” cevabını veren insanların çok olduğu ülkelerdeki sosyal sermaye birikimi fazla, çoğunlukla “hayır” cevabı veren insanların çok olduğu ülkelerde ise sosyal sermaye birikimi düşük kabul edilmektedir (Gerşil ve Aracı, 2011: 44-45). Dünya Değerler Anketi’nin 2017-2020 yıllarına ait verileri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Ülkelerin güven düzeyleri

Ülke İsmi	Güven Düzeyi	Ülke İsmi	Güven Düzeyi	Ülke İsmi	Güven Düzeyi	Ülke İsmi	Güven Düzeyi
Andorra	25.5	Peru	4.2	Malezya	19.6	Slovenya	25.3
Azerbeycan	26.3	Almanya	43.4	Mekesika	10.5	Güney Kore	32.9
Arjantin	19.2	Bulgaristan	17.1	Finlandiya	68.4	Zimbabve	2.1
Avustralya	48.5	Macaristan	27.2	Hollanda	58.5	İspanya	41.0
Ermenistan	24.9	Litvanya	31.7	Yeni Zelanda	56.6	Beyaz Rusya	40.0
Brezilya	6.5	İtalya	26.6	Nijerya	13.0	Tayland	28.9
Karadağ	21.7	Danimarka	73.9	Pakistan	23.3	İsveç	62.8
Şili	12.9	Japonya	33.7	Peru	4.2	Hong Kong	36.4
Çin	63.5	Kazakistan	22.8	Filipinler	5.3	Türkiye	14.0
Tayvan	30.8	Ürdün	15.9	Polonya	24.1	Ukrayna	30.1
Kolombiya	4.5	Güney Kore	32.9	Makao	41.4	Mısır	7.3
Kıbrıs	6.6	Çek Cumhuriyeti	21.1	Romanya	12.1	İngiltere	40.2
Ekvador	5.8	Kazakistan	12.8	Rusya	22.9	Vietnam	27.7
Estonya	33.9	Lebanon	9.9	Irak	11.0	Fransa	26.3
Gürcistan	9.0	Macau	41.4	Tunus	13.8	Makedonya	15.1

Kaynak: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp> (2017-2020).

Tablo 3’de 2017-2020 arasında gerçekleştirilen veriler değerlendirildiğinde 2020 yılına ait güven düzeyinin birçok kültürde farklı ölçüde ortaya çıktığını söylemek mümkündür. 60 ülke arasında yapılan araştırma, Türkiye’nin güven düzeyini diğer ülkelerle kıyaslamaya olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda Türkiye, dünyadaki ülkeler içerisinde güven düzeyi düşük olanlardan biridir. “Çoğu insana güvenirim” cevabı verenlerin yüzdesi 2000- 2004 yılları arasında 18.6, 2005-2009 yılları arasında 4.8, 2010-2014 yılları arasında 11.6 ve 2017-2020 yılları arasındaki son verilere göre ise 14.0’dır. Yıllar arasında güven düzeyinde dalgalanmalar görülmüş ve 2001-2012 yılları arasında geçen sürede yüzde 7 oranında gerileme varken son verilerde ise güven düzeyinde %2.4 ilerleme görülmektedir (<https://www.worldvaluessurvey.org>).

Tabloyu değerlendirdiğimizde, güven oranı yüksek olan ülkelerde ciddi bir ekonomik problem yaşanmazken, Türkiye, Brezilya, Arjantin gibi güven oranı düşük olan ülkelerde sık sık ekonomik krizler meydana gelmektedir. Bu bağlamda, güven düzeyi gelişmemiş, dolayısıyla sosyal sermaye oranı düşük ülkeler iktisadi ilerlemede geri kalmaktadırlar (Karagül, 2002: 25-89). Güven sosyal iletişim ağlarının faydalarına ulaşmada önemlidir. İnsanlarla iletişime geçtiğimiz çeşitli durumlarda örneğin; evlilik, kredi kartı kullanımı, nasıl oy verileceğine karar verme gibi durumlarda güvenin iletişim ağlarıyla ilişkisi ve önemi ortaya çıkar (Field, 2008: 89).

İletişim

İnsanlar iletişimle çevrili bir yaşama doğar ve hayatın her anında iletişime dahil olur (Çamdereli, 2008: 9). İletişim insanın toplumsal bir varlık olabilmesinin ön koşullarındandır. İletişim sözcüğü Batı Dillerinde kullanılan “communication” teriminden dilimize dâhil olmuştur (Işık, 2000: 21). Sözcüğün kökeni, Latince “communis” Türkçesi “ortak, ortaklık” sözcüğünden gelir (Telman ve Ünsal, 2005: 19).

İnsanlar iletişim ağları kurarak birbirlerine bağlanmaktadır ve ortak değerlerini de bu yolla birbirleriyle paylaşarak sosyal sermaye oluştururlar. Ne kadar çok insan tanıyorsanız ve ne kadar çok insanla iletişim halindeyseniz sosyal sermaye açısından o kadar zenginsinizdir (Kartal vd., 2017: 354). İletişim ağları karşılıklı avantajlar için bir kişinin diğerleriyle ortak çalışmasını sağlayarak sosyal bağlılık oluşturur. İnsanlar bağlantıları sayesinde işlerini daha kolay yapabilmektedir.

İletişim ağları, toplumun ortak değerler etrafında kümeleşmesine yarayan güvenin iletilmesini ve yayılmasını sağlar (Putnam, 1993: 169). İletişim aracılığıyla beliren güven duygusu ile insanlar daha kolay etkileşim kurabilirler (Putnam, 2000: 313; Keleş, 2012: 29-30). İletişim ağları aracılığıyla toplumsal değerler insanlar arasında yaygınlaşır, bu durum bir tür sermaye oluşumu şeklinde değerlendirilebilir (Yıldız ve Topuz, 2011: 203). İletişimi daha kuvvetli insanların daha iyi bağlantılara sahip olduğu savı (Başak ve Öztaş, 2010: 33) iletişim ögesinin sosyal sermaye kavramı adına kayda değer olduğunu ifade etmektedir.

Normlar

Normlar bir topluluk ya da grup içinde inanışları ve geleneksel davranışları açıklamak adına kullanılır (Axelrod, 1984: 86). Kişilerin tutumlarını yönlendirme karakterine sahip olan normlar sosyal değerlerle uyum, yasa ve esaslardan oluşur (Karadoğan, 2009: 17).

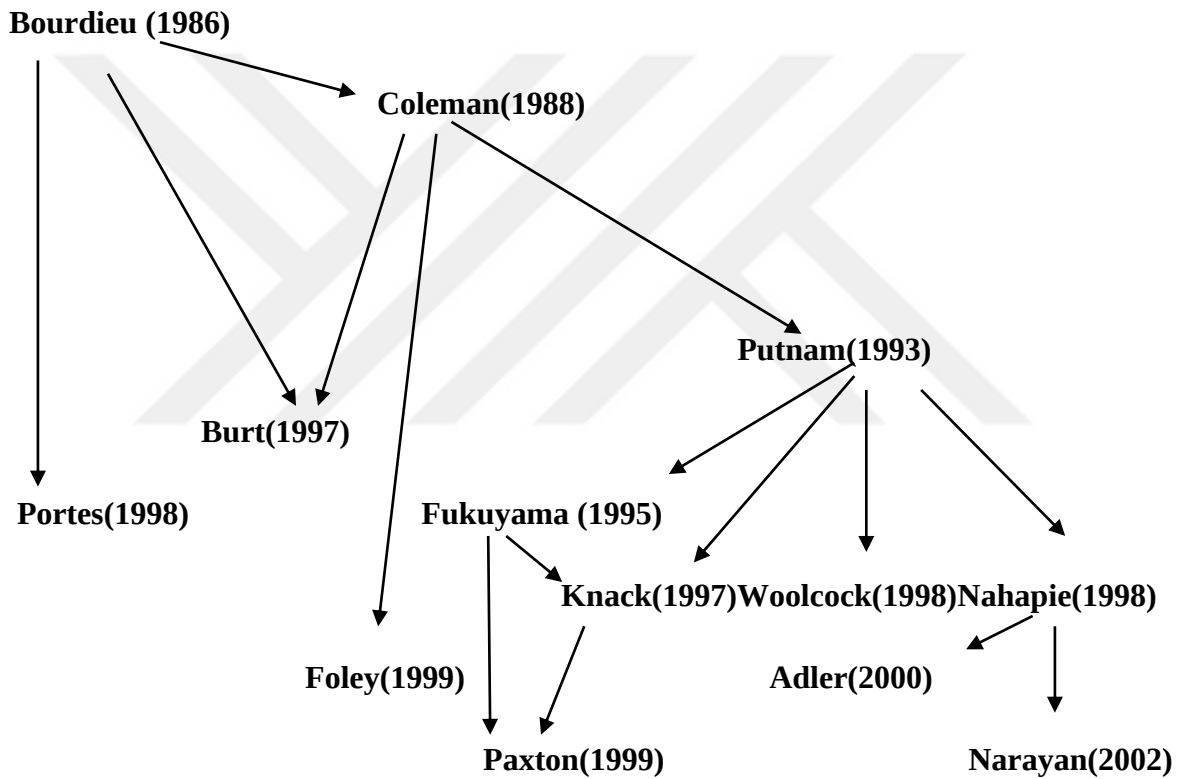
Norm kavramı, kişilerin bağlı oldukları topluluk bakımından nasıl davranışlar sergilemeleri gerektiği hakkındaki yöntemleri oluşturmaktadır (Keleş, 2012: 31). Diğer bir deyişle normlar, topluma ait ahlaki değerlerin toplamı ve toplumsal yardımlaşma ve sosyal statü benzeri kazançlar elde etmeye yarayan normlar, bireyler arasındaki bağları güçlendirmektedir (Şavkar, 2011: 22).

Normlar karşılıklılık duygusunun oluşmasında da etkili görülmektedir. Bu bağlamda kavram, toplumun devam ettirdiği formel ve informel yerleşmiş müşterek davranış esaslarına sahip olduğu için insanların ilerideki tutumlarını belirleyebilir (Reyhanoğlu, 2006: 21). Putnam'ın bakış açısına göre kavram insanlarda yasalara uyulması hakkında bir istek uyandırır, bu da hem toplumsal hayatı, hem de sosyal sermayenin üretilmesini ve devamlılığının kolay olmasını sağlayacaktır (Rea- Holloway, 2008: 25). Fakat normların sosyal sermayenin kuvvetli bir kaynağı olduğunu asıl düşünen Coleman'dır (Fritch, 2000: 15). New York Mücevher Piyasası(New York Jewelry Market) isimli çalışmasında verdiği örnekte tüccarlar herhangi bir resmi prosedüre ihtiyaç duymadan değerli mücevherleri kendi aralarında değiştirmektedirler ve eğer insanlar buna uymazsa gruptan ve piyasadaki atılacaklarını bilirler (Coleman, 1988: 107).

Sosyal sermayenin oluşması ve devamlılığının sağlanmasında toplumsal yapıya özgü olarak ortaya çıkan normların önemi yadsınamaz. Fakat normlar toplumsal sermayenin diğer öğeleri güven, iletişim ve sosyal ağlarla etkileşim içinde daha etkin olmaktadır (Erdoğan, 2011: 41).

2.7.4. Sosyal Sermaye Teorisyenleri

Sosyal sermayeye yönelik ilk çalışmaları yapan teorisyenler ve kavramın gelişmesine yaptıkları katkılarla başta Bourdieu, Coleman ve Putnam olmak üzere birçok teorisyen vardır.

Şekil 5. Sosyal sermaye teorisyenleri

Kaynak: “*Contemporary Authors on Social Capital*”.

<https://www.socialcapitalresearch.com/literature/contemporary-authors/>.

Şekil 5’de sosyal sermaye kavramının Bourdieu ile değer kazanmasından sonra, kavramın önemi, Coleman ile devam etmektedir. Bourdieu ve Coleman’ı, sosyal sermaye kavramını daha geniş ölçeğe taşıyan Putnam takip etmektedir. Bu önemli isimlerin analizleri sosyal sermayenin çok önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca şekle baktığımızda kavrama eklemeler yapan, konuyu inceleyen veya başka boyutlara taşıyan

kayda değer isimlerin olduğunu da görmekteyiz. Bununla birlikte literatürdeki diğer isimler, az ya da çok, genelde bu üç yazarın görüşleri üzerinden söylem yürütmekte, onların görüşlerini tartışmakta ve fikirlerine katılmakta ya da eleştirmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın görüşleri sırasıyla ele alınacaktır.

Pierre Bourdieu

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu, sosyal sermayenin teorisinde kayda değer bir isimdir. Yazara göre sosyal sermaye sınıf çatışmaları üzerine yoğunlaşmıştır ve kişilerin tanışıklık ilişkilerine dayanan bir grubun üyesi olduğu bireysel veya toplumsal kaynakların toplamıdır (Sabatini, 2006. 3-14).

Bourdieu sosyal sermayeyinin tanımını ilk defa 1973 senesinde gerçekleştirdiği çalışmasında yapmıştır. Araştırmasında kavramı “gerek duyulduğunda yarar sağlayan sosyal ilişkilerin sermayesi” şeklinde açıklamıştır ve sosyal sermayeyi ele alışı birey odaklıdır. Bireyler istedikleri sosyal sermaye düzeyine ulaşabilmek için iletişim ağlarını kuvvetli tutmalıdır (Field, 2006: 20). Bourdieu, (1986: 248) yılında “The Forms of Capital (Sermaye Formları)” isimli çalışmasında sosyal sermayeyi “karşılıklı tanışıklığa bağlı, iletişim ağına sahip olan kaynakların hepsi” olarak açıklamıştır.

Bourdieu, “Distinction(Ayrım)” isimli çalışmasında “kültürel farklılıkların nasıl oluştuğunu, yerleştiğini ve toplumsal tabakalaşmayla ilişkisini açıklama amacı” kapsamında sosyal sermayeyi çözümlemiştir. Sosyal sermayenin oluşmasının toplumsal örgütlere üyelikle gerçekleşebileceğini belirtmiştir ve bu açıdan özellikle ailenin kayda değer bir örnek olduğuna işaret etmiştir (Fine, 2011: 97-101; Şan ve Şimşek, 2011: 94).

Bourdieu, sermaye kavramının güç terimi ile aynı anlamı taşıdığını belirtmiştir. Sermayenin oluşumu zaman alır ve bu zaman da doğal olarak güç ile ilintilidir. Bourdieu'ya göre sosyal sermaye, bireylerin ilişkiler ağında, birbirlerini karşılıklı tanımaya sahip olması sayesinde elde ettiği kazanımlardır. Bourdieu'nun sosyal sermayeyi açıklamasında iletişim ve sosyal ağ olmak üzere iki öge ön plandadır. İlk madde olarak sosyal ilişkiler sayesinde insanlar iletişim ağları kurarlar ve bunlar sayesinde de bilgiye ve çeşitli öğelere ulaşma olanakları artar. İkinci madde ise insanların aralarındaki ilişkinin seviyesi ve niteliği bireyin edinebileceği referanslar açısından önemlidir. Yani sosyal

sermayenin niceliği, insanların iletişim kurdukları kişilerin sayısının çokluğuna ve ekonomik, kültürel, sosyal sermayelerine bağlı olarak ortaya çıkacaktır (Uğuz, 2010: 29).

James Coleman

James Coleman, sosyal sermayenin ilerlemesinde kayda değer bir role sahiptir. Ünlü sosyolog kavramı eğitim ile ilişkilendirmektedir ve öğrencilerin başarı dereceleri hakkında araştırmalar yapmıştır (Polat, 2012: 14; Narayan ve Cassidy, 2001: 59).

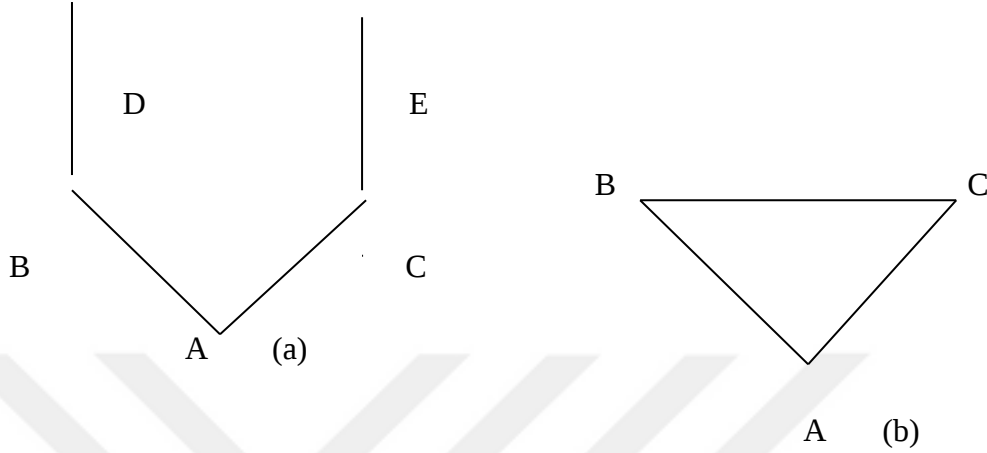
Görüşlerini 1988’de kaleme aldığı “Social Capital in the Creation of Human Capital (Beşeri Sermayenin Yaratılmasında Sosyal Sermaye)” adlı yazısında belirtmektedir. Coleman (1988: 118) için sosyal sermaye; diğer sermaye türleriyle benzer niteliklere sahiptir fakat bireyler arasındaki ilişkilerde soyut olmaktan çıkar ve boyut kazanır.

Coleman’ a göre (1988: 98):

“Sosyal sermaye işlevseldir. Tek başına bir varlık değildir iki ögesi ortak olan farklı varlıkların bir türüdür: Onların hepsi sosyal yapıların bazı özelliklerine sahiptir ve yapı içerisindeki kişilerin hareketlerini kolaylaştırır. Diğer sermaye türleri gibi sosyal sermaye de üreticidir yokluğunda imkânı olmayacak bazı amaçların başarılmasını sağlar. Fiziksel sermaye ve beşeri sermaye gibi sosyal sermaye tamamen takas edilemez fakat bu bazı durumlara özel olabilir. Bir takım olayların kolaylaştırılmasında değerli olan sosyal sermayenin biçimlendirilen şekli, diğerleri için kullanışsız veya zararlı bile olabilir.”

Coleman sosyal sermayenin bireyler adına toplumsal ağlardan doğduğunu söyleyerek, yalnız anlam taşımadığını belirtmektedir (Erdoğan, 2013: 21). Coleman’da sosyal sermaye, insanların yalnız başlarına bir kazanım sağlamak için oluşturdukları bağlardan çok onların içinde bulundukları topluluğun ortak malıdır. Coleman sosyal sermaye hakkında üç durumdan bahseder. Birincisi; istekler ve kuruluşların veya alanın

güvenilirliğidir. İkinci boyut; sosyal ilişkiler ile gelişen bilgi kanallarıdır. Sosyal sermayeyi bilginin kazanılması ve yayılmasında dezavantajları ortadan kaldıran bir öge olarak değerlendirir. Üçüncü boyut ise; normlardır. Coleman’a göre normlar bireyleri toplumsal faydaya özendirerek sosyal sermaye oluşturur (Ekinci, 2010: 27).

Şekil 6. Kapalı olmayan (a) ve kapalı (b) ağ

Kaynak: Coleman, 1988: 106.

Coleman, birbirini destekleyen grup üyeleri arasındaki karşılıklı bilgi alışverişi ve sosyal ağlara atfetmek nedeniyle ‘kapanım (closure)’ ifadesini kullanır (Portes ve Vickstrom, 2011: 462).

Şekil 6’daki (a) gibi açık bir yapıda A aktörü, B ve C aktörü ile ilişki içindedir. A, B veya C’ye ya da her ikisine olumsuz dışsallıkları kabul ettirebileceği faaliyetleri gerçekleştirebilir. B ve C birbirleriyle ilişki içinde olmadıkları için fakat bunun yerine diğerleri ile ilişkisi olduğu için (D ve E), A’nın faaliyetlerini sınırlandıracak yaptırımlar için güçlerini birleştirememektedirler. Bu durumda A’ya karşı B ya da sadece C, zararlı ve yeterli derecede güçlü yaptırım gücüne ulaşmadıkça A’nın faaliyetleri azalmadan devam etmektedir. Şekil 1b deki gibi kapalı bir yapıda B ve C ortak bir yaptırım desteklemek için birleşmekte ya da A’ya yaptırım uygulayan diğerlerini ödüllendirmektedir (Coleman 1988: 102-105).

Şekil 6’yı genel olarak değerlendirdiğimizde Coleman bireylerin bir gruba üye olmasının önemini vurgulamaktadır. Bir gruba dâhil olmanın bireye kapalı bir ağda nasıl bir yarar sağlayacağını açıklamaktadır. Coleman sosyal sermayenin insanlar için sosyal

bağlarından türeyen bir kaynak olduğunu belirterek, tek başına bir anlamı olmadığına dikkat çekmektedir (Erdoğan, 2013: 27).

Coleman'a göre sosyal sermaye canlıdır ve en önemli çıktısı sosyal ilişkilere hız kazandırmasıdır. Bu nedenle sürekli yenilenme halinde olmalıdır. Coleman'ın sosyal sermaye kavramına kazandırdığı en önemli şey, ifadenin dayandığı sosyolojik tabanı genişletmesidir (Şavkar, 2011: 50). Sosyal sermaye kavramı hakkında Coleman'dan sonra siyaset bilimci Robert Putnam'ın çalışmaları ilgi uyandırmıştır.

Robert Putnam

Yaptığı çalışmalarla sosyal sermaye kavramının gelişmesinde Robert Putnam'ın etkisi büyük olmuştur. Çalışmaları özellikle ABD siyasetçileri arasında daha sonra da geniş bir yelpazede ilgi çekmiştir. Putnam'ın araştırmaları topluluk bazlı olduğu için Coleman ve Bourdieu'dan ayrılır (Ağcasulu, 2017: 121). İktisadi ve politik başarılar ile sivil katılım bağı, sosyal sermayenin beraberlik doğrultulu olmasıyla ilişkilendirmiştir (Erdoğan, 2005: 3).

Putnam'ın sosyal sermaye kavramının üç bileşeni vardır: Ahlaki yükümlülükler ve normlar, sosyal değerler (özellikle güven) ve sosyal ağlar (özellikle gönüllü dernekler). Putnam, “Making Democracy Work (Demokrasiyi Yürütmek)” adlı çalışmasının başında, İtalya'nın son birkaç on yıldaki hükümet reformları hakkında sonuçlarını çıkarırken amaçlarının teorik ve yönteminin ampirik olduğunu belirtmiştir (Putnam, 1993: 3; Siisiäinen, 2000: 3).

Making Democracy Work kitabında ayrıca, vatandaşların idareye katılımının çokluğu ölçütü ile siyasal zaferi ilişkilendirmiştir. Bu çerçevede Putnam sosyal sermayeyi “içlerinde koordine hareketleri kolaylaştırmak yolu ile toplumun başarı kabiliyetini iyileştiren güven, normlar ve ağlar gibi sosyal organizasyon özellikleri” şeklinde ifade etmiştir (Yarcı, 2011: 129).

Putnam'ın ABD'deki sosyal sermayedeki azalmanın nedenlerini incelediği “Bowling Alone (Tek Başına Bowling)” adlı çalışmasına göre sosyal sermayenin azalmasında dört faktöre değinmiştir. İlk olarak, anne ve babanın iş hayatına fazla zaman ayırmasından dolayı toplumsal hayata daha az zaman ayırmalarından bahsetmiştir. İkinci

olarak, büyükşehirde yaşayanlar görüşmek için birbirlerine çok zaman ayıramamaktadır böylece de aralarındaki iletişim zayıflamakta ve bağlar zedelenmektedir. Bir diğer faktör olarak başlıca kabahati evlerimizdeki elektronik aletlerde bulmaktadır. Çünkü televizyon veya bilgisayar bağımlısı kişilerin sosyal hayatlarını hemen hemen yok ettikleri ve çevrelerindeki insanlara vakit ayırmadıklarını düşünmektedir. Sonuncusu ise, savaşlar ve siyasete daha az ilgili kuşakların yetişiyor olmasıdır. Bilhassa oy verme oranlarındaki azalış bu durumu kanıtlar niteliktedir (Ergin, 2007: 9).

Putnam, sosyal sermayenin gelişiminde dernek, vakıf gibi STK'ların hayati misyonlara sahip olduğunu belirtir. Düşünürce göre gönüllü örgütlenmeler ve katılım miktarı düşerse buna paralel olara sosyal sermaye miktarı da düşecektir ve bunun sonucunda iktisadi ve sosyal negatiflik çıktıları oluşabilecektir (Şavkar, 2011: 54-55).

Tablo 4

Putnam'ın sosyal sermaye sınıflandırması

	Bağlayıcı Sosyal Sermaye	Köprü Oluşturan Sosyal Sermaye
İçerdiği Gruplara Göre	Homojen Gruplar	Heterojen Gruplar
Yapıya Göre	İçe Dönük	Dışa Dönük
Yararlarına Göre	Özgün kimlikleri destekleme ve grup içinde sadakati canlı tutma	Dışsal kaynaklarla bağlantı kurma ve bilgi paylaşımı
Sosyolojik Açıdan Sağladığı Katkıya Göre	Yapıştırıcı	WD-40*

Kaynak: *Erdoğan, 2013: 34.*

*WD- 40 metal nesnelerin paslanmasını engelleyen ve onları korumak için kullanılan temizleyici madde. Bu madde metal yüzey ile nem arasına girerek koruyucu bir tabaka oluşturmaktadır.

Putnam Tablo 4'de sosyal ilişkilerin ne zamanlar kuvvetli bağlar yaratabileceğini ve güvene dayalı birliktelikler kurabileceğini açıklamıştır (Putnam, 2000: 22). Bağlayıcı (bonding) sosyal sermaye, akraba düzeyinde ilişkiler, aile, komşular gibi güven kişisel durumları anlatmaktadır (Büyükelikmen, 2015: 46-47) ve homojen gruplar arasında kurulur. Köprü oluşturan (bridging) sosyal sermaye ise, kişileri kendi alanları haricinde kalan sosyal hayata bağlar. Çeşitli ilgi alanları ve sosyal geçmişe sahip kişiler arasında kurulur (Fernandez ve Nichols, 2002: 105.)

2.7.5. Sosyal Sermaye Teorisyenlerinin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Sosyal sermaye kavramına Bourdieu, Coleman ve Putnam farklı açılardan tanımlayarak katkıda bulunmuştur. Teorisyenlerin kavramla ilgili yaklaşımlarının benzer ve farklı yönleri Tablo 5’de açıklanmaktadır.

Tablo 5

Sosyal sermaye kavramının üç klasik isimde farklılaşan tanımları

	Tanım	Amaç
Bourdieu	Topluluk mallarına erişimi sağlayan kaynaklar	İktisadi sermayeye sahip olma
Coleman	İnsanların kendi çıkarları için kullandıkları sosyal ağlar	Beşeri sermayeye sahip olma
Putnam	Karşılıklı faydaya yönelik işbirliğini kolaylaştıran güven, ağlar ve normlar	Etkili demokrasi ve iktisat

Kaynak: Winter: 2000, 5.

Tablo 5’e göre; Bourdieu, Coleman ve Putnam’da farklı tanımlanan sosyal sermaye farklı amaçlarla kazanılmaya çalışılmaktadır. Bourdieu iktisadi sermayeye, Coleman beşeri sermayeye sahip olma ve Putnam ise etkili demoktasi ve iktisat amacını vurgulamaktadır.

Tablo 6

Bourdieu, Coleman ve Putnam’ın sosyal sermayeyi değerlendiriş şekli

	Bourdieu	Coleman	Putnam
Analiz Düzeyi	Sınıfsal rekabetteki bireyler Unvanlar Arkadaşlıklar Kulüp üyelikleri Yurttaşlık	Aile ve topluluk dizgesindeki bireyler Ailenin genişliği Ebeveyn davranışları Annenin çocuğun eğitiminden beklentisi Ailenin işlerliği Dinle ilgili yerlere mensup olma	Ulusal dizgede bölgeler Gönüllülük esaslı gruplara katılım Seçimlere katılma durumu Gazete okuma durumu

Kaynak: “Contemporary Authors on Social Capital”.

<https://www.socialcapitalresearch.com>.

Yazarların kavramı farklı amaçlar kapsamında tanımlaması analiz düzeylerinin de farklı olmasını ortaya çıkarmıştır. Bourdieu sosyal sermayeyi unvanlar, arkadaşlıklar, üyelikler ve vatandaşlıklar kavramları ile incelemektedir. Coleman kavramı aile ve topluluk düzeni içinde yer alan bireyler ölçeğinde incelemektedir (Winter,2000:3; Paxton, 1999: 95; Field, 2008: 24). Bourdieu sosyal sermayeyi üstünlük sahibi grupların bulundukları statülerinin devamlılığı için önemli olduğunu düşünürken, Coleman ise, sosyal bakımdan güven olgusunu kuvvetlendirici, bilgi kanallarını ve değerleri halka entegre edebilecek bir araç olarak düşünmektedir (Dika ve Singh, 2002: 33-34). İnceledikleri ölçek farklı olmasına rağmen her iki yazar da sosyal sermayeyi bireylerin kaynaklarını arttırmada bir nitelik olarak görmektedir. Sosyal sermayeyi toplumun bir işlevi olarak tanımlayan Putnam ise kavramı ulusal ölçekte incelemekte yalnızca birey değil, birey ve grubun karşılıklı ilişkileri neticesinde oluştuğunu söylemektedir (Ekinci, 2010: 34). Ayrıca sosyal sermayeyi gönüllü kuruluşlara üyelik, oy kullanmaya katılım ve gazete okuma alışkanlıklarıyla incelemektedir (Winter,2000:3; Paxton, 1999: 95; Field, 2008: 24).

2.7.6. Sosyal Sermayeyi Etkileyen Faktörler

Bu bölümde aile, eğitim, sivil toplum faktörleri ile sosyal sermaye ilişkisi açıklanacaktır.

Aile ve Sosyal Sermaye

İnsanların sosyalleşmeyi öğrendikleri başlıca yer ailedir. Aile bireyin etrafındaki insanlarla sosyal ağlar inşa etmesine zemin hazırlayan ilk yerdir. Bu sebeple ailede verilen ilk eğitim bireylerin hayatlarının devamında başarılı olmasında ve sosyal sermaye seviyelerinin gelişiminde pozitif yönlü bir etki sağlar (OECD, 2001; 45).

Aileler sosyal sermayeyi çocuklarına öğrettikleri normlar ile üç şekilde etkilemektedir (Stolle, 2003: 29-30):

- Aileler ılımlı, güvene dayalı ve sosyalleşmelerine yarayacak imkânlar hazırlayarak, çocuklarının birbirlerine güven duymalarını sağlayabilirler.

- Çocuklarına başka insanlara karşı nasıl davranacaklarını ve onlarla nasıl işbirliği kurabileceklerini öğretirler.
- Aileler işbirliğiyle ilgili ilk deneyimlerini kazanmalarında çocuklarına yol gösterici olmaktadır.

Aile içerisinde ebeveynlerin örnek olmaları sebebiyle çocuklarının üzerindeki etkileri yadsınamazdır. Çocuklar, aile bireylerinin beşeri sermaye düzeylerinden etkilenirler. Fakat bu durumun gerçeğe yansımaları adına aile içerisindeki karşılıklı konuşma ve iletişim düzeyinin yeterli seviyede olması önemlidir. Bunun tam tersi görülen yani yalnızca ev dışındaki alanlarda ve kişilerle iletişim halinde olan ebeveynlerde, bahsedilen beşeri sermaye düzeyi çok fazla da olsa, çocuklarda hiçbir etkisi gözlenemez. Ailede sosyal sermaye oluşumu, çocuklar ve ebeveynler arasındaki bağlarla kurulur (Şavkar, 2011: 43).

Eğitim ve Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye kavramını etkileyen en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Eğitim sosyal sermayeyi nasıl etkiler? Sosyal sermaye eğitimi nasıl etkiler? ifadelerine verilecek cevaplar sosyal sermaye ve eğitim ilişkisini anlamak için değerlidir (Ekinci, 2008: 41). Gerçekleştirilen araştırmalar, eğitim süreci içerisinde sosyal sermaye kavramının eğitimi başarısı için kayda değer olabileceğini vurgulamaktadır (Dika ve Singh, 2002: 34; Putnam, 2004: 3).

Coleman'a göre eğitim unsuru sosyal sermaye kavramının inşasında kayda değer faktörlerdendir. Coleman'ın bu çerçevede değerli bir araştırması olan Coleman Raporu, ABD'de eğitimden herkesin eşit olarak yararlanması ilkesine dayanan 150.000'i aşkın öğrencinin katılımıyla uygulanan dünyanın en önemli bilimsel araştırmalarından biridir. Coleman eğitsel başarıyı formüle etmiştir ve ekonomik, sosyal ve beşeri sermayenin çarpımı "öğrenme" demektir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde kişilerin davranışları sadece sahip olduğu somut ve soyut değerlerle saptanmamakta, sosyal yapı da bu oluşumu diğerleri kadar etkilemektedir (Güngör ve Özdemir, 2017: 80). Coleman çalışmalarında eğitim seviyesi ve sosyal sermaye kavramı ile bir bağ olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal sermaye olgusu eğitim, diğer bir adıyla beşeri sermayeyle yakından ilişkilidir. Genel kaniya göre iyi eğitilmiş bireylerin sosyal sermayeleri yüksektir. Düşük eğitilmiş yani sosyal sermayesi düşük kişilerin hayatları diğerlerine göre daha mutsuz olmakta ve refah seviyeleri daha düşük kalmaktadır.

Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye

Sivil toplum, gönüllülük esasına dayanan, idari anlamda özerk, özel kuruluşlar ile devlet kuruluşlarına aracı olma özelliğine sahip örgütlenmelerdir (Diamond, 1994: 5). Sivil toplum yapılanmaları sosyal sermaye kavramını sürekli olumlu yönde etkileyebilir. Bu çerçevede sosyal sermayeyi çalışmış birçok kişi, sivil toplum örgütlerinin kavram üzerinde pozitif etkilerinin olabileceği gibi negatif etkilerin de varlığından söz etmiştir (Groothuis ve Bestelaer, 2001: 8). Negatif etkiler için söylenebilecek başlıca ölçüt, sivil toplum kuruluşlarının amaç ve etkinliklerinin halkın politik tutumuna ters düşmesidir. Örneğin çoğu ülkede terör ve çete niteliği taşıyan, iktisadi ve politik alanda uygulamalar gerçekleştiren yasaya aykırı sivil toplum örgütleri varlık göstermektedir. Böyle yapılar, sosyal tabanlı ayrılıklara neden olacağından etkileri de olumsuz yöndedir (Karagül ve Masca, 2005: 45).

Sivil toplum devlet baskısından halkı korumak adına devlet gücünü düzenleyen bir fonksiyona sahiptir çünkü toplumdaki insanların örgütlü hareket etmesi açısından böyle kurumlara devlet gerek duymaktadır. Fukuyama sosyal sermaye ile sivil toplum arasındaki bağı kayda değer görmektedir. Sosyal sermaye ne kadar çok olursa, o kadar da çok sivil toplum oluşturacağı vurgulanmıştır (Fukuyama, 2001: 11).

Sosyal sermayenin oluşumu ve devamlılığında devlet ve sivil toplum işbirliğine dayalı bir yapılanmanın gelişmesi sağlanmalıdır ve bu noktada devlet sivil topluma karışmamalıdır. Böylece sivil toplum sosyal sermayenin her aşamasında kayda değer roller üstlenebilecektir (Erdoğan, 2013: 55).

2.7.7. Sosyal Sermayenin Ölçülmesine Yönelik Çalışmalar ve Karşılaşılan Zorluklar

Sosyal sermaye kavramına dair tek bir ortak tanımlama olmadığı gibi tek bir ölçüm yöntemi de benimsenmemiştir. Sosyal sermayenin ne olduğu hususunda kuvvetli bir fikir

birliğinin olmaması, birtakım yazarların sosyal sermayenin sonucu olarak ele aldıkları Őeyi diğer yazarların kavramın oluşumunda bir kaynak olarak incelemeleri ölçümüne yönelik çalışmaları çeşitlendirmektedir. Sosyal sermayeyi ilgilendiren olguların birçoğu soyut terimlere dayandığından, bu durum kavramın ölçümünü ve doğru endekslerin düzenlenmesini güçleştirmektedir (Oyen, 2002: 11; Uğuz vd., 2011: 15).

Sosyal sermayenin ölçümünde bazı yazarlar başlangıç aşamasındayken bazıları ise ölçüm sonuçlarını kendilerine kaynak göreerek çalışmalarında kullanmaktadırlar.

Robert Putnam'ın Sosyal Sermaye Ölçeği

Sosyal sermayeyi ölçmeye yönelik araçlardan birisi ‘‘Putnam Enstrümanı’’ olarak da adlandırılan Putnam endeksidir. Tabloda endeksin bileşenlerine yer verilmiştir (Adam ve Roncevic, 2003:161; Paldam, 2000: 636). Putnam'ın sosyal sermaye ölçeğinin iki bileşene sahip olduğu belirtilmektedir. Birincisi; güven ikincisi ise; sosyal ağlardır. Güven düzeyinin ölçümünde ‘‘Sizce genelde insanların çoğuna güvenilir mi?’’ sorusundan yararlanarak hareket etmektedir (Uğuz, 2010: 126).

Tablo 7

Putnam'ın sosyal sermaye endeksinin öğeleri

Sosyal Hayatın Ölçümü

Geçen bir yıl içinde yerli organizasyon komitelerine katılma
Geçen bir yılda bazı organizasyonlarda görevli olma
Her bin kişiye düşen sivil ve toplumsal organizasyon sayısı
Geçen bir yıl içinde devam edilen organizasyon toplantılarının ortalama sayısı
Grup üyeliklerinin ortalama sayısı

Kamusal Hayata Katılımın Ölçümü

Başkanlık seçimlerinde oy kullanma
Son bir yıl içerisinde kent ve okulla ilgili kamusal toplantılara katılım

Toplum Gönüllülüğünün Ölçümü

Her bin kişiye düşen kar amacı gütmeyen organizasyon sayısı
Son bir yıl içerisinde toplumsal projelerde çalışılan ortalama süre
Son bir yıl içerisinde gönüllülüğe dayalı yapılan işlerde geçirilen ortalama süre

İnformel Sosyalliğin Ölçümü

Arkadaşlara çok zaman ayırıyorum fikrine katılma
Son bir yıl içerisinde evde eğlenceye ayrılan ortalama süre

Güvenin Ölçümü

Çoğu insanın güvenilir olduğu fikrine katılma
Çoğu insanın dürüst olduğu fikrine katılma

Kaynak: *National Statistics, 2001: 17.*

Putnam sosyal ağların gücünü ise gruplar ve dernekler gibi örgütlere mensup olmayla ölçmüştür (Winter,2000: 10; Shideler, 2005: 14). Tablo 7'ye göre Putnam sosyal sermayenin ölçümünü beş başlıkta incelemektedir. Sosyal hayatın ölçümünde sivil toplum kuruluşlarının sayısı, organizasyonlara katılımı ve grup üyelerinin sayısını temel almaktadır. Kamusal hayata katılımın ölçüsünde oy kullanma ve toplantılara katılımı, toplum gönüllülüğünün ölçümünde ise kar amacı gütmeyen projelerin sayısı ve gerçekleştirilen projelerde yer alma durumunu vurgulamıştır. İnfornel sosyalliğın ölçümünde bireylerin arkadaşlarına ve eğlenceye ayırdıkları zamanı kriter olarak görmüş ve son olarak güvenin ölçümünde ise insanları güvenilir ve dürüst bulma fikrine katılımlarını sosyal sermaye göstergeleri olarak kullanmıştır.

Iyer, Kitson ve Toh'un Sosyal Sermaye Ölçeği

Iyer, Kitson ve Toh (2005: 1021-1022), yaptıkları çalışmalarda sosyal güven, hemşehrilik, yurttaşlık katılımı, arkadaşlık ağlarının etnik farklılığı, gruplara katılım, organize etkileşimler, inanca dayalı sosyal sermaye ve gayri resmi sosyal etkileşimler olmak üzere sekiz farklı sosyal sermaye göstergesi kullanmaktadırlar.

Callois ve Angeon'ın Sosyal Sermaye Göstergeleri

Callois ve Angeon sosyal sermayenin ölçümü için yapmış oldukları çalışmada öncelikle güven ve ortak işbirliği eğiliminin ölçümünde, yardımsever derneklere bağışta bulunanların sayısını ve suçluluk oranını kullanmışlardır. İkinci olarak, gelir eşitsizliği, gönüllü derneklerin ve bunlara üye olanların sayısı ile yerel sosyal hayatın ölçümüdür. Üçüncü olarak, kurumlara olan güven, yerel ve genel seçimlerde oy kullanma oranı göz önünde bulundurarak ölçülmektedir. Dördüncü olarak, kurumsal yaşantının ölçümünde toplum içindeki işbirliğinin varlığı dikkate alınmıştır. Sonuncusu ise, dış ilişkilerin ölçümüdür ki bunun için göçler, dış telefon görüşmeleri ve mektuplaşma sayısı dikkate alınmaktadır (2004: 16-17).

Leonardi ve Nanetti'nin Sosyal Sermaye Göstergeleri

Leonardi ve Nanetti İtalya'da yaptıkları sosyal sermaye araştırmasında, başlıca dört gösterge kullanmışlardır: İlk gösterge; spor kulüpleri, kültür dernekleri vb. gönüllü

organizasyonların sayısı ikincisi; yerel gazete okurlarının sayısı ve üçüncüsü; seçimlerde oy kullanan seçmen sayısı, dördüncüsü de seçmenlerin seçimlerde tercihli oy kullanma durumudur (Keskin, 2008: 18).

OECD Tarafından Geliştirilen Sosyal Sermaye Ölçeği

OECD'nin geliştirdiği ölçekte güven kavramının ölçümünün başka endekslere göre kısmen daha kullanışlı olduğu yönünde bir değerlendirmesi vardır. Bu nedenle OECD güveni direkt ölçüm almış, "Sizce insanların çoğuna güvenilebilir mi?" sorusuna Dünya Değerler Anketi'nde yer vermiştir, yani sosyal sermaye seviyesini yalnızca güven kavramıyla ölçmüştür (Kaya, 2011: 54-55).

Makro Düzeyde Ölçüm

Paldam (2000: 647) makro düzeyde analiz edilmesi gereken değişkenleri üç başlık altında açıklamaktadır:

- Rejimin olumlu ölçümleri: Kişi hakları, siyasi haklar, basın özgürlüğü,
- Birey ve çalışma hakkının hukuksal seviyede muhafazasına yönelik ölçümler: Yasal kurumlar, yasaların şeffaflığı, yargı bağımsızlığı,
- Yukarıdaki göstergelerin yokluğundaki olumsuz ölçümler: Yolsuzluk, suç oranları, politik iktidarsızlık ve politik şiddetin sıklığı.

Paldam dışında sosyal sermayeyi Grootaert (1998: 10) de makro düzeyde ölçmek için kurum ve ilişkilerin genişliği ile yoksulluğun azaltılması gibi sosyal sermayenin gelişme süreçlerindeki etkisine göre iki kriterden hareketle daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanarak sosyal sermayenin temel göstergelerinin belirlemiştir. Karar alma oranı ve akraba sayılarının yer aldığı yatay birlikler; demokrasî endeksi, seçimlerde oy kullanma oranının olduğu sivil ve siyasi toplum; boşanma, intihar, genç işsizlik endeksinin yer aldığı sosyal bütünleşme; yasaların bağımsızlığı, sözleşmelerin uygulanabilir olması gibi endekslerin yer aldığı yasal ve yönetim bölümleri olmak üzere dört bölüm çerçevesinde aşağıda yer alan Tablo 8'i oluşturmuştur.

Tablo 8

Grootaert'in makro düzeyde ölçüm tablosu

Sosyal Sermayede Temel Göstergeler	
Yatay Birlikler	Yerel birliklerin sayısı ve türü
	Yerel birliklere katılımın boyutu
	Karar alma oranı
	Birlikteki akrabaların sayısı
	Gelir ve meslek grubunun türdeşliği
	Aileye ve yakın çevreye duyulan güven boyutu
	Devlete duyulan güven boyutu
	Ticari kuruluşlara duyulan güven boyutu
	Sivil toplum kuruluşlarının farkında olma boyutu
	Ağıdaki bireylerin güvenilir olması
	Gelir oranı
	Yaşlı nüfusun bakıma bağımlılık oranı
Sivil ve Siyasi Toplum	Siyasal serbestlik endeksi
	Politik ayrıma maruz kalan popülasyon oranı
	Politik ayrımcılık endeksi
	İktisadi ayrıma maruz kalan nüfus oranı
	İktisadi ayrımcılık endeksi
	Ayrımcı harekete katılım oranı
	Demokrasi endeksi
	Yolsuzluk endeksi
	Devletin etkisizliği endeksi
	Demokratik birliklerin gücü
	Özgürlük endeksi
	Bireysel özgürlükler oranı
	Siyasi istikrar gücü
	Adem-i merkezîyetçiliğin boyutu
	Seçimlerde oy kullanma oranı
	Siyasal suikastlerin boyutu
	Darbeler ya da hükümet değişiklikleri
Sosyal Bütünleşme	Sosyal hareketlilik göstergesi
	Sosyal gerilimlerin etkisi
	Etnik ve dilsel bölünme
	Ayaklanmalar
	Protesto yürüyüşleri
	İntihar ölçekleri
	Cinayet ölçekleri
	Diğer suç ölçekleri
	Tek ebeveynli ailelerin oranı
	Boşanma ölçekleri
Yasal ve Yönetişim Konuları	Genç işsizlik ölçekleri
	Bürokrasinin özlüğü
	Yasaların bağımsızlığı
	Kamulaştırma riski
	Devletin sözleşmeleri tanımaması
	Sözleşmelerin uygulanabilir olması
	Parasal protokoller

Kaynak: Grootaert, 1998: 15.

Farklı tanımlarla sosyal sermaye kavramını açıklayan araştırmacılar bu duruma bağlı olarak da sosyal sermayeyi ölçmek için de farklı göstergeler kullanmışlardır. Sosyal sermaye ölçümünde anket yöntemi kullanılmaktadır.

2.8. Sosyal Sermayenin Etkileri

Bireyler ve toplumlar için önemli bir kaynak olan sosyal sermayenin çeşitli etkileri vardır. Sosyal sermayenin uygulama alanının geniş olması olumlu ve olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Field, 2006: 64). Çalışmanın bu bölümünde sosyal sermayenin etkilerinin neler olduğu açıklanmaktadır.

2.8.1. Sosyal Sermayenin Olumlu Etkileri

Sosyal sermaye iletişim ağı oluşturan üyeler için bireylerin ve grupların ortak bir hedefe ulaşmada birlikte çalışmasına olanak sağlayan faktörler açısından faydalıdır (Field, 2006: 102). Sosyal sermaye insanları işbirliğine teşvik eder ve bilginin yayılmasında kayda değerdir. Bilgi üzerindeki etkisini Adler ve Know düşük maliyetle bilgi içeren daha çok kaynağa ulaşmak olarak açıklamış ve ağ içindekilerin yeni fırsatlara ulaşmalarının rahat olacağını belirtmiştir (Adler ve Know, 2000: 103).

Sosyal sermayenin daha yüksek olduğu toplumlara bakıldığında kültür, sağlık ve ekonomi gibi alanlarda yüksek sermaye stokuna sahiplik bu toplumların daha mutlu olmasını sağlamaktadır. Şöyle ki kültür düzeyi daha yüksek bireyler sosyal ağlar oluşturmada daha aktif olacakları için grup üyeliğine çok daha kolay girebileceklerdir. Ayrıca yüksek düzeyde sosyal sermayenin varlığı piyasanın ilişkiler, ağlar ve normlar sayesinde daha etkili işleyerek ekonomiye pozitif katkı sağlaması mümkündür.

2.8.2. Sosyal Sermayenin Olumsuz Etkileri

Sosyal sermaye kavramı sosyalleşme yoluyla ilişki ağları oluşturduğu için negatif çıktıları da olabilir (Kitapçı, 2017: 80). Kavramın, toplumsal eşitsizliğe neden olduğu düşünülmektedir. Bu durum hakkında Bourdieu sosyal sermayeyi bireylerin kendi yararları adına kullanılabileceğini söylemiştir ve bu ifadeyle de sosyal sermayenin karanlık yönü olabileceğini anlatmıştır. Fukuyama, sosyal sermayenin olumsuz sonuçlarını ağ içinde olmayan ve dışarıda kalan bireyler bakımından yorumlamıştır. Olumsuz etkileri ‘güvenin yarıçapı’ şeklinde adlandırdığı kavramla açıklamaktadır. Güvenin yarıçapı grup üyeliğinin ötesine geçtikçe sonuçlar olumlu, aksine güvenin yarıçapı grup üyeleriyle sınırlı kaldığında

ise olumsuz sonuçların ortaya çıkması durumlara paralel olarak artış gösterecektir (Polat ve Polat, 2015: 767).

İnsanlar arasında gruplaşmanın görüldüğü hallerde sosyal sermaye kavramının gücü azalmaktadır. Kurdukları bağlantıları menfaatleri için kullanma eğilimindedirler ve bu durumu çocuklarına da aktararak eşitsizliği nesillere de aktarmaya devam edebilirler. Bu durumda sonuçlar toplum ve ekonomi açısından negatif olacaktır ve bu nedenle sosyal sermaye eşitsizliğin oluşmasını teşvik eden bir mekanizma olarak görülebilir (Field, 2006: 104-106).

2.9. Sosyal Sermayenin Önemi

Sosyal sermaye kullanım amacına göre yön değiştirebilmektedir. Amacına uygun olduğunda iktisadi gelişmede kayda değer olabilen kavram, amacı dışında zararlı olabilmektedir. Bu bağlamda bireyler arası ilişkiler zayıflayarak toplumun ekonomik gelişimini dolaylı olarak kötü etkilemektedir (Yıldız ve Topuz, 2011: 216).

Sosyal sermayenin esasta sosyal ilişkilerle desteklendiğini vurgulayan Lin (1999: 30-31), sosyal ağların dayanak olmasıyla girişimlerin kaliteli sonuçlanması için önemli etkisi olduğunu belirtmiştir. Sosyal ağlar sayesinde kişilerin gelirlerini arttırmak ve daha iyi mesleklerde yer almak gibi edinimleri ileri süren çalışmalar yapılmıştır (Okan vd., 2016: 180). Sosyal ağların kullanılması ile iş arama ve bulma sürecinin kolaylaştığını gösteren ilk çalışmadan hareketle sosyal sermayenin iş arama sürecinin kolaylaştırılmasında, kariyer desteğinin sağlanmasında ve çalışanlar arasında bilginin yayılmasında önemi büyüktür (Granovetter, 1973, 1360-1380). Sosyal sermaye kolektif faaliyetleri güçlendirerek ekonomik anlamda önemli çıktılar sağlar ve böylece işbirliğinin temelini oluşturarak sosyal ilişkileri geliştirmeyi amaçlar (Çetin, 2006: 75).

Sosyal sermaye ile ilgili birçok araştırma, eskiden bulunduğu noktadan daha iyisine sahip olan bireylerin bağlantıları nasıl elde ettiklerinin ortaya çıkarılması ve elde edilen kazanımlar üzerindeki etkisini vurgulamaktır (Coleman, 1988: 98; Burt, 2000: 32). Dolayısıyla kavramın özü, bireyin bulunduğu yerin içerisinde kapladığı alandan ortaya çıkmaktadır ve bu durum sosyal sermaye derecesinin belirlenebilmesinde bireylerin sahip oldukları bağların dikkate alınması gerektiğini göstermektedir (Okan vd., 2016: 179).

2.10. Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermayeye İlişkin Önceki Çalışmalar

YÖK tez veri tabanında hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye başlığı sorgulanmıştır. Sorgulama sonucunda daha önce yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye ilişkisini birlikte ele alan bir, hemşehri derneklerini kentin sosyo-kültürel ve sosyo-politik uyumu açısından çalışan iki çalışma bulunmuştur. Bu nedenle hemşehrilik ilişkisi, hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye olgusu bu tez çalışmasına en yakın araştırmalar temelinde incelenmiştir.

Peter Suzuki'nin (1996) “Peasant Without Plows: Some Anatolians In Istanbul” adlı çalışmasında İstanbul’a Gümüşhane’nin Kırıntı ve Yeniköy köylerinden gelen ve şehre yerleşen bir grup ile 4 yıl aralıklarla iki adet araştırma yapmıştır. Akrabalık bağlarının, yardımlaşma ve evliliğin şehre taşındığını belirtmiştir. Bununla birlikte; süt kardeşlik, kirvelik ve kan bağı dışında oluşan akraba benzeri ilişkilerin kişilerde kendi akrabalarının yerini doldurduğunu ve kente gelen bireylerin entegrasyonunda kayda değer oluşumlar şeklinde belirlediğini ifade etmektedir.

Sema Erder, (1997)’de “İstanbul’da Bir Kent Kondu (Ümraniye) yaptığı çalışmasında sosyal canlılık kanalı olarak ev ve iş pazarı araştırılmıştır. Bu kanallar aracılığıyla, var olan ilişki ağlarından faydalanarak veya ilişki ağlarını kendileri oluşturarak kimlerin ne tür bir gruba dâhil olarak kendilerine yer edinebildikleri araştırılmıştır. Çalışma alanı olarak gecekondulaşmayı da içeren çeşitli hane yapılanmasının varlığı, ilçe etrafında formel ve enformel iş fırsatlarının olması ve hızlı nüfus almayı devam ettiren bir bölgeye dönüşümü gibi sebeplerle İstanbul’un Ümraniye ilçesi tercih edilmiştir. Var olan ilişki ağları çerçevesinde hemşehriliğin nasıl bir etki oluşturduğunu incelemeyi kayda değer bulan temel çalışmalardandır. Dernek ve kahvehane benzeri yerlerin hemşehrilik ilişkilerine etkisi ilk defa değerlendirilmiştir. Hem teorik temellendirme hem de deneysel çıktıları ile kayda değer bir çalışmadır.

Dilek Çiftçi Yeşiltuna tarafından (1997) yılında “Hemşehri Derneklerinin İçerdiği İletişimin Yapısı” başlıklı çalışmasında İzmir’de bulunan 80 hemşehri derneğinden 5 adedi, hemşehrilik ilişkileri ile ortaya çıkan iletişim ağlarının içeriği kapsamında araştırılmıştır. Çalışma değerlendirildiğinde, gruplaşma kavramı iletişimi de kolay kılmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Yeşiltuna, kent yaşamına birey olarak dâhil olma ile hemşehrilik bağlarının zayıflaması ile bir ilinti olduğunu belirlemiştir.

Engin Önen, (1997) ‘‘Kent, Dayanışma ve Hemşehrilik Dernekleri’’ adlı çalışmasında, şehirlerde kümelenmiş olan hemşehrilerin yardımlaşma ve dayanışma çerçevesinde oluşturdukları hemşehrilığe dayanan gayri resmi bağların devamlılığını belirterek zaman içerisinde resmileşerek dernek formunu aldıklarından bahsetmiştir. İzmir’de bulunan hemşehrilik tabanındaki dernekleri bu çerçevede katılımcı demokraside sivil toplum kuruluşu olması bakımından incelemekte, sonuç kısmında da hemşehri ilişkilerinin farklılıkları çoğaltarak düzenin işlerliğinde negatif bir rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, hemşehri derneklerinin üyeleri arasında oluşan yardımlaşma ve dayanışmaya dayalı olarak toplumsal, kültürel ve siyasal alanlarda değişen işlevlere de sahip olduklarını belirtmektedir. Önen, hemşehrilik olgusunun, bireyin kendisini göç ettiği şehre ait hissetmeyip doğduğu yere özgü tanımlaması bakımından, kentle uyuma engel olduğu fikrindedir.

Tahsin Kurtbeyoğlu, (2005) ‘‘Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel ve Siyasal Yapısına Etkileri’’ çalışma yapmıştır. Kırıkkale’nin seçilmesinin nedeni, yerleşim yerindeki insan profilinin neredeyse tamamen şehre göç edenler oluşmasıdır. Çalışma kapsamında değerlendirildiğinde çevredeki bölge, kent veya köylerden Kırıkkale’ye yerleşenler grup oluştururken geldikleri yerleri temel almışlardır. Kendi aralarında gruplaşan hemşehriler sonraki aşamada ise dernek halini almışlardır. Araştırmada 36 hemşehri derneğin yöneticileri ile anket uygulanmış ve anket uygulanan dernekler dışında 25 derneğin yöneticileriyle de görüşme gerçekleştirilerek derneklerin kentle bütünleşmeye etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda sahip olunan bilgilere göre, Kırıkkale’de faaliyet gösteren hemşehrilik temelli derneklerin kendi aralarında kümelenmeleri ve farklılıklar oluşturmaları sebebiyle kentlilik bilincinin gelişiminde olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Yalçın Kaya, (2011) ‘‘Sosyal Sermaye Düzeyinin Belirlenmesi ve Sosyal Sermaye Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Gönüllü Teşekküller Bağlamında Kayseri Örneği’’ isimli yüksek lisans tez çalışmasında, sosyal sermaye olgusu kuramsal ve deneysel kapsamda incelenmiştir. Sosyal sermaye seviyesini ölçmek için, Kayseri’deki 24 gönüllü kuruluşun etkinliklerine dâhil olan bireylere anket yapılarak sosyal sermaye indeksi belirlenmiştir. Yaşanılan yer ait olma sosyo-kültürel ve iktisadi değerler, güven gibi birçok değişken analiz edilmiştir. Özellikle eğitim düzeyi ve kişilerin kendilerini değerli hissetmeleri ile sosyal sermaye arasında paralel bir ilişki bulunmuştur.

Rasim Akpınar, (2013) “İzmir’de Faaliyet Gösteren Hemşehri Derneklerinin Şehir Kimliğine Etkileri” adlı çalışmada hemşehri derneklerinin kentleşme sürecine etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. İzmir’deki Balkan göçmenleri, Erzurumlular, Konyalılar, Diyarbakırlılar ve Mardinlilerin oluşturduğu hemşehri derneklerinden 143 dernek üyesiyle anket çalışması yapmıştır. Dayanışmayı etkili hale getiren hemşehrilik ağlarının kentli olma bilincinin gelişmesinde, kente adaptasyonun sağlanmasında bir tampon mekanizma olarak önemli rolünün olduğunu ifade etmiştir. Gamze Uzun, (2013) “Kentsel Kimlik Olgusu ve Hemşehri Dernekleri (İzmir Örneği)” yaptığı çalışmada, hemşehri dernekleri bireylerin kente uyumlarını sağlayan süre içerisinde olumlu etki oluşturabileceğini araştırmıştır. Hemşehrilik ilişkisi İzmir ili temelinde hemşehri dernek federasyon başkanları ile yapılan görüşme ve üyeler ile gerçekleştirilen anketlerle analiz edilmiştir. Çalışmanın kayda değer çıktılarından biri kente göçten sonra kalış süresi ne kadar uzun olursa bu durum kente uyumu pozitif yönlü etkilemekte ve mekânsal aidiyetin değişmesinde rol oynamaktadır.

Nur Özlem Demir, (2016) “Sosyal Sermaye ve Hemşehrilik, Maltepe, Gülsuyu ve Gülensu Örneği” yaptığı yüksek lisans tez çalışmada hemşehrilik ağlarını inceleyerek, hemşehrilerin aralarında kurulan karşılıklı etkileşim ile gelişen öğelerin sosyal sermaye olgusunu yaratabilmesini kayda değer bulmuştur. Kırdan kente göç ederek Gülsuyu ve Gülensu Mahallelerine yerleşenlerin hemşehri ilişkileri sayesinde sosyal sermaye kavramını oluşturmaları, 50 kişi ile gerçekleştirilen görüşmeler çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma ile göç edilen yerde kişilerin birbirlerine karşı olan güven duygularının güvensizlik tabanına indiği ve hemşehri kümelenmelerinin boyutuna göre sosyal sermaye düzeylerinin farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal sermaye düzeyi diğerlerine göre büyük olan derneklerdeki kişilerde yardımlaşma, faaliyetlerdeki gönüllülük oranı ve toplumsal bağlantılarının daha güçlü olduğu vurgulanmıştır.

Öznur Akgiş ve Erdal Karakaş, (2018) “Bir Sosyal Ağ Olan Hemşehri Derneklerinin Yoksullukla Mücadeledeki Rolü Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Bilecik Sinoplular Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği” başlıklı çalışmalarını yapmışlardır. Hemşehri derneklerinin yoksullukla mücadeledeki rolü konusunu Bilecik Sinoplular Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği örneği çerçevesinde araştırılmışlardır. Araştırma kapsamında dernek üyeleri içerisinde 81 kişiye anket tekniği uygulanmıştır ve diğer dernek üyeleri ile de görüşme yapılmıştır. Bireylerin sosyal ağlar çerçevesinde derneklerde

oluşturdukları ilişki ağlarının, sosyal etkinlik gereksinimini karşılama, kendini daha güvende hissetme ihtiyacını giderme, gelenek ve göreneklerin devamlılığını sağlama, göç edilen yerlerle ilgili oluşan özlem duygusunu giderme gibi fırsatlar yaratarak üyelerin sosyal hayata dair eksikliklerini azaltmada önemli işlevleri olduğunu saptamışlardır.

Tuğçe Gök, (2019) “Kentleşme Sürecinde Hemşehri Derneklerinin Rolü: Bursa Örneği” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, kente göç edenlerin kentle uyumunda hemşehri derneklerine üye olanların iktisadi, siyasi ve sosyo-kültürel hayata adaptasyonlarını, Bursa ili kapsamında 24 dernek üyesiyle yapılan görüşmeler çerçevesinde incelemektedir. Çalışma alanı için Bura’nın seçilme sebebi; göçler sonucunda hızlı bir kentleşme yaşamasıdır ve kültürel bir çeşitliliğe sahip olmasıdır. Görüşme yapılan kişiler Bursa iline uyum sürecinde hemşehrilik tabanlı kurulan derneklerin fayda sağladığı konusunda hemfikirdir. Hemşehri dernekleri yardımlaşma ve kente aidiyete destek verici rol üstlendiğinden göçten sonraki kente entegrasyonun gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Boğaçhan Süleyman Akpınar, (2019) “Kentleşme Süreci ve Sosyal Sermaye Etkileşimi” isimli tez çalışmasında, kente uyumun sosyal sermaye kavramı ile ilgisini araştırmıştır. Kente yerleştikten sonra göç edenlerin yaşadıkları iktisadi ve toplumsal problemlerin ortaya çıkardığı güven eksikliği vurgulanmıştır. Sosyal sermaye de toplumsal dayanışma ve yardımlaşma boşluğunu dolduracak öge olarak nitelendirilmiştir. Çalışmaya göre, sosyal sermaye seviyesi daha fazla olan kişilerin aralarındaki iletişimin güçlenmesi ve sosyal ağ oluşturmaları sayesinde yardımlaşma temelli örgütler kurdukları görülmektedir.

Filiz Ökaz, (2019) “Kente Tutunma Sürecinde Tampon Bir Kurum Olarak Hemşehri Dernekleri: Yalova Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında hemşehrilik ilişkileriyle kurulan derneklerin kente adaptasyon aşamasında tampon bir yapı şeklinde oluşumlarını ve nasıl fonksiyonlara sahip olduklarını incelemiştir. Araştırma Yalova il merkezindeki 8 hemşehri derneğinin 40 üyesi ile yapılmıştır. Hemşehriliğe dayalı ilişkilerin kalıcı olmayacağı başlarda düşünülen bir fikir olmasına rağmen şehirlerde kümelenen derneklerin, fonksiyonları ve üye profilleri incelendiği aksi bir durumun varlığından söz edilmektedir. Yalova’da etkili bir biçimde varlık gösterdiği belirtilen hemşehri derneklerinin, üye olan kişilerin sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasi hayata adaptasyonlarında önemli etkilerinin olduğu ifade edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ VE SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: EDİRNE ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırmanın konusunu; farklı bölgelerden göç edenlerin oluşturmuş olduğu hemşehri derneklerini bünyesinde barındıran Edirne Merkez ilçede, hemşehri derneklerinin bireyler arasındaki kültürel, sosyo-ekonomik düzeyi ve sosyal sermayeyi nasıl etkilediğinin incelenmesi oluşturmaktadır. Memleketlerini bırakıp başka yerlere göç eden insanların toplumsal yaşama uyum sağlamaları zaman alabilmektedir. Ekonomik şartların olgunlaşması, kente adaptasyon ve eğitim seviyesinin yükselmesi süreç içerisinde gerçekleşecektir. Bu aşamada, kent ortamına uyum sağlaması için bireylere kendilerinden önce o yerleşim yerine gelen hemşehriler tarafından destek verilmektedir.

Bu araştırma; hemşehri ilişkileriyle süreç içerisinde oluşan hemşehri derneklerinin sosyal sermayenin öğeleri olan güven, iletişim, norm ve sosyal ağ ile ilişkisini ortaya koyacak olması ve farklı grupların etkileşimini algılamak açısından önemlidir.

YÖK tez veri tabanında hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye ilişkisi üzerine sorgulama yapılmıştır. Hemşehri derneklerine kentleşme boyutuyla sekiz çalışmada, siyasal katılım ve sivil toplum kuruluşu olma boyutuyla ise beş çalışmada yer verilmiştir. Hemşehrilik ilişkisi ve sosyal sermaye ile ilgili iki adet çalışma olup örgütlenme boyutunda inceleyen çalışma ise yoktur. Bu durum mevcut araştırmanın neden gerekli olduğuna doğrudan işaret etmektedir. Bu yönüyle bu tez çalışması akademik literatüre katkı sağlayacak, yeni yapılan çalışmalara da kaynak teşkil edecektir.

3.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; Edirne Merkez ilçedeki hemşehri dernekleri ile sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi anlamaktır. Çalışma, Edirne Merkez ilçede bulunan hemşehri dernekleri yönetici ve üyelerinin güven, iletişim, sosyal ağ ve normlar çerçevesinde sosyal sermaye düzeyini incelemektir. Bu bağlamda çalışmada;

1. Hemşehri dernekleri ve sosyal sermaye arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. Sosyal sermayenin ögeleri olan güven, iletişim, norm, dernek üyelerinin birbirine güveni ve sosyal ağ oluşumunun hemşehri dernekleri üyelerinin ilişkilerini ne ölçüde etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır.

3. Hemşehri ilişkilerinin resmi biçimi olan hemşehri derneklerinin fonksiyonlarının, dernek üyelerinin kent yaşamına uyumunda ne gibi etkileri olduğu araştırılmıştır.

3.3.Araştırmanın Evreni ve Örneklem

“Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği” isimli tez çalışmasında araştırmanın evrenini Türkiye’deki hemşehri dernekleri oluşturmaktadır. 2021 yılı itibariyle Türkiye’de toplam 38081 hemşehri derneği bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, ilde faal olan 784 hemşehri derneğinden sadece Edirne Merkez ilçede farklı illerden gelen kişilerce kurulmuş 10 hemşehri derneğinin yöneticileri ile üyeleri oluşturmaktadır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi vasıtasıyla Edirne İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü’nden izin alınarak 01.10.2020 – 20.10.2020 tarihleri arasında anketler yüzyüze olarak uygulanmıştır. Süre sonunda 252 anket dönüşü sağlanmış, bazı anketlerdeki eksik doldurmalar sebebiyle 240 anket analize dahil edilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulu’ndan 2020/ 98 nolu kararı ile izin alınmıştır.

Mali kaynaklar ve zaman kısıtı nedeniyle araştırma Edirne Merkez ilçedeki hemşehri dernekleriyle sınırlandırılmıştır.

3.3.1. Edirne’nin Tarihçesi ve Özellikleri

Edirne tarihi değerinde bir kenttir ve bu değeri günümüze kadar da sürdürmüştür. Edirne’yi ilk çağlarda Traklar kurmuştur. İlerleyen zamanlarda Romalılar’ın hâkimiyetindeki bu yerler 395 senesinde Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Bizans’ın olmuştur. Kent bir süre Roma İmparatorlarından II. Hadrianus’un (Hadrianapolis) ismiyle hatırlanmıştır. 1361 yılında I. Sultan Murat’ın fethiyle kent Osmanlıya katılmış ve 1453’de İstanbul’un fethine kadar başkentlik yapmıştır. 1745 ve 1751 senelerinde ilde yangın çıkmış, şehri tahrip etmiştir. Ayrıca şehir 1887’de Rusların,

1913'te Bulgarların, 1920'li yıllarda ise Yunanların uzun süreli işgallerine uğramıştır. Günümüzde önemli bir değeri olan Kapıkule Sınır Kapısı'yla Avrupa'ya bağlanan şehirde, 25 Kasım 1922'de düşman işgali sonlandırılmıştır (<https://www.edirne.bel.tr>).

Şekil 7. Selimiye Camii minaresinden Edirne'nin panoramik görüntüsü

Kaynak: <https://www.img.topragizbiz.com>.

Edirne Türkçede Edrenebol, Edrene ve Edirne olarak dönüşümüyle günümüzdeki hâline kavuşmuştur (<https://www.img.topragizbiz.com>). Ayrıca Selimiye Camii ve Külliyesi 2011'den beri UNESCO Dünya Miras listesindedir.

Edirne Marmara Bölgesi'nde 26°34' Doğu boylamında ve 41°41'Kuzey enleminde yer alır (<https://kvmgm.ktb.gov.tr>). Edirne ili, Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde bulunur. Şehrin güneyinde Ege denizi, batısında Yunanistan, kuzeyinde Bulgaristan, doğusunda ise Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale vardır. Edirne, idari olarak, Merkez dâhil 9 ilçe ve 248 köyden oluşur (<http://etso.org.tr>; <http://www.metin1.net>).

3.3.2. Edirne'nin Nüfus Oranları ve Göç

Tablo 9

1965-2000 Yılları Arasında Edirne nüfus hareketleri

Sayım Dönemi	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1965-1970	303.234	54.554	30.779	23.775	76.7
1975-1980	309.192	21.364	24.063	-2.699	-7.9
1980-1985	332.316	23.754	29.269	-5.515	-15
1985-1990	349.517	24.462	31.955	-7.493	-21
1995-2000	361.227	35.973	41.079	-5.106	-14

Kaynak: *Nüfus İstatistikleri, TÜİK*.

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle ilk nüfus sayımı 1927 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 1935'de yapılan ikinci sayımı, 5 yıllık arayla 1990'a kadar düzenli sayımlar takip etmiştir. 1935-1940 yılları arasında II. Dünya Savaşı'nda şehre gelen asker sayısına paralel olarak

nüfus artış göstermiştir. 1940-1945 yılları arasında savaşın son bulmasıyla nüfus oranında önemli azalma gerçekleşmiştir. 1960'dan sonra ise şehrin nüfus artışı göç almasıyla ilişkilidir. Mevsimlik işçi akımı ve şehrin sanayileşme sürecine dâhil olması durumun kayda değer sebepleridir. Edirne, 1975-1980 yıllarını kapsayan dönemde 24.063 kişi, 1980-1985 döneminde 29.269 kişi, 1985-1990 döneminde 31.955, 1990-2000 döneminde 41.079 kişi göç vermiştir. Bahsi geçen zaman dilimlerinde Edirne'nin göç alışı da dikkate alınarak sırasıyla kaybettiği nüfus oranı 2.699, 5.515, 7.493 ve 5.106 kişidir. 1985-1990 yılları arasında nüfus artışı, 1982 yılında Trakya Üniversitesi'nin açılması ve ayrıca şehirdeki sanayinin gelişmesi nedeniyledir. Edirne diğer şehirlere nazaran yavaş kentleşmiştir, ancak çalışma alanındaki birçok kurumu yelpazesinde barındırması şehirde nüfusun artış göstermesine neden olmuştur. Trakya Üniversitesini ve çevre illerden nüfusu da kendine dâhil etmesi, tarihi ve turistik değeri nüfusu hareketlendiren diğer faktörlerdir (Doğan ve Olğaç, 2020: 7-16).

Tablo 10

2007-2019 Yılları Arasında Edirne nüfus hareketleri

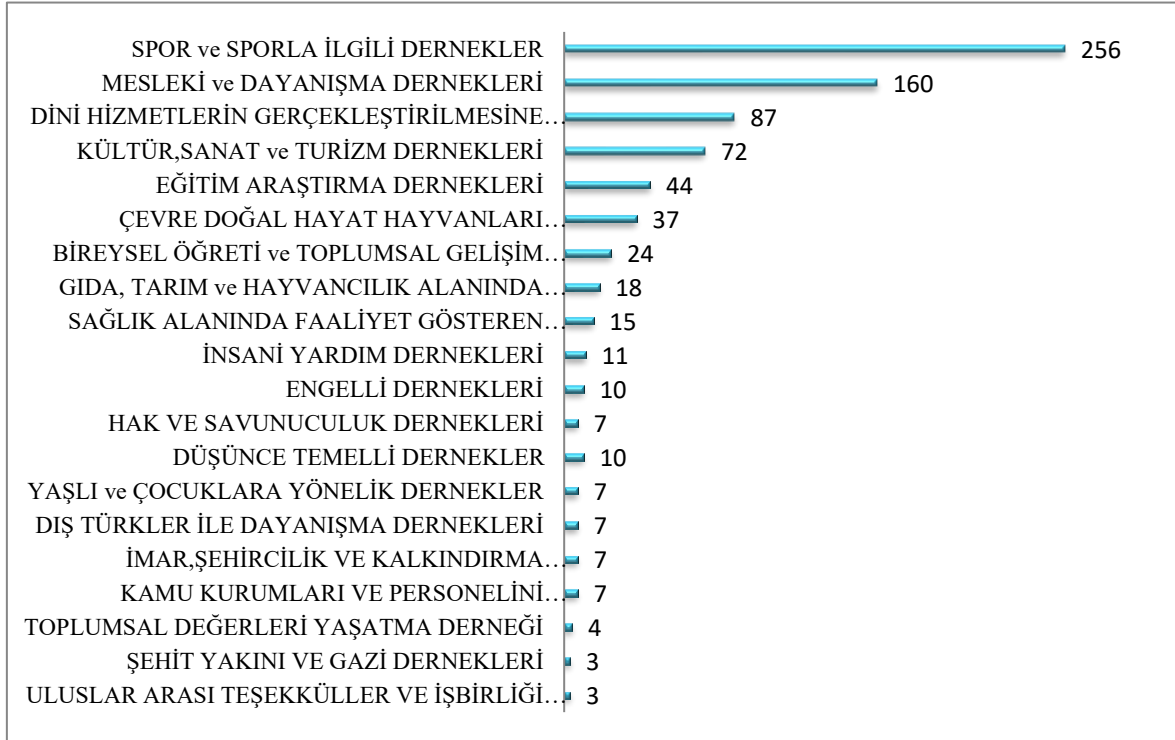
Yıllar	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2007-2008	394.644	11.202	14.249	-3.047	-7,46
2008-2009	395.463	15.183	12.910	2.273	5,76
2009-2010	390.428	14.019	14.830	-811	-2,8
2010-2011	399.316	14.494	14.588	-94	0,24
2011-2012	399.708	14.813	13.675	1.138	2,9
2012-2013	398.582	16.255	17.000	-745	-1,9
2013-2014	400.280	16.431	17.108	-677	-1,7
2014-2015	402.537	18.779	17.458	1321	3,3
2015-2016	401.701	16.623	17.190	-567	-1,4
2016-2017	406.855	19.125	15.999	3.126	7,7
2017-2018	411.528	18.792	17.162	1.630	4,0
2018-2019	413.903	16.864	16.761	103	0,2

Kaynak: Nüfus İstatistikleri, TÜİK.

2007-2012 yılları arasındaki göç istatistikleri incelendiğinde genel olarak negatif net göç hızı dikkat çekmektedir. 2011-2012 yılı içinde aldığı 14.813 göçün içinde 5.390 ile İstanbul'dan göç edenler ilk sırada yer almaktadır. Edirne İstanbul için yakın mesafe nedeni alternatif bir göç alanı olma özelliğine sahiptir (<https://www.trakyaka.org.tr>).

Yakın zamanlı Edirne nüfusunu incelediğimizde ise, nüfus 2019 yılında 413.903'tür. Ayrıca şehir son 3 yılda göç alma eğiliminde olmasına rağmen 2020 yılındaki

göç verilerine göre nüfus 407.763'tür. 2019 yılına göre 6.140 kişi azalmıştır. (<https://www.nufusu.com>).

Şekil 8. Edirne’de derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımı

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr>.

Edirne’de kurulan derneklerin faaliyet alanlarına baktığımızda spor ve sporla ilgili derneklerden sonra ikinci sırada hemşehri derneklerinin de içinde bulunduğu mesleki ve dayanışma dernekleri gelmektedir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Çalışma nicel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Niceliksel yaklaşıma, görgül (amprk) yaklaşım ya da sayısal yaklaşım da denmektedir. İstatistiksel testlerle değerlendirme yapılabilmesi, çoğu zaman olağan çalışmalardır. Çalışma dikkatli tasarlanırsa, tutumlar da açığa çıkarılabilir. Göreceli olarak daha hızlı uygulanır ve tekrar edilebilir özelliktedirler. Fakat, duyarlı konuları ele almak zordur ve kapalı sonuçlu oldukları için seçilmiş soruya ilişkin sınırlı bilgi alınırken önemli noktalar gözden kaçabilir. Niceliksel araştırmalar gözlemsel, deneysel ve metodolojik çalışmalar olarak üç grupta özetlenebilir (Erkul ve Morkoç, 2013: 17).

Neuman'a (2008: 233) göre, nicel araştırmanın özellikleri:

- Araştırmacı araştırmaya başlarken meydana getirdiği hipotezi test eder.
- Kavramlar çeşitli değişkenler biçimindedir.
- Ölçütler veri toplama aşamasından önce sistematik biçimde oluşturulur ve standartlaştırılır.
- Veriler kesin ölçümlere dayanan sayılar şeklindedir.
- Kuram büyük ölçüde nedenseldir ve tümdengelimdir.
- Prosedür standarttır ve tekrarlanması sıkça yapılabilir.
- Analiz istatistik, tablolar ve çizelgeler kullanarak ve bunların çıktılarının hipotezlerle ne şekilde ilişkilendirildiği çalışarak yürütülür.

Çalışmanın uygulama boyutunda ise, araştırmanın alanını oluşturan Edirne Merkez ilçedeki farklı illerden gelenlerce oluşturulmuş olan hemşehri derneklerinin yöneticileri ve üyelerine anket uygulaması yapılmıştır. Veriler SmartPls programıyla analiz edilmiştir. Sosyal sermaye ölçeğini oluşturan güven, iletişim ve normlar bölümüne ait anket soruları Mehmet Ertuğrul Uçar'ın "Sosyal Sermaye Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" adlı ölçek geliştirme çalışmasından, anket sorularının sosyal ağ ve kategorize edilmiş bilgiler bölümünü oluşturan sorular ise Tahsin Kurtbeyoğlu'nun "Kırklareli İl Merkezi'nde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel ve Siyasal Yapısına Etkileri" başlıklı tez çalışması ile Melike Erdoğan'ın 2011 yılında gerçekleştirdiği "Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler" başlıklı doktora tez çalışmasından izinleri alınarak kullanılmıştır. Çalışma genelleştirilmiş güven boyutunda 5, özelleştirilmiş güven boyutunda 8, iletişim boyutunda 8, norm boyutunda 5, sosyal ağlar boyutunda 6 ve kategorize edilmiş bilgiler başlığında ise 8 soru ile birlikte toplamda 40 sorudan oluşmaktadır. Çalışmanın güven ve norm bölümünde, "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve "tamamen katılmıyorum"; iletişim bölümünde ise soslara verilecek cevapların daha net

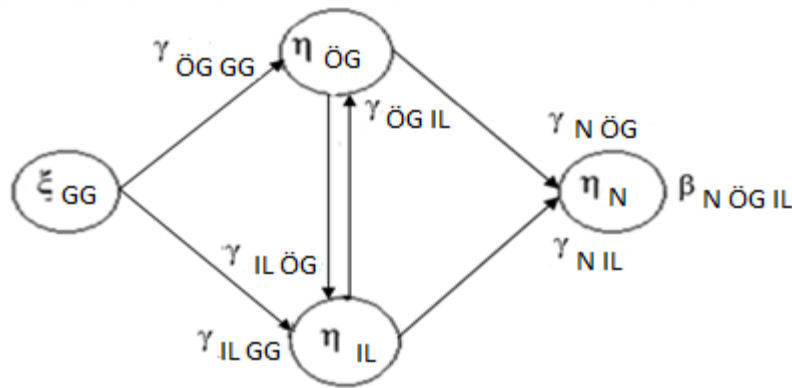
anlaşılması açısından “kesinlikle geçerli”, “geçerli”, “kararsızım”, “geçersiz” ve “kesinlikle geçersiz” şeklinde 5’li Likert-tipi uygulanmıştır.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın uygulama kısmında anket tekniği uygulanacağından ve mali sınırlılıklardan dolayı çalışma Edirne Merkez ilçedeki hemşehri dernekleriyle sınırlandırılmıştır.

3.6. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Çalışmada hemşehri dernek üyelerinin sosyal sermaye çerçevesinde güven ve iletişim düzeylerinin normlara etkisi araştırılmıştır. Araştırmada sonuç durumunda yer alan normlar (üyeleri olunan dernek değerlerini benimseme) değişkenindeki değişimlerin ne kadarının, bağımsız değişkenler genelleştirilmiş güven, özelleştirilmiş güven ve dernek üyeleri ile iletişim değişkenleri tarafından açıklandığı Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesiyle (PLS-YEM) ile araştırılmıştır. Araştırma modeli Şekil 9’daki gibidir.

Şekil 9. Araştırma modeli

Şekil 9’da gösterilen yollara ve araştırma modeline yönelik hipotezler aşağıda verildiği gibidir.

H₁: Üyelerde, genelleştirilmiş güven artarken özelleştirilmiş güven artar.

H₂: Üyelerde, genelleştirilmiş güven artarken iletişim artar.

H₃: Üyelerde, özelleştirilmiş güven artarken iletişim artar.

H₄: Üyelerde, özelleştirilmiş güven artarken normlar artar.

H₅: Üyelerde, iletişim artarken normlar artar.

H₆: Üyelerde, iletişim artarken özelleştirilmiş güven artar.

Araştırmada normlar değişkeni içsel, genelleştirilmiş güven değişkeni dışsal bir değişkendir. Özelleştirilmiş güven ve iletişim değişkenleri aracı içsel değişkenlerdir. Araştırma modelinde yer alan faktörlerin (değişkenlerin) ve faktörler arası varsayımsal ilişkiler özet olarak aşağıda verilmiştir. $\gamma_{\text{ÖG GG}}$ genelleştirilmiş güvenin, özelleştirilmiş güven değişkeni üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir. $\gamma_{\text{IL GG}}$ genelleştirilmiş güvenin, dernek üyeleri ile olan iletişimi üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir. $\gamma_{\text{IL ÖG}}$ özelleştirilmiş güvenin, iletişim üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir. $\gamma_{\text{ÖG IL}}$ iletişim değişkeninin, özelleştirilmiş güven değişkenine doğrudan etkisini göstermektedir. $\gamma_{\text{N ÖG}}$ özelleştirilmiş güven değişkeninin, normlara doğrudan etkisini göstermektedir. $\gamma_{\text{N IL}}$ iletişim değişkeninin, normlar değişkenine doğrudan etkisini göstermektedir. $\beta_{\text{N ÖG IL}}$ parametresi ise iletişim ve özelleştirilmiş güven değişkenlerinin normlara doğrudan etkisini göstermektedir. Genelleştirilmiş güven (ξ_{GG}) dışsal gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Genelleştirilmiş güvenin, özelleştirilmiş güven ($\eta_{\text{ÖG}}$) ve iletişim (η_{IL}) değişkenlerini etkileyeceği varsayımından aracı içsel gizil (örtük-latent) değişken olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan hareketle araştırmada, aracılık veya dolaylı etkileri de incelenmiştir.

Sosyal ağlar; insanların birbirleriyle kurdukları bağlantıların sayısıdır (Şavkar, 2011: 18).

Genelleştirilmiş güven; insanların herkese karşı duyduğu güven olarak tanımlanmaktadır (Can,2018.488).

Özelleştirilmiş güven; ortak paydaya sahip kişilerin birbirlerine duydukları güvendir. Kapsamını aile, arkadaşlar ve aynı grup içerisindeki insanlar oluşturmaktadır (Can,2018:488). Hemşehri dernekleri özel bir yapılanma olduğu için özelleştirilmiş güven olarak çalışılmıştır.

İletişim; kişiler arasındaki duygu, fikir ve bilgi akışının çeşitli biçimlerde karşılıklı olarak aktarılmasıdır (Eren, 2000).

Normlar; sosyal bir ortam ile etkileşim içerisindeki bir kişinin uyması ve kabul etmesi gereken değerleri, fikirleri, davranışları ve sosyal kuralları ifade etmektedir (Açıkgöz, 2020).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırmanın Analizi

4.1.1. Araştırmanın Tanımlayıcı İstatistikleri

Araştırmada Edirne ilinde etkinlik gösteren ve hemşehrlik esaslarına bağlı olarak kurulan dernek üyelerinde güven ve üyeler arası iletişimin normlara olan etkisi incelenmiştir. Araştırmanın verileri sosyal sermaye ölçeği ile toplanmıştır. Sosyal sermaye ölçeği de iletişim, normlar, genelleştirilmiş güven ve özelleştirilmiş güveni ölçmek üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Araştırmada, dört farklı ölçek kullanılmış ve ölçeklerde yer alan maddelerin birimler tarafından benzer sonuçlar verecek şekilde anlaşılıp anlaşılmadığı veya ölçeklerin güvenilirliklerini görebilmek için 81 dernek üyesinden dönen anketler istatistiksel hazır yazılımlara aktararak analiz edilmiştir. Böylelikle araştırmanın pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmaya göre ölçeklerin güvenilirlikleri için Cronbach's Alpha istatistiklerine bakılmıştır. Cronbach's Alpha istatistiği en küçük genelleştirilmiş güven boyutunda 0,75, özelleştirilmiş güvende 0,854, iletişimde 0,837 en yüksek ise 0,872 Cronbach's Alpha istatistiği ile normlar ölçeğinde elde edilmiştir.

Tablo 11

Dernek üyelerinin araştırma özellikleri dağılımı

	Özellik	Sayı	%		Özellik	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	29	12,1	Eğitim durumu	İlk Öğretim	189	78,8
	Erkek	211	87,9		Orta öğretim	26	10,8
Dernek konum	Yönetim	8	3,3		Ön lisans	8	3,3
	Üye	232	96,7		Lisans	17	7,1
Gelir	< 2000 TL	8	3,3	Nereli hissetme	Edirneli	185	77,1
	2001-2500 TL	64	26,7		Doğduğum yer	44	18,3
	2501 +	168	70,0		Babanın doğduğu yer	11	4,6
Göç nedeni	Ekonomik	94	39,2	Edirne'de yaşama yılı	1-5 yıl	4	1,7
	Ailenin göç etmesi	143	59,6		6-10 yıl	8	3,3
	Eğitim alma	3	1,3		11 +	228	95,0

Araştırmanın anakütlesi Edirne Valiliği dernekler masasına kayıtlı ve hemşehrlik bazlı derneklerde üyelik kaydı bulunan on derneğin üyelerinden oluşmaktadır. Kolayda örnekleme ile çalışmaya gönüllülük esaslı katılan 240 üye çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Tablo 11'e göre, üyelerin % 12,1'i kadınlardan, % 87,9'u erkek üyelerden oluşmaktadır. Üyelerin ortalama yaşı 54,34 iken medyan yaşları 55 olarak hesaplanmıştır. Üyelerin % 3,3'ü dernek yönetiminde yer alırken, % 96,7'si dernek üyesi olarak belirlenmiştir. Üyelerin % 78,8'sinin ilköğretim, % 10,8'inin ortaöğretim eğitime, % 10,4'ünün ise üniversite eğitime sahip olduğu saptanmıştır. Üyelerin % 70'inin 2501 TL + gelire sahip iken, % 26,7'sinin 2001-2500 TL arasında gelire sahip olduğu hesaplanmıştır. Üyelerin %95'i 11 yıl ve daha fazla Edirne'de yaşadığını belirtmiştir. Üyelerin göç nedenleri araştırılmış ve % 59,6'sı ailelerinin Edirne'ye göç etmesi nedeniyle Edirne'ye gelmişlerdir. Ekonomik nedenlerle Edirne'ye göç eden üyelerin oranı % 39,2 olarak bulunurken, % 1,3'ü eğitim amaçlı Edirne'ye geldiklerini belirtmişlerdir. Dernek üyelerinin % 77,1'i geline süreçte kendilerini Edirneli hissettiklerini, % 22,9'u ise doğdukları yer veya babalarının doğduğu yere ait olduklarını hissettiklerini ifade etmektedir.

4.1.2. Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi

SmartPLS hazır yazılımı veri analiz araçlarından birisidir. Analiz mantığı PLS-SEM'e dayanmaktadır. PLS-SEM, varyans temelli yapısal eşitlik modellemesi olarak adlandırılır. PLS-SEM analiz yöntemleri, tahmin yöntemi olarak regresyon gibi en küçük kareler yöntemini kullanmaktadır. Bağımlı değişkenin R^2 değerini maksimize eden ilişki katsayılarının tahminine dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle bağımlı değişken latent değişkenin açıklanan varyansını maksimize ederken, hata terimlerin varyansını minimize etmek amaçlı yazılmış bir yöntemdir (Hair vd, 2014:174-177). Yöntem kovaryans temelli yapısal eşitlik modellemesinde olduğu gibi model karmaşıklıklaştıkça, tahmin edilen parametre sayısı arttıkça daha büyük örnekleme gereksinim duymamaktadır. Ayrıca yöntem yapısal eşitlik modellemesinde herhangi bir dağılım varsayımına gerek duymamakta, veri setinden bootstrap tekniğine dayanarak örneklem oluşturulmaktadır. Her bir örneklemlerden elde edilen parametrelerle ilgilenen parametrik olmayan bir yöntemdir (Civelek, 2018: 109-115).

SEM modellerinde iki tür değişken bulunur. Bunlardan biri olan içsel değişkenler, tamamen sistemdeki diğer bağımsız değişkenler tarafından belirlenen değerlere sahiptir. Sistemdeki bağımsız değişkenlere ise dışsal değişken denilmektedir. SEM iç ve dış model olmak üzere iki farklı model sunar. İç model içsel ve dışsal değişkenler arasındaki ilişkiyi gösterirken, dış model gizil değişkenler ve bunları gözlemlenebilir göstergelerini sunan modeldir. İç model yapısal modeli, dış model ise ölçüm modelini gösterir. PLS-SEM'in klasik SEM uygulamalarında hesaplanan uyum iyiliği değerleri olmayıp, kendine ait bazı uyum indeksi değerleri vardır ve bu değerlere göre yorumlanmaktadır (Çakır, 2019: 111-128). PLS-YEM'de model geçerliliği ve uyumu, faktör yükleri, yol katsayıları R^2 , f^2 , Q^2 istatistikleri kullanılarak değerlendirilmektedir (Kline, 2011).

Kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modelinin yakınsaklık geçerliliğinin (convergent validity) sağlanabilmesi için temelde üç kriterin sağlanması gerekmektedir. İlki, gizil değişkenlere ait her bir gözlenen değişkenin standart faktör yükünün 0,70'den büyük 0.90'dan daha az olması gerekmektedir (Chin, 1998: 295-336). İkincisi, her bir yapı için Yapı Güvenilirliği (Composite Reliability- CR) ve Cronbach Alpha (CA), birleşme geçerliliği (convergent validity) ve ayrışma geçerliliğinin sağlanması ve değerlerin 0,70'den büyük olması gerekmektedir (Hair vd., 1998: 111-122). Son olarak, her yapı için Ortalama Açıklanan Varyans (Average Variance Extracted- AVE) değerinin 0,50'den yüksek olması gerekmektedir (Fornell ve Larcker, 1981: 39-50). Ayrıca $CR > AVE$ olmalıdır (Gürbüz, 2019: 77-82).

4.1.3. Modelin Geçerliliği ve Parametre Tahminleri

Özelleştirilmiş güvenin dernek üyeleri ile iletişimi güçlendirebileceği aynı zamanda dernek üyeleriyle iletişimin özelleştirilmiş güveni artırabileceği varsayımından araştırmada iki model sınanmıştır. İlk modelde özelleştirilmiş güven artarken dernek üyeleriyle iletişimin artacağı varsayımındaki özelleştirilmiş güvenden iletişime yol bağlanmıştır. İkinci modelde dernek üyeleri ile iletişim artarken özelleştirilmiş güvenin aratacağından, iletişimden özelleştirilmiş güvene yol bağlanmıştır. İlk modele yönelik modelde yakınsak geçerlilik için standart faktör yüklerinin (factor loading) 0,70'den büyük olması gerekmektedir. Bunun için, faktör yükü 0,70'in altında ve VIF değeri 3'den büyük değer alan maddeler analizden çıkartılmalıdır. Ancak araştırmada, 0,70'in altında yer alan 4 madde ölçeklerden çıkartılmamıştır. Bu maddelerin ağırlıkları 0,689, 0,694 ve 0,650 ve

0,575 olarak elde edilmiştir. Bu değerlerin ikisinin yaklaşık 0,70 olduğuna karar verilmiş ve diğer ikisinin modelden çıkartıldığında uyum/uyuşum geçerliliği AVE değerini artırmadığı belirlenmiştir. Ayrıca bu maddelerin VIF değerleri 3'ün altında olduğundan modelde kalması uygun olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle ifadelerin ölçeklerle ilgili olduğuna karar verilmiştir.

Modelde yer alan ölçeklerin güvenirlikleri incelenmiş ve gerek ölçüm modelinin içsel tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha gerek veri tutarlılığını gösteren rho_A güvenirlikleri 0.70 üzeri elde edilmiştir. Diğer bir model güvenirliğini veren bileşik güvenirlik (convergent validity) CR istatistiği 0.80 üzeri elde edilmiştir. Dolayısıyla ölçeklerin yeterli güvenirlik değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. Birleşme geçerliliği diğer bir ifadeyle uyuşum geçerliliği için AVE (Average Variance Extracted) değerleri 0.50 üzeri elde edildiğinden birleşme geçerliliği de sağlanmıştır.

Ayrışma geçerliliğine (discriminant validity) diğer bir ifadeyle AVE değerlerinin karekökleri 0.70 den büyük elde edilmiştir. Fornell-Larcker kriterinde köşegen üzerindeki bu değerlerinin diğer korelasyonlarla karşılaştırıldığında büyük olması gerekir. Modelde Fornell-Larcker kriteri de sağlandığından ayrıştırma geçerliliği sağlanmıştır.

4.2. Araştırma Bulguları

4.2.1. Sosyal Ağ İle İlgili Bulgular

Tablo 12

Sosyal ağ dağılım ve özellikleri

	Özellik	Sayı	%		Özellik	Sayı	%
Derneğe üye olma nedeni	İş bulmak	21	8,8	Dernekten ilk haberdar olma durumu	Komşulardan	19	7,9
	Memleket hasreti	6	2,5		Hemşehrilerimden	65	27,1
	Gelenekleri yaşatmak	42	17,5		İş	105	43,8
	Yardımlaşma	167	69,6		Araştırdım	43	17,9
	Güvende hissetme	4	1,7		Diğer	8	3,3
Dernek memleketi hatırlatması	Evet	155	64,6	Derneğin sağladığı yarar	Sık görüşebilme	26	10,8
	Hayır	11	4,6		Siyasi tercihler	3	1,3
	Çok az	10	4,2		Memleketten haber	29	12,1
	Çok fazla	64	26,7		Yardımlaşma	182	75,8
Dernek üyeliği süresi	1 yıldan az	11	4,6	Hemşehri olarak görülmesi	Kendi köylümler	14	5,8
	1-5	93	38,8		Kendi ilçemdekiler	36	15,0
	5-10	47	19,6		Kendi ilimden olanlar	68	28,3
	10+	89	37,1		Edirne'de yaşayanlar	122	50,8

Hemşehri derneklerinde yer alan üyelerin sosyal sermaye özelliklerinden sosyal ağ özellikleri de incelenmiş ve Tablo 12’de verilmiştir. Tablo12’ye göre; üyelerin % 50,8’i Edirne’de yaşayanların tamamını hemşehrisi olarak, % 28,3’ü ise kendi kütüğünün olduğu ilden olanları hemşehri olarak görmektedir. Üyelerin % 15’i kendi ilçelerinden olan vatandaşları, % 5,8’i ise kendi köyünden olanları hemşehri olarak kabul etmektedir. Üyelerin hangi nedenlerle hemşehri derneğine üye oldukları incelenmiş ve % 69,6’sı yardımlaşma/dayanışma için, % 17,5’i kendi geleneklerini yaşatma gayreti için üye olduklarını ifade etmişlerdir. İş bulma amaçlı üye olanların oranı ise % 8,8 iken % 2,5’inin memleket hasretini giderme amaçlı olduğu hesaplanmıştır. Kendini güvende hissetme amaçlı üyeliğe sahip olan üyelerin oranı ise % 1,7’dir. Dernek üyelerinin % 43,8’i ilk olarak iş arkadaşlarından derneklerinden haberdar olduğunu, % 27,1’i ise hemşehrilerinden haberdar olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya derneklerden haberdar olan üyelerin oranı % 17,9 iken, % 7,9’u ise komşularından haberdar olmuşlardır. Derneklerin üyelerin, memleketlerini hatırlattığını düşünen üyelerin oranı %64,6 iken, % 26,7’si derneklerinin çok fazla memleketlerini hatırlattığını ifade etmişlerdir. Derneklerinin memleketini hatırlatmadığını veya çok az hatırlattığını belirten üyelerin oranı ise % 8,8 olarak bulunmuştur. Üyelerin derneğe üyelikleri incelenmiş ve % 38,8’inin 1-5 yıldır üye oldukları belirlenmiştir. % 37,1’i ise 10 + yıldır bir hemşehri derneğine üye olduğunu, % 19,6’sı ise 5-10 yıl arasında bir hemşehri derneğine üye olduğunu belirtmiştir.

4.2.2. Güven, İletişim ve Normlarla İlgili Bulgular

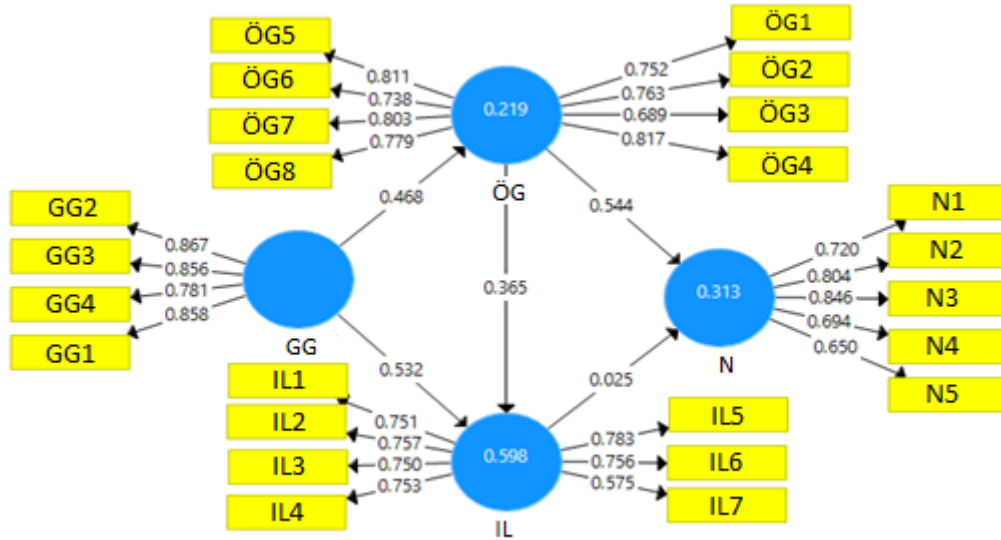
Latent değişkenlerin tahmin edicilik değerleri $Q^2 > 0,10$ ’dan daha büyük bulunmuştur. Q^2 değeri 0,02 ile 0,14 aralığında ise değişkenler arasında küçük, 0,15-0,34 arasında ise orta ve $Q^2 > 0,35$ ise büyük tahmin edicilik olduğunu ve modelin 3 orijinal gözlenen değişkenleri iyi bir şekilde tahmin etmektedir. Araştırmada Q^2 değerleri N için 0,167 ÖG için 0,125 ve IL için 0,315 olarak hesaplanmıştır. Modelin uyumunu gösteren diğer bir ölçü SRMR değeri olup araştırma modelinde 0,074 hesaplanmıştır. SRMR değeri modelin uygun bir model olduğunu göstermektedir. Modelde bağımsız değişkenlerin açıklayıcı özellikleri R^2 ’leri de incelenmiş ve bağımsız latent değişken GG, latent değişken ÖG değişkenindeki değişimlerin % 21,7’sini, iletişim latent değişkeni IL’in % 59,6’sını açıklamaktadır. Araştırmanın sonuç değişkeni N’deki değişimlerin ise % 31’i açıklanmaktadır. Sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Güven ve üyeler arası iletişimin normlara olan etkisine yönelik kriterler

	N	ÖG	GG	İL
Normlar (N)	0,746	0,770		
Özelleştirilmiş güven (ÖG)	0,559	0,468		
Genelleştirilmiş güven (GG)	0,257	0,614	0,841	
İletişim (İL)	0,365		0,703	0,735
AVE	0,556	0,593	0,708	0,540
rho_A	0,818	0,904	0,862	0,858
Cronbach's Alpha	0,799	0,901	0,862	0,856
Composite reliability (CR)	0,861	0,921	0,906	0,891
SRMR	0,074			
d_G	0,439	d_ULS	1,641	
VIF	En küçük	1,241		
	En büyük	2,531		
Tahmin gücü Q ²	0,167	0,125		0,315
Ayarlanmış R ²	0,310	0,217		0,596

Genelleştirilmiş güven değişkeninin dışsal (ekzojen) latent, özelleştirilmiş güven ve iletişim değişkeninin içsel aracı latent değişken olduğu model SmartPLS hazır yazılımı ile sınanmıştır. Elde edilen sonuçlar Şekil 10'da verilmiştir. Şekil 10 standart çözümü göstermektedir.

Şekil 10. Güven ve iletişimin normlara olan etkisine yönelik yapısal model 1

Şekil 10'a göre;

- Genelleştirilmiş güven ile özelleştirilmiş güven arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,468 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=12,201$ $P=0,000$). Belirlenen bu ilişkiye göre üyelerin genelleştirilmiş güven düzeylerinde gerçekleşen bir

birimlik artış özelleştirilmiş güvende 0,468 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H₁ desteklenmiştir.

- Genelleştirilmiş güven ile dernek üyeleri arasında iletişimde aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,532 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=13,598$ $P=0,000$). Belirlenen bu ilişkiye göre üyelerin genelleştirilmiş güven düzeylerinde gerçekleşen bir birimlik artış dernek üyeleri ile iletişimlerinde 0,532 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H₂ desteklenmiştir.
- Özelleştirilmiş güven ile dernek üyeleri arası iletişimde aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,365 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=8,759$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyelerin, özelleştirilmiş güvende gerçekleşen bir birimlik artış dernek üyeleri ile iletişimlerinde 0,365 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H₃ desteklenmiştir.
- Özelleştirilmiş güven ile normlar arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,544 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=9,138$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyelerin özelleştirilmiş güvende gerçekleşen bir birimlik artış normlarda 0,544 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H₄ desteklenmiştir.
- Dernek üyeleri arasında iletişim ile normlar arasında aynı yönde 0,025 birimlik bir ilişki saptanmıştır. Bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,460$ $P>0,05$). Dolayısıyla H₅ desteklenmemiştir.

Yapısal modele yönelik standart parametre tahminleri t değerleri, etki büyüklüğü f^2 ve yapısal eşitlikler Tablo 14’de verilmiştir. Etki büyüklüğü her dışsal değişken için hesaplanmakta olup, her bir dışsal değişkenin içsel değişkenin açıklanma oranındaki payını göstermektedir. Bu değerlendirme 0,02 ise düşük, 0,15 ise orta ve 0,35 ise yüksek olarak açıklanmaktadır (Hair vd., 2014). Araştırmada örneğin genelleştirilmiş güvenin özelleştirilmiş güvende etki büyüklüğü $f^2=0,281$ olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14

Standartlaştırılmış parametre tahminleri, t, f² ve yapısal eşitlikler

	İlişkiler	Parametre	Std. Sapma	t	P	f ²	Sonuç
H1	GG -> ÖG	0,468	0,038	12,201	0,000	0,281	Desteklendi
H2	GG -> IL	0,532	0,039	13,598	0,000	0,551	Desteklendi
H3	ÖG -> IL	0,365	0,042	8,138	0,000	0,259	Desteklendi
H4	ÖG -> N	0,544	0,060	9,138	0,000	0,268	Desteklendi
H5	IL -> N	0,025	0,055	0,460	0,646	0,001	Desteklenmedi

Genelleştirilmiş güven değişkeninin dışsal (ekzojen) latent, özelleştirilmiş güven ve iletişim değişkeninin içsel aracı latent değişken olduğu ikinci model SmartPLS hazır yazılımı ile sınanmıştır. Modelde IL gizil değişkeninden ÖG gizil değişkenine yol bağlanmıştır. İlk modele göre ek olarak sınanan yeni hipotezler aşağıda verildiği gibidir;

H₆: Üyelerde, dernek üyeleri ile iletişim artarken özelleştirilmiş güven artar.

Araştırmada ikinci modelde dernek üyeleri ile iletişim artarken özelleştirilmiş güvenin aratacağından, iletişimden özelleştirilmiş güvene yol bağlanmıştır. İkinci modele yönelik modelde yakınsak geçerlilik için standart faktör yüklerine bakılmış ve 0,70'den daha küçük üç faktör yükü elde edilmiştir. Bu yükler 0,79, 0,630 ve 0,670 olarak hesaplanmıştır. Bu faktörlere sahip gözlenen değişkenler, ölçeklerden çıkarıldığında AVE değerini artırmadığı belirlendiğinden araştırmadan çıkartılarak boyut indirgemesine gidilmemiştir. Ayrıca bu maddelerin VIF değerleri 3'ün altında olduğundan modelde kalması uygun olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle ifadelerin ölçeklerle ilgili olduğuna karar verilmiştir.

Modelde yer alan ölçeklerin güvenilirlikleri incelenmiş ve gerek ölçüm modelinin içsel tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha, gerek veri tutarlılığını gösteren rho_A güvenilirlikleri yaklaşık 0.80 üzeri elde edilmiştir. Benzer şekilde diğer bir model güvenilirliğini veren bileşik güvenilirlik (Convergent validity) CR istatistiği 0.85 üzeri elde edilmiştir. Dolayısıyla ölçeklerin yeterli güvenilirlik değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Birleşme geçerliliği diğer bir ifadeyle uyum geçerliliği için AVE (Average Variance Extracted) değerleri 0.50 üzeri elde edildiğinden birleşme geçerliliği de sağlanmıştır. Ayrışma geçerliliği (Discriminant Validity) diğer bir ifadeyle AVE değerlerinin karekökleri 0.70 den büyük elde edilmiştir. Fornell-Larcker kriterinde köşegen üzerindeki bu değerlerinin diğer korelasyonlarla karşılaştırıldığında büyük olması gerekir. Modelde Fornell-Larcker kriteri de sağlandığından ayrıştırma geçerliliği sağlanmıştır.

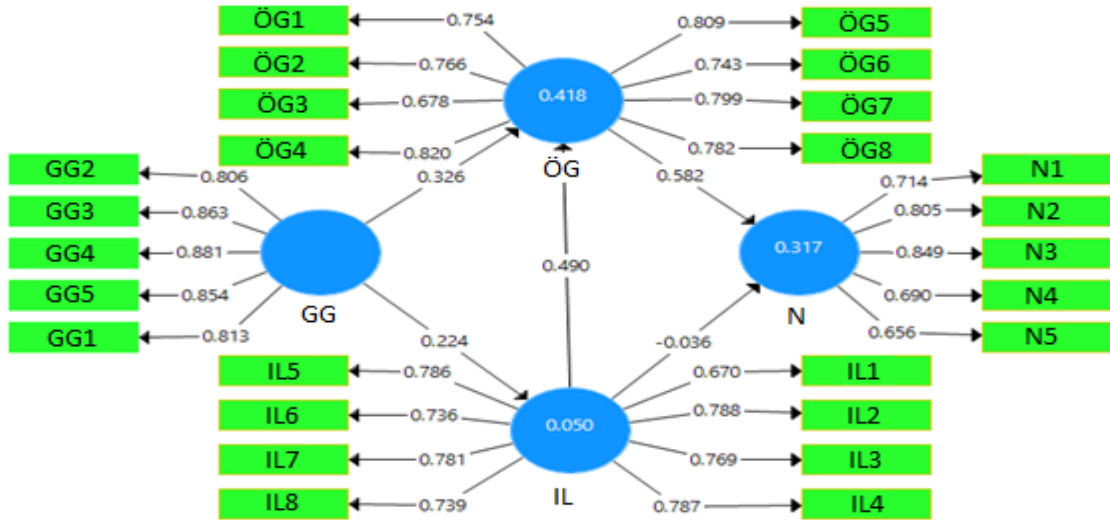
Araştırmada tahmin gücü Q^2 değerleri N için 0,169 orta derecede, ÖG için 0,241 orta derecede ve İL için 0,027 küçük derecede hesaplanmıştır. Modelin uyumunu gösteren diğer bir ölçü SRMR değeri olup, ikinci model için 0,069 hesaplanmıştır. SRMR değeri modelin uygun bir model olduğunu göstermektedir. Modelde bağımsız değişkenlerin açıklayıcı özellikleri (etki büyüklüğü) R^2 'leri de incelenmiş ve bağımsız latent değişken GG ve İL, latent değişken ÖG değişkenindeki değişimlerin % 41,8'ni açıklamaktadır. İletişim latent değişkeni İL'in % 5,0'ini GG dışsal değişkeni açıklamaktadır. Araştırmanın sonuç değişkeni N'deki değişimlerin ise % 31,7'si açıklanmaktadır. Sonuçlar Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Güven ve üyeler arası iletişimin normlara olan etkisine yönelik kriterler-2

	ÖG	N	GG	İL
Özelleştirilmiş güven (ÖG)	0,776	0,746		
Normlar (N)	0,562	0,401		
Genelleştirilmiş güven (GG)	0,436	0,291	0,844	
İletişim (İL)	0,536		0,224	0,758
AVE	0,593	0,557	0,712	0,574
rho_A	0,905	0,823	0,899	0,900
Cronbach's Alpha	0,901	0,799	0,899	0,894
Composite reliability (CR)	0,921	0,862	0,925	0,915
SRMR	0,069			
d_G	0,503	d_ULS	1,676	
VIF	En küçük	1,241		
	En büyük	3,570		
Tahmin gücü Q^2	0,241	0,169		0,027
Ayarlanmış R^2	0,418	0,317		0,05

Genelleştirilmiş güven değişkeninin dışsal (ekzojen) latent, özelleştirilmiş güven ve iletişim değişkeninin içsel aracı latent değişken olduğu ikinci model SmartPLS hazır yazılımı ile sınanmıştır. Modelde iletişim latent değişkeni IL'den özelleştirilmiş güven latent değişkeni ÖG'ye yol bağlanmıştır. Sonuçlar Şekil 11'de verilmiştir. Şekil 11 standart çözümü göstermektedir.

Şekil 11. Güven ve iletişimin normlara olan etkisine yönelik yapısal model 2

Şekil 11'e göre;

- Genelleştirilmiş güven ile özelleştirilmiş güven arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,326 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=6,429$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyelerin genelleştirilmiş güven düzeylerinde gerçekleşen bir birimlik artış özelleştirilmiş güvende 0,326 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H_1 tekrar desteklenmiştir.
- Genelleştirilmiş güven ile dernek üyeleri arasında iletişimde aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,224 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=3,987$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyelerin genelleştirilmiş güven düzeylerinde gerçekleşen bir birimlik artış dernek üyeleri ile iletişimlerinde 0,224 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H_2 tekrar desteklenmiştir.

- Dernek üyelerine iletişim ile özelleştiriliş güvende aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,490 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=12,491$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyeler arası iletişimde gerçekleşen bir birimlik artma özelleştirilmiş güvende 0,490 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H_6 desteklenmiştir.
- Özelleştirilmiş güven ile normlar arasında aynı yönde istatistiksel açıdan anlamlı 0,582 birimlik bir ilişki saptanmıştır ($t=10,048$ $P=0,000$). Bu ilişkiye göre üyelere, özelleştirilmiş güvende gerçekleşen bir birimlik artış normlarda 0,582 birimlik bir artış sağlamaktadır. Dolayısıyla H_4 tekrar desteklenmiştir.
- Dernek üyeleri arası iletişim ile normlar arasında ters yönde 0,036 birimlik bir ilişki saptanmıştır. Bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=0,646$ $P>0,05$). Dolayısıyla H_5 ikinci model için de desteklenmemiştir.

İkinci yapısal modele yönelik standart parametre tahminleri, t değerleri, diğer bir etki büyüklüğü f^2 ve yapısal eşitlikler Tablo 16’da verilmiştir. Etki büyüklüğü f^2 , her dışsal değişken için hesaplanmakta olup, ÖG değişkeninde GG değişkeninin etkisi 0,174 ile orta, IL değişkeninin etkisi ise 0,392 ile yüksek derecede olduğu belirlenmiştir. IL değişkeninin açıklanmasında GG değişkeninin etkisi 0,053 düşük derecede etkiye sahiptir. N değişkeninin açıklanmasında, ÖG değişkeninin etkisi 0,339 orta ve IL değişkeninin etkisi ise 0,001 ile bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 16

Standartlaştırılmış parametre tahminleri, t , f^2 ve yapısal eşitlikler – 2

	İlişkiler	Parametre	Std. Sapma	t	P	f^2	Sonuç
H1	GG -> ÖG	0,326	0,050	6,461	0,000	0,174	Desteklendi
H2	GG -> IL	0,224	0,056	3,978	0,000	0,053	Desteklendi
H6	IL -> ÖG	0,490	0,039	12,519	0,000	0,392	Desteklendi
H4	ÖG -> N	0,582	0,057	10,139	0,000	0,339	Desteklendi
H5	IL -> N	-0,036	0,056	0,645	0,519	0,001	Desteklenmedi

Araştırmada yapısal model 2 için gizil değişkenler arasında dolaylı ilişkiler de incelenmiştir. Dolaylı etkilere yönelik hipotezler aşağıda verildiği gibidir.

H_{D1}: Genelleştirilmiş güven, özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı etkiler.

H_{D4}: Özelleştirilmiş güven, iletişim üzerinden normları dolaylı etkiler.

H_{D6}: Genelleştirilmiş güven, üyeler arası iletişim ve özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı etkiler.

H_{D7}: Genelleştirilmiş güven, iletişim üzerinden özelleştirilmiş güveni dolaylı etkiler.

H_{D8}: Dernek üyeleri arası iletişim, özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı etkiler.

Tablo 17

Dolaylı etkilere yönelik standartlaştırılmış parametre tahminleri ve yapısal eşitlikler 2

	İlişkiler	Parametre	Std. Sapma	t	P	Sonuç
H _{D1}	GG -> ÖG -> N	0,190	0,042	4,544	0,000	Desteklendi
H _{D4}	GG -> IL -> N	-0,008	0,013	0,616	0,538	Desteklenmedi
H _{D6}	GG -> IL -> ÖG -> N	0,064	0,018	3,469	0,001	Desteklendi
H _{D7}	GG -> IL -> ÖG	0,110	0,026	4,232	0,000	Desteklendi
H _{D8}	IL -> ÖG -> N	0,285	0,036	7,915	0,000	Desteklendi

Hipotezlerin sınanması sonucunda Tablo 17'ye göre;

- Üyelerde, genelleştirilmiş güven düzeyi özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı etkilemektedir (t=4,544 P=0,000). Dolayısıyla H_{D1} tekrar desteklenmiştir.
- Üyelerde, özelleştirilmiş güvenin iletişim üzerinden normları dolaylı etkilemediği belirlenmiştir (t=0,616 P=0,538). Dolayısıyla H_{D4} tekrar desteklenmemiştir.
- Üyelerde, genelleştirilmiş güven düzeyinin, üyelerle iletişim ve özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı etkilediği belirlenmiştir (t=3,469 P=0,001). Dolayısıyla H_{D6} desteklenmiştir.

- Üyelerde, genelleştirilmiş güven, iletişim üzerinden özelleştirilmiş güveni dolaylı etkilememektedir ($t=4,232$ $P=0,000$). Dolayısıyla hipotez H_{D7} desteklenmemiştir.
- Üyelerde, üyeler arası iletişim özelleştirilmiş güven üzerinden normları dolaylı olarak etkilemektedir ($t=7,915$ $P=0,000$). Dolayısıyla H_{D8} desteklenmiştir.

Tablo 18

Araştırma değişkenleri normallik testi sonuçları

	Ortalama	Std.sapma	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogorov-Smirnov		
					Statistic	df	Sig.
GG	2,6392	,81099	,074	-1,155	,936	240	,000
ÖG	3,4656	,63757	-1,278	2,560	,897	240	,000
İL	3,8130	,57390	-,439	,398	,936	240	,000
N	4,0058	,73465	-,796	,396	,905	240	,000

Araştırmada hemşehri derneklerine üye olan bireylerin sosyal sermayeleri arasında farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır. Farklılıkların araştırılmasından önce sosyal sermaye boyutlarında yer alan maddeler toplanmış ve ölçekteki madde sayısına bölünmüştür. Böylelikle toplam skor değerleri minimum 1 maksimum 5 olacak şekilde standardize edilmiştir. Ortalama puanın 5'e yakın olması sosyal sermaye boyutlarına yönelik düzeyin olumluluğunu göstermektedir. Farklılıkların araştırılmasından önce sosyal sermaye boyutlarında yer alan ortalama skor değerlerinin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 18'de verilmiştir. Kolmogorov-Smirnov normallik testine göre tüm boyutlar normal dağılım göstermemektedir. Dernek üyelerinin genelleştirilmiş güven düzeyleri normal dağılım eğirişine göre sağa çarpık iken, diğer boyutlar sola çarpık bulunmuştur. Dernek üyelerinin genelleştirilmiş güven düzeyleri normal dağılım eğirişine göre daha basık iken, diğer boyutlar ise daha sivri bulunmuştur. Üyelerin çeşitli özelliklerine göre sosyal sermaye puanları arasında farklılıklar parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerle incelenecektir.

Tablo 19

Cinsiyete göre farklılık testi sonuçları

	Cinsiyet	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Z	P
GG	Kadın	29	2,8414	,88217	1,499	0,134
	Erkek	211	2,6114	,79897		
ÖG	Kadın	29	3,3793	,52556	1,380	0,167
	Erkek	211	3,4775	,65164		
İL	Kadın	29	3,8190	,40859	0,603	0,547
	Erkek	211	3,8122	,59379		
N	Kadın	29	4,1241	,55398	0,554	0,580
	Erkek	211	3,9896	,75573		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin cinsiyete göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir. Mann-Whitney U testine göre;

- Üyelerin cinsiyetine göre genelleştirilmiş güvenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=1,499 P=0,134).
- Üyelerin cinsiyetine göre özeleştirilmiş güvenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=1,38 P=0,167).
- Üyelerin cinsiyetine göre dernek üyeleri arasında iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=0,603 P=0,547).
- Üyelerin cinsiyetine göre, normları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=0,554 P=0,580).

Tablo 20

Gelir dağılımına göre farklılık testi

Boyutlar	Gelir	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
GG	< 2000 TL	8	2,8500	1,15511	2,444	0,295
	2001-2500 TL	64	2,7656	,80361		
	2501 + TL	168	2,5810	,79376		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
ÖG	< 2000 TL	8	3,2969	,44289	6,164	0,046
	2001-2500 TL	64	3,6387	,48290		
	2501 + TL	168	3,4077	,68510		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İL	< 2000 TL	8	3,9375	,09449	3,419	0,181
	2001-2500 TL	64	3,9277	,55671		
	2501 + TL	168	3,7634	,58806		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
N	< 2000 TL	8	3,8500	,81941	0,468	0,791
	2001-2500 TL	64	3,9969	,76303		
	2501 + TL	168	4,0167	,72340		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin gelir durumlarına göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile araştırılmıştır. Eğer gruplar arasında fark var ise farklılıkları görebilmek için Bonferroni çoklu karşılaştırma testine başvurulmuştur. Sonuçlar Tablo 20’de verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Üyelerin gelir durumlarına göre genelleştirilmiş güvenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=2,444 P=0,295).
- Üyelerin gelir durumlarına göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Test istatistiği=6,164 P=0,295). Farklılıklar Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre incelenmiştir. Bonferroni testine göre; gelir durumu 2501 + TL olan üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyleri, gelir durumu 2001-2500 TL arası olan üyelerin özelleştirilmiş güven düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (6,92 P=0,036).

- Üyelerin gelir durumlarına göre dernek üyeleri arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=3,419 P=0,181).
- Üyelerin gelir durumlarına göre normları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=0,468 P=0,791).

Tablo 21

Eğitim durumuna göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Eğitim	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
GG	İlk Öğretim	189	2,6540	,81466	3,665	0,300
	Orta öğretim	26	2,7769	,82622		
	Ön lisans	8	2,3000	,72506		
	Lisans	17	2,4235	,76773		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
ÖG	İlk Öğretim	189	3,4683	,63958	1,526	0,676
	Orta öğretim	26	3,4375	,70556		
	Ön lisans	8	3,2813	,63298		
	Lisans	17	3,5662	,53238		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İL	İlk Öğretim	189	3,8201	,57820	3,835	0,280
	Orta öğretim	26	3,6971	,55133		
	Ön lisans	8	3,8594	,62478		
	Lisans	17	3,8897	,56230		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
N	İlk Öğretim	189	4,0042	,76852	2,712	0,438
	Orta öğretim	26	4,0000	,45957		
	Ön lisans	8	3,8000	,69282		
	Lisans	17	4,1294	,73804		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin eğitim durumlarına göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Dernek üyelerinin eğitim durumuna göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=3,665 P=0,300).
- Dernek üyelerinin eğitim durumuna göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=1,526 P=0,676).

- Dernek üyelerinin eğitim durumuna göre dernek üyeleri arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=3,835 P=0,280).
- Dernek üyelerinin eğitim durumuna göre normlar arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=2,712 P=0,438).

Tablo 22

Üyelerin kendilerini nereli hissettiklerine göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Nereli hissi	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
GG	Edirneli	185	2,6314	,79761	4,911	0,086
	Doğduğum yerli	44	2,7818	,84723		
	Babanın doğduğu yerli	11	2,2000	,78994		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
ÖG	Edirneli	185	3,4291	,65599	4,829	0,089
	Doğduğum yerli	44	3,5142	,58520		
	Babanın doğduğu yerli	11	3,8864	,30850		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İL	Edirneli	185	3,8358	,57281	4,465	0,107
	Doğduğum yerli	44	3,6875	,58226		
	Babanın doğduğu yerli	11	3,9318	,53140		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
N	Edirneli	185	4,0249	,75009	1,044	0,593
	Doğduğum yerli	44	3,9091	,71587		
	Babanın doğduğu yerli	11	4,0727	,53869		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin kendilerini nereli hissettiklerine göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Dernek üyelerinin herhangi bir yerli hissetmelerine göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Test istatistiği=4,911 P=0,086).
- Dernek üyelerinin herhangi bir yerli hissetmelerine göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Test istatistiği=4,829 P=0,089).

- Dernek üyelerinin herhangi bir yerli hissetmelerine göre dernek üyeleri arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Test istatistiği=4,465 P=0,107).
- Dernek üyelerinin herhangi bir yerli hissetmelerine göre normlar arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Test istatistiği=1,044 P=0,593).

Tablo 23

Edirne'ye göç nedenine göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Göç nedeni	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Z	P
Genelleştirilmiş Güven	Ekonomik	94	2,5596	,75096	1,021	0,307
	Ailenin göç etmesi	143	2,6797	,84258		
Özelleştirilmiş güven	Ekonomik	94	3,3285	,69922	2,237	0,025
	Ailenin göç etmesi	143	3,5568	,58381		
İletişim	Ekonomik	94	3,8098	,57348	0,726	0,468
	Ailenin göç etmesi	143	3,8234	,57135		
Normlar	Ekonomik	94	4,0277	,75611	0,881	0,378
	Ailenin göç etmesi	143	4,0056	,71717		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin Edirne'ye göç etme nedenlerine göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile araştırılmıştır. Mann-Whitney U testi kullanılmasının nedeni; eğitim amaçlı Edirne'ye gelen sadece üç üye olmasıdır. Yeterli örneklem hacmine sahip bulunmadığından sadece ekonomik ve ailesinin göç etmesi nedeni ile gelenler karşılaştırmaya alınmıştır. Sonuçlar Tablo 23'de verilmiştir. Mann-Whitney U testine göre;

- Dernek üyelerinin Edirne'ye göç etme nedenlerine göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=1,021 P=0,307).
- Ailesinin göç etmesi sonucu Edirne'ye gelen üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyleri, Edirne'ye ekonomik nedenlerle gelenlerin özelleştirilmiş güven düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Z=2,237 P=0,025).
- Dernek üyelerinin Edirne'ye göç etme nedenlerine göre üyeler arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Z=0,726 P=0,468).

- Dernek üyelerinin Edirne'ye göç etme nedenlerine göre üyelerin normları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($Z=0,881$ $P=0,378$).

Tablo 24

Edirne'de yaşama yılına göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Edirne'de yaşama yılı	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Z	P
Genelleştirilmiş Güven	11 + yıl	228	2,6570	,81985	1,314	0,189
	0-10 yıl	12	2,3000	,53598		
Özelleştirilmiş güven	11 + yıl	228	3,4742	,61926	0,171	0,864
	0-10 yıl	12	3,3021	,94216		
İletişim	11 + yıl	228	3,8251	,57842	1,734	0,083
	0-10 yıl	12	3,5833	,43736		
Normlar	11 + yıl	228	4,0149	,73930	1,276	0,202
	0-10 yıl	12	3,8333	,64291		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin Edirne'de yaşama yılına göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile araştırılmıştır. Mann-Whitney U testi ile araştırmanın nedeni, 1-5 yıldır Edirne'de yaşayanların sayısı 4 olarak belirlenmiş ve örneklem hacmi için yeterli olmadığı düşünüldüğünden bu 4 kişi 6-10 yıl arasında yaşayanlara dahil edilmiştir. Gruplar ise 0-10 yıl ve 11 +yıl olarak ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 24'de verilmiştir. Mann-Whitney U testine göre;

- Dernek üyelerinin Edirne'de yaşama yılına göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($Z=1,314$ $P=0,189$).
- Dernek üyelerinin Edirne'de yaşama yılına göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($Z=0,171$ $P=0,864$).
- Dernek üyelerinin Edirne'de yaşama yılına göre dernek üyeleri arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($Z=1,734$ $P=0,083$).

- Dernek üyelerinin Edirne’de yaşama yılına göre dernek üyelerine yönelik norm düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($Z=1,276$ $P=0,202$).

Tablo 25

Üyelerin konumlarına göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Konum	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Z	P
Genelleştirilmiş Güven	Yönetici	8	3,0500	,81941	1,200	0,230
	Üye	232	2,6250	,80876		
Özelleştirilmiş güven	Yönetici	8	4,1094	,14075	3,873	0,000
	Üye	232	3,4434	,63650		
İletişim	Yönetici	8	4,3906	,25388	3,563	0,000
	Üye	232	3,7931	,57172		
Normlar	Yönetici	8	4,0750	,28158	0,081	0,935
	Üye	232	4,0034	,74554		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin dernekteki konumlarına göre ölçek boyutlarına verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 25’de verilmiştir. Mann-Whitney U testine göre;

- Dernek üyelerinin dernekteki konumlarına göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($Z=1,200$ $P=0,230$).
- Yönetici konumunda bulunan dernek üyelerinin özelleştirilmiş güveni, derneğe üye olanların genelleştirilmiş güveninden daha yüksek olduğu saptanmıştır ($Z=3,873$ $P=0,000$).
- Yönetici konumunda bulunan dernek üyelerinin dernek üyeleri arasındaki iletişimi, derneğe üye olanların iletişiminden daha yüksek olduğu bulunmuştur ($Z=3,563$ $P=0,000$).
- Dernek üyelerinin dernekteki konumlarına göre norm düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($Z=0,081$ $P=0,935$).

Tablo 26

Üyelerin hemşehri görme durumlarına göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Hemşehrim	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş güven	Kendi köylüm	14	2,5571	,93867	7,622	0,055
	Kendi ilçemden olan	36	2,6500	,76849		
	Kendi ilimden olan	68	2,4441	,85263		
	Edirne’de yaşayanlar	122	2,7541	,77173		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
Özelleştirilmiş güven	Kendi köyüm	14	3,3125	,47472	4,147	0,246
	Kendi ilçem	36	3,4931	,45703		
	Kendi ilim	68	3,5864	,50012		
	Edirne’de yaşayanlar	122	3,4078	,75186		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İletişim	Kendi köyüm	14	3,8571	,62569	1,223	0,748
	Kendi ilçem	36	3,8264	,54876		
	Kendi ilim	68	3,8787	,53644		
	Edirne’de yaşayanlar	122	3,7674	,59771		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
Normlar	Kendi köyüm	14	4,1571	,72824	1,562	0,668
	Kendi ilçem	36	3,9556	,68804		
	Kendi ilim	68	4,0147	,70165		
	Edirne’de yaşayanlar	122	3,9984	,77203		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin sosyal ağ oluşumlarına göre sosyal sermaye düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır. Bu bağlamda, hemşehri derneklerine üye olan bireylerin hemşehri olarak gördüğü kişilere göre sosyal sermaye boyutlarına verdikleri yanıtlar Kruskal-Wallis H testi ile araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 26’da verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin hemşehri olarak gördüğü kişilere göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Test istatistiği=7,622 P=0,055).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin hemşehri olarak gördüğü kişilere göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Test istatistiği=4,147 P=0,246).

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, hemşehri olarak gördüğü kişilere göre dernek üyeleri arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Test istatistiği=1,223 P=0,748).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, hemşehri olarak gördüğü kişilere göre norm düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Test istatistiği=1,562 P=0,668).

Tablo 27

Üyelerin hemşehri derneklerine üye olma nedenlerine farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Üye olma nedeni	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş Güven	İş bulmak	21	2,6190	,82196	0,065	0,968
	Gelenekleri yaşatmak	42	2,6333	,80112		
	Yardımlaşma	167	2,6072	,81872		
	Toplam	230	2,6130	,81235		
Özelleştirilmiş güven	İş bulmak	21	3,5655	,42687	4,771	0,092
	Gelenekleri yaşatmak	42	3,6518	,51541		
	Yardımlaşma	167	3,4424	,65855		
	Toplam	230	3,4918	,62034		
İletişim	İş bulmak	21	3,9226	,55266	5,446	0,066
	Gelenekleri yaşatmak	42	3,9554	,55548		
	Yardımlaşma	167	3,7710	,56881		
	Toplam	230	3,8185	,56792		
Normlar	İş bulmak	21	4,0857	,65596	0,698	0,706
	Gelenekleri yaşatmak	42	3,9952	,58683		
	Yardımlaşma	167	3,9916	,77315		
	Toplam	230	4,0009	,73026		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, hemşehri derneklerine üye olma nedenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 27’de verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin genelleştirilmiş güvenleri hemşehri derneklerine üye olma nedenlerine göre farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=0,065 P=0,968).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, özelleştirilmiş güvenleri hemşehri derneklerine üye olma nedenlerine göre farklılık göstermemektedir (Test istatistiği=4,771 P=0,092).

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, üyeler arası iletişim düzeylerinin, hemşehri derneklerine üye olma nedenlerine göre farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=5,446 P=0,066).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, norm düzeylerinin, hemşehri derneklerine üye olma nedenlerine göre farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=0,698 P=0,706).

Tablo 28

Üyelerin hemşehri derneklerinden haberdar olma durumuna göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Haberdar olma	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş Güven	Komşulardan	19	2,2105	,83393	8,278	0,041
	Hemşehrilerimden	65	2,7815	,81526		
	İş	105	2,6457	,79723		
	Araştırdım	43	2,5209	,76487		
	Toplam	232	2,6250	,80876		
Özelleştirilmiş güven	Komşulardan	19	3,5921	,46368	1,164	0,762
	Hemşehrilerimden	65	3,4788	,49092		
	İş	105	3,4000	,72337		
	Araştırdım	43	3,4302	,67552		
	Toplam	232	3,4434	,63650		
İletişim	Komşulardan	19	3,5855	,69354	2,164	0,539
	Hemşehrilerimden	65	3,8846	,55300		
	İş	105	3,7631	,56991		
	Araştırdım	43	3,8198	,53473		
	Toplam	232	3,7931	,57172		
Normlar	Komşulardan	19	3,6526	,75966	5,181	0,159
	Hemşehrilerimden	65	3,9692	,82555		
	İş	105	4,0514	,70385		
	Araştırdım	43	4,0930	,68778		
	Toplam	232	4,0034	,74554		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, dernekten ilk olarak nasıl haberdar olduklarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 28’de verilmiştir. Kruskal-Wallis H testine göre;

- Üyelerin, üye oldukları dernekten haberdar olma durumlarına göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (Test istatistiği =8,278 P=0,041). Belirlenen farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Bonferroni testi ile araştırılmış ve derneklerinin varlığını hemşehrilerinden öğrenen üyelerin genelleştirilmiş güvenleri, derneklerinin varlığını komşulardan öğrenen üyelerin genelleştirilmiş güvenlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Std. test istatistiği=2,716 P=0,040).

- Üyelerin, üye oldukları dernekten haberdar olma durumlarına göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği =1,164 P=0,762).
- Üyelerin, üye oldukları dernekten haberdar olma durumlarına göre dernek üyeleri arası iletişimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği =2,164 P=0,539).
- Üyelerin, üye oldukları dernekten haberdar olma durumlarına göre norm düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği =5,181 P=0,159).

Tablo 29

Üyelerin, üyesi oldukları derneğin memleketlerini hatırlatma durumuna göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Hatırlatma	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Z	P
Genelleştirilmiş Güven	Evet	155	2,7097	,79648	1,651	0,099
	Çok fazla	64	2,5219	,82779		
Özelleştirilmiş Güven	Evet	155	3,4298	,67301	1,507	0,132
	Çok fazla	64	3,5957	,47442		
İletişim	Evet	155	3,7903	,58767	0,905	0,365
	Çok fazla	64	3,8555	,58808		
Normlar	Evet	155	4,0116	,74109	0,756	0,450
	Çok fazla	64	3,9406	,74380		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin sosyal ağ oluşumlarına göre sosyal sermaye düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 29’da verilmiştir. Mann-Whitney U testine göre;

- Üyelerin genelleştirilmiş güven düzeylerinin, üyesi oldukları derneğin memleketlerini hatırlatma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Z=1,651 P=0,099).

- Üyelerin özelleştirilmiş güven düzeylerinin, üyesi oldukları derneğin memleketlerini hatırlatma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($Z=1,507$ $P=0,132$).
- Üyelerin, iletişim düzeylerinin, üyesi oldukları derneğin memleketlerini hatırlatma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($Z=0,905$ $P=0,365$).
- Üyelerin, norm düzeyleri, üyesi oldukları derneğin memleketlerini hatırlatma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($Z=0,756$ $P=0,450$).

Tablo 30

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Yarar	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş Güven	Sık görüşme	26	3,0077	,73644	7,170	,028
	Haber	29	2,5241	,93871		
	Yardımlaşma	182	2,6066	,79192		
	Toplam	237	2,6405	,81264		
Özelleştirilmiş güven	Sık görüşme	26	3,5625	,47860	,532	,767
	Haber	29	3,3491	,73374		
	Yardımlaşma	182	3,4629	,64411		
	Toplam	237	3,4599	,63954		
İletişim	Sık görüşme	26	3,9615	,38531	3,959	,138
	Haber	29	3,9267	,64738		
	Yardımlaşma	182	3,7768	,58102		
	Toplam	237	3,8154	,57393		
Normlar	Sık görüşme	26	3,9615	,59872	5,455	,065
	Haber	29	4,2966	,57971		
	Yardımlaşma	182	3,9582	,76845		
	Toplam	237	4,0000	,73692		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre sosyal sermaye düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 30'da verilmiştir. Kruskal Wallis H testine göre;

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır (Test istatistiği= 7,170 $P=0,028$). Bonferroni Çoklu karşılaştırma testine göre, derneğin hemşehrilerle sık sık görüşme sağladığını

belirten üyelerin geliştirilmiş güven düzeyinin, memleketten haber aldığını düşünen üyelerin geliştirilmiş güven düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Std. test istatistiği=2,42 P=0,047). Benzer şekilde derneğin hemşhriyle sık sık görüşme sağladığını belirten üyelerin geliştirilmiş güven düzeyi, örgütlenerek birlikte olmak ve sosyal yardımlaşma sağladığını düşünen üyelerin geliştirilmiş güven düzeyinden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Std. test istatistiği=2,485 P=0,039).

- Hemşhri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre geliştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmamıştır (Test istatistiği= 0,532 P=0,767).
- Hemşhri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre iletişim düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmamıştır (Test istatistiği= 3,959 P=0,138).
- Hemşhri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre norm düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmamıştır (Test istatistiği= 5,455 P=0,065).

Tablo 31

Üyelerin, derneğe üye olma süresine göre sosyal sermaye düzeyleri arasında farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Dernek üyeliği	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş Güven	0-5 yıl	104	2,7192	,85560	1,734	,420
	6-10 yıl	47	2,5021	,79331		
	11+ yıl	89	2,6180	,76315		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
Özelleştirilmiş güven	0-5	104	3,3642	,64450	7,766	,021
	6-10	47	3,5000	,62282		
	11+	89	3,5660	,62616		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İletişim	0-5	104	3,7272	,63541	3,938	,140
	6-10	47	3,8617	,59848		
	11+	89	3,8876	,46810		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
Normlar	0-5	104	3,9288	,82293	3,116	,211
	6-10	47	3,9702	,66852		
	11+	89	4,1146	,64800		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye yılına göre sosyal sermaye düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 31’de verilmiştir. Kruskal Wallis H testine göre;

- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye olma süresine göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği= 1,734 P=0,420).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye olma süresine göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır (Test istatistiği= 7,766 P=0,021). Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre, 11+ yıl dernek üyesi olan bireylerin özelleştirilmiş güven düzeyleri 0-5 yıl dernek üyeliğine sahip bireylerin özelleştirilmiş güven düzeyinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Std. test istatistiği = 2,706 P=0,20).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye olma süresine göre iletişim düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği= 3,938 P=0,140).
- Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye olma süresine göre norm düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği= 3,116 P=0,211).

Tablo 32

Üyelerin yaş dağılımına göre farklılık testi sonuçları

Boyutlar	Dernek üyeliği	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Test istatistiği	P
Genelleştirilmiş Güven	36-45 yıl	16	2,5125	,74106	4,390	,111
	46-55 yıl	118	2,5492	,83397		
	56+ yıl	106	2,7585	,78593		
	Toplam	240	2,6392	,81099		
Özelleştirilmiş güven	36-45 yıl	16	3,5625	,54199	,408	,815
	46-55 yıl	118	3,4290	,69231		
	56+ yıl	106	3,4917	,58789		
	Toplam	240	3,4656	,63757		
İletişim	36-45 yıl	16	3,7500	,52241	2,790	,248
	46-55 yıl	118	3,7500	,57503		
	56+ yıl	106	3,8927	,57514		
	Toplam	240	3,8130	,57390		
Normlar	36-45 yıl	16	3,6125	,84054	4,568	,102
	46-55 yıl	118	4,0559	,67881		
	56+ yıl	106	4,0094	,76663		
	Toplam	240	4,0058	,73465		

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin yaşlarına göre, sosyal sermaye ölçeğine verdikleri yanıtlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 32’de verilmiştir. Kruskal Wallis H testine göre;

- Üyelerin yaşlarına göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=4,390 P=0,111).
- Üyelerin yaşlarına göre özelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=0,408 P=0,815).
- Üyelerin yaşlarına göre iletişim düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=2,790 P=0,248).
- Üyelerin yaşlarına göre norm düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Test istatistiği=4,568 P=0,102).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bugünkü anlamında “ilişkiler” ve “toplumsal bağlantılar” olarak kullanılan sosyal sermaye kavramı, 1990’lı yıllarla beraber popüler bir araştırma alanı halini almıştır. Sosyal sermayeye duyulan ilginin hızla artışı kavramın farklı disiplinlerden bilim adamları ve uzmanlar tarafından çeşitli şekilde anlam kazanması sürecini başlatmıştır. Bu süreç sonucunda kavram birçok tanıma sahip ve çok boyutlu bir hale gelmiştir. Genel olarak toplumsal ilişkileri esas alarak bir değer yaratması görüşüne dayanan kavramın, sosyal bilimler alanında mikro düzeyde bireysel getirilerine odaklanılmıştır. Sosyal sermaye ilişkileri, bireylerin sahip oldukları iletişim ağlarının boyutunu, değerleri ve güveni kapsayan toplumsal içerikli bir oluşumdur. Toplumu oluşturan bireyler ve sivil toplum örgütleri arasındaki etkileşimleri harekete geçiren kavram özellikle hemşehri derneklerinde güvene dayalı iletişim ve sosyal ağ oluşturma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada, kavram incelenirken hemşehri derneklerindeki insan ilişkileri ve bu ilişkilerin sonucunda sosyal sermayenin nasıl özelliklerde oluştuğu ifade edilmiştir.

Türkiye’de ekonomik, siyasi, kültürel ve doğal nedenlerden dolayı kırdan kente nüfus hareketleri gerçekleşir. Göç eden insanların toplumsal yaşama uyum sağlamaları zaman alabilmektedir. Ekonomik şartların olgunlaşması, kente adaptasyon ve eğitim seviyesinin yükselmesi süreç içerisinde gerçekleşecektir. Bu aşamada, kent ortamına uyum sağlaması için bireylere kendilerinden önce o yerleşim yerine gelen hemşehriler tarafından destek verilmektedir. Hemşehriler arasında gelişen dayanışma ağları zaman içerisinde dernekleşmeye dönüşmüştür. Bu bağlamda göç sonrası geçiş sürecinde ortaya çıkan hemşehri dernekleri kentte bir dayanışma ve yardımlaşma örüntüsü olarak önemli yapılarıdır. Ökaz (2019) ve Gök (2019) çalışmalarında bu sonucu desteklemektedir.

“Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği” başlıklı çalışmada, Edirne ilinde etkinlik gösteren ve hemşehrilik esaslarına bağlı olarak kurulan dernek üyelerinde güven ve iletişimin normları benimsemesine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmanın verileri sosyal sermaye ölçeği ile toplanmıştır. Sosyal sermaye ölçeği de güven, iletişim, normlar ve sosyal ağ boyutlarından oluşmaktadır. Güven boyutu çalışmada herkese karşı duyulan genelleştirilmiş güven ve belirli bir topluluk olarak hemşehri derneklerinde üyelere duyulan özelleştirilmiş güven kapsamında incelenmiştir.

Çalışmada, sosyal ağların oluşumuna yönelik soruların olduğu bölümde, bireylere kimleri hemşehriniz olarak görüyorsunuz ifadesi yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya en düşük kendi köyünden olanları, en yüksek oranda ise Edirne’de yaşayanları yanıtını vermiştir. Elde edilen cevapların yarısında insanlar hemşehri olarak kendi geldikleri alanları tercih etmişlerdir. Diğer yarısı ise görüşmeler esnasında uzun süredir kentte olduklarını veya yeni bile gelseler doydukları yerin burası olduğunu söyleyip Edirne halkını hemşehrim olarak görüyorum seçeneğine yönelmişlerdir.

Genelleştirilmiş güven duygusunun özelleştirilmiş güven değişkeni üzerinde doğrudan etkisi vardır. Üyelerde, genelleştirilmiş güven artarken özelleştirilmiş güven de paralel biçimde artmaktadır. Aynı dernekte bulunan üyeler arasındaki sosyalleşme daha fazla güven oluşumuna sebep olmaktadır. Akgiş ve Karakaş (2018) derneklerde kurulan sosyal ağların güven ve özlem duygusunu giderdiğini belirterek bu sonucu desteklerken; Demir ise (2016) çalışmasında hemşehrilik ile oluşan bağların güvensizlik tabanına indiğini belirterek bu sonucu desteklememektedir.

Genelleştirilmiş güven ile dernek üyeleri arasında iletişimde aynı yönde bir ilişki vardır. Üyelerin genelleştirilmiş güveni artarken dernek üyeleri ile iletişim de artmaktadır. Bu birbirine güvenen insanların karşılıklı daha rahat iletişim kurabildiği anlamına gelmektedir. Bu durum, sosyal sermaye kavramının önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Yeşiltuna (1997) çalışmasında benzer bir sonuca ulaşmıştır.

Güvenin özelliklerinden biri karmaşıklığı azaltmasıdır. Birbirlerine güven duygusu besleyen bireylerde bilgi alışverişi daha doğru sağlanabilir ve iletişim ağları da daha güçlü olabilir. Çalışmada üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyi artarken dernek üyeleri ile iletişim de artar. Ayrıca üyelerde, üyelerin dernek üyeleri ile iletişimi artarken özelleştirilmiş güvenin de arttığı sonucuna varılmıştır. Dernekteki kişiler arası ilişkilerin iletişim ağlarını ortaya çıkarması aynı gelenekleri paylaşan dernek üyelerinin hem kültürel değerlerde hem de günlük yaşamda birbirleriyle ortak iletişim ağlarına sahip olmasının bir sonucudur. Akpınar (2019) yaptığı çalışmada benzer sonuca ulaşmıştır.

Kente yeni göç etmiş bireyler adaptasyon sürecinde yalnızlaşma duygusuna kapılmaktadır. Bu nedenden kendi memleketlerinden olan insanların yer aldığı ortamlarda bulunmak ve kendilerine yakın gördükleri hemşehrileriyle vakit geçirme istekleri vardır. Üyelerin özelleştirilmiş güveni artarken normları benimsemesi ve uyması da artmaktadır.

Hemşehri derneklerinin işlevi bakımından, üyeler arasında beraberlik ve güven duygusunu arttırıp, birbirlerini desteklemenin önemli olduğu bu hipotezin sonucudur. Uzun (2013) tarafından yapılan çalışma da bu sonucu destekler niteliktedir.

Çalışmada, üyelerin dernek üyeleri ile iletişimi artarken normları benimsemesi de artar hipotezi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Grup içinde iletişim ağları yüksek bile olsa çalışmanın ana kütesini oluşturan dernek üyeleri diğerleriyle aynı değerleri kolektif temelde taşımamaktadır. Bunun nedeni; dernekteki üyelerin birbirleriyle geçirdiği zaman dilimidir. Güvenin içselleştirilmesi ve üyelerin aynı değerleri birbirleriyle paylaşması için birlikte geçirdikleri ve aralarında kurdukları iletişim süresi uzun olmalıdır. Bu durumu 11+ yıl dernek üyesi olan bireylerin özelleştirilmiş güven düzeylerinin 0-5 yıl olanlardan daha yüksek olması ve kentte kalış süresi arttıkça dernek üyelerinin birbirleri arasında kurdukları sosyal ağların kuvvetlenmesi desteklemektedir.

Araştırmada hemşehri derneklerine üye olan bireylerin sosyal sermaye düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır. Gelir durumu 2501 + TL olan üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyi, gelir durumu 2001-2500 TL arası olan üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gelir durumu arttıkça bireylerin sosyal sermaye düzeyleri de yükselmektedir. Ailesinin göç etmesi sonucu Edirne'ye gelen üyelerin özelleştirilmiş güven düzeyinin, Edirne'ye ekonomik nedenlerle gelenlerin özelleştirilmiş güven düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yönetici konumunda bulunan dernek üyelerinin özelleştirilmiş güveninin, derneğe üye olanların genelleştirilmiş güveninden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, yönetici konumunda bulunan dernek üyelerinin dernek üyeleri arasındaki iletişim düzeyinin, derneğe üye olanların iletişim düzeyinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Üyelerin büyük çoğunluğu kendini Edirneli hissetmekte, kalan kısmı ise kendi veya babasının doğduğu yerli hissettiğini belirtmektedir.

Hemşehri dernek üyelerinin cinsiyet, yaş ve eğitim seviyeleri ile sosyal sermaye düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık ilişkisi belirlenmemiştir. Cinsiyet ve yaş verileri incelendiğinde ankete katılan üyeler, yaş ortalaması yüksek bir gruptan oluşup, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranda hemşehri derneklerine üye oldukları ve dolayısıyla sosyal sermaye oluşumu üzerinde daha belirleyici oldukları ifade edilebilir.

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin sosyal ağ oluşumlarına göre sosyal sermaye düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır. Üyelerin, üye oldukları dernekten haberdar olma durumlarına göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Derneklerinin varlığını hemşehrilerinden öğrenen üyelerin genelleştirilmiş güvenleri, derneklerinin varlığını komşulardan öğrenen üyelerin genelleştirilmiş güvenlerinden daha yüksektir.

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, üyesi oldukları derneğin sağladığı yarara göre genelleştirilmiş güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Dernekteki hemşehrilerle sık sık görüşme sağladığını düşünen üyelerin genelleştirilmiş güven düzeyi, memleketten haber aldığını belirten üyelerin genelleştirilmiş güven düzeyinden daha yüksektir. Benzer şekilde derneğin hemşehrilerle sık sık görüşme sağladığını belirten üyelerin genelleştirilmiş güveni, örgütlenerek birlikte olmak ve sosyal yardımlaşma sağladığını düşünen üyelerin genelleştirilmiş güveninden daha yüksek bulunmuştur.

Hemşehri derneklerine üye olan bireylerin, derneğe üye olma yılına göre dernek üyelerine güven düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. 11+ yıl dernek üyesi olan bireylerin özelleştirilmiş güven düzeyleri 0-5 yıl dernek üyeliğine sahip bireylerin özelleştirilmiş güven düzeylerinden daha yüksektir. Kentte kalış süresi arttıkça dernek üyelerinin birbirleri arasında kurdukları sosyal ağlar kuvvetlenmektedir. Derneğe üye olma sebeplerinde ise 69,6'lık oranla yardımlaşma ilk sıradadır. Sosyal sermayenin kayda değer bir ögesi olan sosyal ağların oluşumunda ortak amaçlara ulaşma fikri hâkimdir. Dolayısıyla hemşehri dernekleri de dayanışma ve yardımlaşma oluşmasını sağlayarak işbirliğini arttırıp bu fikri gerçekleştirmektedir.

Hemşehri derneklerinde sosyal sermaye düzeyinin ölçülmesine yönelik olarak yapılan bu çalışmada özelleştirilmiş güven sorularına da yer verilerek dernek yöneticileri ve üyeler arasındaki güven de sorgulandığı için önemlidir. Sonuç olarak dernek üyelerinin sosyal sermaye düzeyi bulgular çerçevesinde yüksek bulunmuştur. Yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki öneriler tespit edilmiştir:

- Genel olarak sosyal sermayenin önemli kaynakları olarak kabul edilen aile yapısı, kültürel ve sosyal ilişkiler, toplumsal değerler ve normlar gibi unsurların Türkiye’de zengin olduğu fikri yaygın anlayış olmakla birlikte yapılan araştırmalar aksi yönde sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sivil toplumun işleyişindeki aksaklıklar ve güven duygusunun eksikliği sosyal sermayenin azalmasını tetikleyici durumlardır. Sivil toplum ve çalışmanın da konusu hemşehri dernekleri sosyal ağların oluştuğu, iletişim kanallarıyla dernek içerisindeki güvenin artıp ve beraberinde bunun genelleştirilmiş güven üzerinde olumlu etki yaratabileceği başlıca yerler olduğundan güçlendirilmelidir.

- Güvenin içselleştirilmesi için hemşehri derneklerinde geçirilen zaman süresi çeşitli etkinlikler ile arttırılmalıdır.

- Hemşehri derneklerine katılımı kadınların azlığı dikkat çekmektedir. Bu çerçevede kadınların katılımını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

- Farklı bölgelerdeki hemşehri derneklerinin sosyal sermaye üzerindeki etkisini inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır.

- Ülkemizde yapılan sosyal sermaye seviyesini ölçmeye yönelik çalışmaların sayısı son dönemlerde yükselme eğiliminde olsa da yetersizdir. Sosyal sermayeyi konu edinen çalışmalar yapılabilir ve desteklenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından sosyal sermaye konusunda ülke genelinde araştırmalar yapılarak, sosyal sermaye düzeyine yönelik veriler elde edilmelidir. Ulaşılan veriler yönetim ve ekonomi yapısındaki sorunların kaynağı ve çözüm yolları hakkında bilgi verici olabilir.

KAYNAKÇA

Adam, F. ve Borut, R. (2003). “Social capital: Recent debates and research trends”. *Social Science Information*, (4282),160-161.

Abdioğlu, H. ve Yavuz, S. (2013). “İşletmelerde sosyal sermayenin ölçülmesine ve raporlanmasına yönelik bir araştırma”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 25-56.

Adler, P. ve Kwon, S. (2000). “Social capital, the good, the bad, and the ugly”, Modified version of a paper presented at the 1999 Academy of Management Meeting, Chicago, IL. 89-115.

Ağcasulu, H. (2017). “Sosyal sermaye kavramı ve temel bakış açılarının karşılaştırılması”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8 (17), 121.

Ak, B. G. (2005).“Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım sürecinin sivil kuruluşlarına etkileri ve katkısı”, *II.Ulusal Sivil Toplum Kongresi*, 15-16 Ekim, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Akatay, A. ve Yelkikalan, N. (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa.

Akatay, A. ve Harman, S. (2014). *Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*, Ekin Yayınevi: Bursa.

Akgiş, Ö. ve Karakaş, E. (2018). “Bir sosyal ağ olan hemşehri derneklerinin yoksullukla mücadeledeki rolü üzerine uygulamalı bir Araştırma: Bilecik Sinoplular Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(1), 21-35.

Akkaya, A. (2019). “Derneklerin kuruluşu ve tüzel kişilik kazanması”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 3(6), 63-91.

Akpınar, R. (2013). “İzmir’de faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin şehir kimliğine etkisi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 261-275.

Akpınar, B. S. (2019). Kentleşme Süreci ve Sosyal Sermaye Etkileşimi. Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bbilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Hatay.

Aksoy, Z. (2012). “Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 294.

Aktaş, E., Aka, A. ve Demir, M. C. (2006). “Kinship (Hemşehri) associations and rural transformation in Turkey. *Turkish Journal of Agricultural Economics* , (12), 5-10.

Alacahan, B. ve Duman, O. (2011). “Güven ve sivil bağlılık boyutuyla sosyal sermaye ve mezhep: Maraş örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 108-131.

Alkan, M. Ö. (2003). “Osmanlı’da cemiyetler çağı”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 40(238), 196-204.

Apan, A. (2006). “Türkiye’de iç göç olgusu: nedenler ve sonuçlar”. *Yerel Yönetim ve Denetim*, 11(5), 26-33.

Ayan, S. (2007). “Siyasi yapılanma sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(2), 35-68.

Ayata, A. (1994). “Dünya’da ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler”. içinde *Geleneksel ve Modern Dayanışma*. (s.325-340). Sosyoloji Derneği Yayınları: Ankara.

Ayboğa, H. (1999). “Yüksek enflasyon dönemlerinde anonim ve limited şirketlerde zorunlu esas sermaye artırımı”. *Muhasebe-Finansman Dergisi* (10), 59-86.

Aydın, Ayşegül (2017). “Avrupa Birliği’nin uluslar arası göç politikaları bağlamında Almanya ve Almanya’daki mülteciler”, *Belgi Dergisi*, 2(14), 538-551.

Axelrod, R. (1984). *The Evolution of Cooperation*, Basic Books: New York.

Bada, X. (2007). “Participatory planning across borders: Mexican migrant civic engagement in community development”. *The Latin Americanist*, 55 (4), 9–33.

Bada, X. (2015). “Collective remittances and development in rural Mexico: A view from Chicago's Mexican hometown associations”. *Population, Space and Place*. 22 (4), 343–355.

Bahry, D., Kosolapov, M., Kozyreva, P. ve Wilson, R. (2005). “Ethnicity and trust: Evidence from Russia”. *The American Political Science Review* 99(4), 521-532.

Bjornskov, C. (2005). “The multiple facets of social capital”. *European Journal of Economy, Artical in Press*, 22(1), 22-40.

Bal, H. (1997). *Kentsel Toplumda Anomi-Yabancılaşma Olgusu Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşehri Birlikleri*, 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayını: Ankara.

Bal, H. (2008). *Kent Sosyolojisi*. Fakülte Kitabevi: Isparta.

aşak S. ve Öztaş, N. (2010). “Güven ağbaları, sosyal sermaye ve toplumsal cinsiyet”. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(1), 27-56.

Başel, H. (2003). Sosyal Politika Açısından İç Göçler Sivas’tan İstanbul’a Göç Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.

Bayraklı, C. (2007). Dış Göçün Sosyo-ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Bayraktar, U. (2003). Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul'daki Hemşehri Dernekleri, *Toplumbilim (Göç Özel Sayısı)*, (17), Bağlam Yyayınları: İstanbul.

Becerra, M. V. O. (2014). “Performing belonging in public space”. *Politics and Society*. 42 (3), 331–357.

Bourdieu, P. (1986). “*The forms of capital*”. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, John G. Richardson (ed.). Greenwood Press: New York. 241-258.

Bölgesel Veriler, (2021). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).

Burt, R., S. (1997). “The contingent value of social capital”. *Administrative Science Quarterly*, (42), 339.

Büyükilikmen, A., Y. (2015). “Sosyal sermaye ve ölçülmesi/social capital and measurement”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (10), 45-52.

Callois, J.M. ve Angeon, V. (2004). “On the role of social capital on local economic development: an econometric investigation on rural employment areas in france, *AES Conference*, 1-27.

Can, İ. (2019). “Güveni nasıl tanımlayabiliriz? Ya da sosyal bilimlerin konusu olarak güven”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 46-59.

Ceran, Y. (2011). “Göç sorunu ve yeni göç politikalarının uygulanmasında kent konseylerinin işlevleri”, *Kent Konseyleri Sempozyumu*, 6-7 Mayıs, Bursa, 241-250.

Chin, W. W. (1998). “The partial least squares approach for structural equation modeling. G. A. Marcoulides, (ed.), in: Methodology for business and management. Modern methods for business research. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 295-336.

Civelek, M.E. (2018). *Yapısal Eşitlik Modellemesi Metodolojisi*. Beta Basım Yayın Dağıtım: İstanbul.

Cohen, D. ve Prusak, L. (2001). *Kavrayamadığımız Zenginlik Kuruluşların Sosyal Sermayesi*. Ahmet Kardam (çev). Mess Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayını: İstanbul.

Coleman, J. (1988). “Social capital in the creation of human capital”. *American Journal of Sociology*, (94), 95-120.

Çağlar, A. (2006). “Hometown associations, the rescaling of state spatiality and migrant grassroots transnationalism”. *Global Networks*. 6 (1), 1–22.

Çaha, Ö. (2000), *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Çağdaş Kültür Yayını: İstanbul.

Çaha, Ö. (2005). *Sivil Toplum Üstüne*, (Ed). Lütfi Sunar, içinde Sivil Toplum ve Demokrasi, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Çakır, F.S. (2019). “Kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modellemesi (PLS-SEM) ve bir uygulama”, *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi* 5(9), 111-128.

Çamdereli, M., (2008). *İletişime Giriş*, Dem Yayınları: İstanbul.

Çaymaz, B. (2005). “İstanbul'da Niğdeli hemşehri dernekleri”. *European Journal of Turkish Studies*, (2), 1-14.

Çetin, M. (2006). “Endüstriyel bölgelerde sosyal sermaye ve güven: Üçüncü İtaya” Örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1),74-86.

Çiçek, M. (2009). Hemşehri Derneklerinin Sosyo-Kültürel Uyuma Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.

Dae-Bong, K. (2009). “Human capital and its measurement”. *3rd OECD World Forum on Statistics*, 27-30 Ekim, Kore, 1-36.

Dasgupta, P. (2005). “The economics of social capital”. *1st Teaching Workshop on Environmental Economics for the Middle East and North Africa*, 5-16 Aralık, İtalya, 1-39.

Demir, N. Ö. (2016). Sosyal Sermaye ve Hemşehrilik: Maltepe, Gülsuyu ve Gülensu Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Devamoğlu, S. (2008). Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye’de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli.

Diamond, L. (1994). “Rethinking civil society toward democratic consolidation”. *Journal of Democracy Johns Hopkins University Press*, 5(3), 4-17.

D.İ.E. (1935 - 2000). *Genel Nüfus Sayım İstatistikleri*, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları: Ankara.

Dika, S. L. ve Singh, K. (2002). “Applications of social capital in educational literature: a critical synthesis”. *Review of Educational Research*. 72(1), 31-60.

Doğan, M. ve Olğaç, İ. (2020). “Edirne şehri nüfusunun gelişimi ve yapısal özellikleri”, *Türk Coğrafya Dergisi*, (75), 7-16.

Duben, A. (1979). *The Significance of Family and Kinship in Urban Turkey*. Çiğdem Kağıtçıbaşı (çev.). Sex Roles, Family and Community in Turkey, Indiana University Press, 73-99.

Dural, M. ve Öğüz, T. (2017). *Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi: İstanbul.

Ekinci, A. (2010). *Okullarda Sosyal Sermaye*. Nobel Yayıncılık: İstanbul.

Erder, S. (1997). *İstanbul'da Bir Kent Kondu (Ümraniye)*. İletişim Yayınları: İstanbul.

Erdoğan, E. (2005). Sosyal sermaye, güven, Türk gençliği, 1-39. Erişim adresi: www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf

Erdoğan, M. (2013). *Yerel Yönetimlerde Toplumsal Sermaye, Teori ve Katılımcı Pratikler*, Legal Yayıncılık: İstanbul.

Ergin, R. A. (2007). Sosyal Sermayenin Yöneticiler Bağlamında Ölçülmesine Yönelik Konya Sanayisinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Erözden, O. (1998). *STK'lar ve Hukuki Çerçeveye Yenilik Talepleri Üzerine Notlar*, Merhaba Sivil Toplum (der.) Taciser Ulaş. Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını: İstanbul.

Erselcan, F. (2009). “Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 248-256.

Escobar, C. (2004). Dual citizenship and political participation: Migrants in the interplay of United States and Colombian politics. *Latino Studies*. 2 (1), 45–69.

Eser, K. ve Gökmen, Ç. E. (2009). “Beşeri sermayenin ekonomik gelişme üzerindeki etkileri: Dünya deneyimi ve Türkiye üzerine gözlemler”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-56.

Eşki, Uguz H., Örselli, E. ve Sipahi, E. B. (2011). “Sosyal sermayenin ölçümü: Türkiye deneyimi”, *Akademik İncelemeler Dergisi* 6(1), 8-40.

Fernandez, M. ve Nichols, L. (2002). “Bridging and bonding capital: Pluralist ethnic relations in Silicon Valley”. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 22(9-10), 104-122.

Field, John (2006). *Sosyal Sermaye*. Bahar Bilgen ve Bayram Şen (çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Field, John (2008). *Sosyal Sermaye*. (2. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Fine, B. (2011). *Sosyal Sermaye Sosyal Bilime Karşı / Bin Yılın Eşiğinde Ekonomi Politik ve Sosyal Bilimler*. Ayşegül Kars (çev.), Yordam Kitap: İstanbul.

Fox, J. Ve Bada, X. (2008). “Migrant organization and hometown impacts in rural Mexico”. *Journal of Agrarian Change*, 8 (2–3), 435–461.

Fritch, W. S. (2000), A Study of the Organizational Structures and Proscesses thet Create and Maintain Social Capital in Selected Private and Public Schools, A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of The Requirements for The Degree Doctor of Philosophy in Education, University of California Riverside.

Fornell, C. ve Larcker, D.F. (1981). “Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error”. *Journal of Marketing Research*, 18 (1), 39-50.

Fukuyama, F. (2001). “Social Capital, Civil Society and Development”. *Third World Quartely*, 22(1), 7-20.

Genç, Y. (2008). “Kentin sosyal değişiminde yöresel kültürlerin (hemşehri dernekleri) rolü”. *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yöresel Kùltürler Sempozyumu*, 27 Haziran 2008, Kocaeli, 5.

Gerşil, G. ve Aracı, M. (2011). “Küreselleşme sürecinde insan kaynakları uygulamalarındaki dönüşüm: Kayseri örneği”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakùltesi Dergisi* (44), 73-114.

Göç, Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2013). Erişim: 03.02.2020, <https://www.trakyaka.org.tr>.

Gökalp, Ş. (2005). “Yeni dernekler kanunu”. *TBB Dergisi*, (58), 209-214.

Guarnizo, L. (1998). “The rise of transnational social formations: Mexican and Dominican state responses to transnational migration”. *Political Power and Social Theory*, (12), 45–94.

Güllüpnar, F. (2012). “Göç olgusunun ekonomi- politiğı ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.

- Güngör, N. (2006). *Göç Olgusu ve Arabesk*. Sistem Matbaacılık: İstanbul.
- Güngör, C. ve Özdemir, M. Ç. (2017). “Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 70-90.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). “Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Güneş Ayata, A.(1991). “Gecekondularda kimlik sorunu, dayanışma örüntüleri ve Hemşehrilik”. *Toplum ve Bilim*, (51/52), 89-101.
- Gürbüz, Ö. (2013). “Tampon mekanizmadan siyasal aktörlüğe hemşehri dernekleri”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 8(6), 943-959.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Seçkin Kitabevi: Ankara.
- Görmüş, Ş. A. ve Erem, I. (2014). “Entelektüel sermaye ve unsurlarının finansal performans üzerindeki etkisi: Bilişim sektöründe bir inceleme”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar* ,51(592), 65-82.
- Granovetter, M. (1973). “The strength of weak ties”. *American Journal of Sociology*, (78)6, 1360-1380.
- Grootaert, C. (1998). “Social Capital: The Missing Link?”, Paul Dekker, Eric M. Uslaner (ed.). *Social Capital and Participation in Everyday Life*, (s.9-26). Routledge: New York.
- Grootaert, C., ve Bastelaer, T. (2001). “Understanding and measuring social capital: A synthesis of findings recommendations from the social capital initiative”. *WB, Social Capital Initiative Working Paper*, (24), 1-31.
- Hair, J. F., Hult, G.T.M., Ringle, C.M. ve Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. Sage Publication: Los Angeles.
- Hair, J.F., Hult, G.T.M., Ringle, C.M. ve Sarstedt, M. (2014). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. Sage Publication: Los Angeles.
- Halpern, D. (2005). *Social Capital*. Polity Press: United Kingdom.

Hanifan, L. J. (1916). “The rural school community center, annals of the American academy of political and social science”. *New Possibilities in Education*. (67), 130-138.

Hanifan, L. J. (1920). *The Community Center*. Silver Burdett of Company: Boston, New York, Chicago, San Francisco.

Hersant, J. ve Tomarkin, A. (2005). “Hometown organisations in Turkey: An overview”, *European Journal of Turkish Studies*, (2), 1-24.

Holy, L. (1995). *Anthropological Perspectives on Kinship*. Pluto Press: Chicago.

Işık, M. (2000). *İletişimden Kitle İletişimine*. Micro Yayınları: Konya.

Iyer, S. Kitson, M. ve Toh, B. (2005). “Social capital economic growth and rregional developement”. *Regional Studies*, 39(8), 1015-1040.

İçduygu, A., Sirkeci, İ. ve Aydıngün, İ. (1998). Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi. *Türkiye’de İç Göç* (ed.). Ahmet İçduygu. Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.

İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). *Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını: İstanbul.

İnat, Ş. (2006). Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri ve kentlileşme süreci (Antalya örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.

Kalkınma Bakanlığı. (2018). Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 1-91. Erişim: 22.01.2021 <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KalkinmaSurecindeSivilToplumKuruluslariOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>

Kararslan, E., Yorgan, A. B., Civelekoğlu, F. Ve İkiz, F. (2006). “Sivil Toplum Kuruluşları İletişim Platformu”. Erişim adresi: <http://inet-tr.org.tr/inetconf10/bildiri/59.doc>

Karadoğan, D. E. (2009). *Sosyal Sermaye İletişimde Strateji ve Kalite Yönetimi/İnsanın Toplumsal Kuruluşu ve Güven*, Derin Yayınları: İstanbul.

Karagül, M. ve Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik Sosyal Araştırma Dergisi*, (1), 37-52.

Karagül, M. (2002). *Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü ve Türkiye Boyutu*. Kocatepe Üniversitesi Anıt Matbaa: Afyon.

Karagül, M. ve Dünder, S. (2006). “Sosyal sermaye ve belirleyicileri üzerine ampirik bir çalışma”. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (12), 61-78.

Kartal, O.Y., Yazgan, A. K. ve Kıncal, R.Y. (2017). “Bilişim çağında sosyal sermayenin yeni belirleyicileri: Dijital uçurum ve sosyal medya okuryazarlığı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(2), 353-373.

Kaya, Y. (2011). Sosyal Sermaye Düzeyinin Belirlenmesi ve Sosyal Sermaye Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Gönüllü Teşekküller Bağlamında Kayseri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kütahya.

Kaya, E. (2004). *Kentleşme ve Kentlileşme*. İlke Yayıncılık: İstanbul.

Keesing, R. M. (1975). *Kin Groups and Social Structure*. Holt, Riehart ve Winston: New York.

Keleş, H. N. (2012). *Sosyal Sermaye*, Eğitim Yayınevi: Konya.

Kerimov, R. (2011). Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi: Örnek Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Keskin, M. (2008). Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Üyelerinde Sosyal Sermaye Düzeyi ve Belirleyicilerini Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Erzurum.

Kıray, M. B. (1995). *Siyasi Himayecilikten Dinsel Grup Himayeciliğine, Türkiye’de Toplumsal Değişim*. Yeni Yüzyıl Yayınları: İstanbul.

Kıray, M. B. (1998a). *Kentleşme Yazıları*. Bağlam Yayınları: İstanbul.

Kıray, M. B. (1998b). *Örgütlenemeyen Kent: İzmir*. Bağlam Yayınları: İstanbul.

Kitapçı, İ. (2017). *Sosyal Sermaye: Sosyal, Ekonomik ve Bilişsel Bir Perspektif*, Beta Basım Yayım: İstanbul.

Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Press: New York.

Kurtbeyoğlu, T. (2005). Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel ve Siyasal Yapısına Etkileri Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Kurtoğlu, A. (1993). “İstanbul’un nüfus kompozisyonu ve hemşehri dernekleri”. *Sosyoloji Derneği Yayınları*, 2(1), 367-384.

Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*. İletişim Yayıncılık: İstanbul.

Kurtoğlu, A. (2005). “Mekânsal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekânı Olarak Dernekler”, *European Journal of Turkish Studies*, (2), 6-73.

Külekci, S. (2011). Küreselleşme Sürecinde Hemşehri Dernekleri ve İnternetin Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Ankara.

Kongar, E. (1973). “Aldındağ’da kentle bütünleşme”. *Amme İdaresi Dergisi*, (6), 63.

Lacroix, T. (2010). “Hometown organisations and development practices”. *IMI Working Papers Series* (28), 1-28.

Lee, E. S. (1966). “A theory of migration”. *Demography*, 3(1),49.

Lin, N. (2001). *Social Capital: A Theory Of Social Structure and Action*. Cambridge University Press: New York.

Luthans, F., Luthans K. ve Luthans B. C. (2004). “Positive psychological capital: Beyond human and social capital”, *Business Horizons*, 47(1),45-50.

Manço, A. (2009). “Göçmen uyumu için belediye diyalogu: İstanbul’da hemşehri dernekleri ve yardım kurumları hakkında bir araştırma-uygulama”. Erişim Adresi: www.academia.edu

Meçik, O. (2010). Sosyal Sermaye ve Beşeri Sermayenin Bireysel Ekonomik Getirisi: Eskişehir İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Uşak.

Munoz, J. ve Collazo, M. (2019). “Promoting health from outside the state: La comunidad, Migrants, and hometown associations, migration letters”. *Transnational Press London*, 16(2), 155-164.

Narayan, D. ve Cassidy, M. F. (2001). “A dimensional approach to measuring social capital: Development and validation of a social capital inventory. *Current Sociology*, 49(2), 59-102.

National Statistics (2001). Social Capital A Rreview of the Literature, Social Analysis and Reporting Division Office for National Statistics, 1-45.

Nivalainen, S. (2004). “Determinants of family migration: Short moves vs. long moves”. *Journal of Population Economics*, 17(1), 157-175.

Okamura, J. Y. (1983). “Filipino hometown associations in Hawaii”. *Ethnology*. 22(4), 341-353.

Okan, T., Sarı, S. ve Peker, İ. (2016). “Girişimcilik başarı faktörü olarak sosyal sermaye kriterinin analitik hiyerarşi süreci (AHS) ile ağırlıklandırılması ve bir ölçek önerisi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 179-180.

Organisation For Economic Co-Operation and Development. (2001). *The Well Being of Nations the Role of Human and Social Capital*, 39-62.

Orozco, M. (2002). *Sending Money Home: Hispanic Remittances and Community Development*. Rowman ve Littlefield Publishers: Amerika.

Orozco, M. ve Welle, K. (2003). “Hometown associations and their present and future partnerships: New development opportunities”. *Inter American Development Bank*, 1-38.

Orozco, M. ve Rouse, R. (2007). “Migrant hometown associations and opportunities for development: A global perspective”. *The Online Journal Of the Migration Policy Institute*. 1-9.

Ortaylı, İ. (2006). Genel Göç Olgusu. *Uluslar arası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Zeytinburnu Belediyesi: İstanbul.

Oyen, E. (2002). “Social capital formation as a poverty reducing strategy? Social capital and poverty reduction: Which role for the civil society organizations and the state, *UNESCO*,1-65.

Ökaz, F. (2019). Kente Tutunma Sürecinde Tampon Bir Kurum Olarak Hemşehri Dernekleri: Yalova Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.

Önen, E. (1997). *Kent, Dayanışma ve Hemşehrilik Dernekleri*. Sosyoloji Derneği Yayını: Ankara.

Özdamar, D., Türk, A., İkizler, M., Çağırman, S., Ertürk, Ş. ve Değer, S. (2006). *5253 Sayılı Yeni Dernekler Kanunu Ve İlgili Mevzuat*, Kartal Yayınevi: Ankara.

Özdemir, S. (2004). “Kar gütmeyen kuruluşlar (KGK) ve sosyal refahın sağlanmasında artan rolü”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 131-161.

Özcan, Y. Z. (1998). İç göçün tanımı ve verileri ile ilgili bazı sorunlar. *Türkiye’de İç Göç*. Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.

Özcan, B. (2011). Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Özer, H. (2018). “Günümüz itibariyle sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.

Özgüner, M. ve Özgüner, Z. (2014). “Sosyal sermaye ile beşeri sermaye ilişkisi ve etkileşimi”, *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3),364-375.

Özkiraz, A. ve Acungil, Y. (2012). “Hemşehri derneklerinin kentlileşme sürecindeki rolü (Tokat örneği)”. *EFD/JFL Edebiyat Fakültesi Dergisi/ Journal Faculty of Letters*, 29(1), 247-272.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ekin Kitabevi: Bursa.

Özerkmen, N. ve Kahya, Y. (2008). “Organize suç örgütlerinin oluşumunda hemşehrilik ilişkilerinin rolü”. *Polis Bilimleri Dergisi*, 4(10), 15-42.

Paldam, M. (2000). “Social capital one or many? Definition and measurement”. *Journal of Economic Surveys*, 14(5),629-653.

Parla, T. (2002). *Türkiye’de Anayasalar, Yeni Yüzyıl Kitaplığı*, İletişim Yayınları: İstanbul.

Paxton, P. (1995). “Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assesment”. *American Journal of Sociology*, 105(1), 88-127.

Polat, S. ve Polat Aktaş, S. (2015). “Turizmin kayıp halkası: Sosyal sermaye”, *Journal of International Social Research*, 8(40),766-776.

Polat, G. (2012). Madde Bağımlısı Gençlerin Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri ve Sosyal Sermaye Yaklaşımı Temelinde Sosyal Hizmet Müdahalesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Portes, A. ve Vickstrom, E. (2011). “Diversity, social capital, and cohesion”. *Annual Review of Sociology*, (37), 461-479.

Putnam, R. D. (2004). “Education, diversty, social cohension and social capital”. *Meeting of OECD Education Ministers Report*, 1-9.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster: New York.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press: United States.

Rea-Holloway, M. (2008). What’s The Matter With Social Capital? An Inductive Examination. Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Missouri-Kanses City, Amerika Birleşik Devletleri.

Reyhanoğlu, M. (2006). AR-GE İşbirliklerinde Güven: Ankara’daki Teknoparklarda Faaliyet Gösteren İşletmelerde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Sabatini, F. (2006). “Does social capital improve labour productivity in small and medium enterprises?”. *International Journal of Management and Decision Making*, 9(5),3-14.

Selek, C. ve Köseoğlu, Ö. (2008). *Hemşehri Derneklerinin Adapazarı’nın Sosyoekonomik Yapısına Etkileri*. Bilgi Kültür Merkezi: Sakarya.

Sencer, Y. (1979). *Türkiye’de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*. Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Seyidoğlu, H. (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayıncılık: İstanbul.

Schuller, T. (2000). “Human and social capital: The search for appropriate technomethodology”. *Policy Studies*, 25-35.

Shideler, D. W. (2005). Individual Social Capital: An Analysis of Factors Influencing Investment. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ohio State University, Amerika Birleşik Devletleri.

Siisiainen, M. (2000). Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam. Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä Paper presented at ISTR Fourth International Conference "The Third Sector: For What and for Whom?", Ireland.

Sönmez, Z. S. (2010). Hemşehri Derneklerinin Yerel Siyaset Üzerine Etkileri 2004-2009 Yerel Yönetimler Seçimi Buca İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İzmir.

Stewart, T. A. (1997). *Entelektüel Sermaye*. Nurettin Elhüseyni(çev.). Mess Yayınları, İstanbul.

Stewart, T. A. ve Kirsch, S. L. (1991). “Brainpower”, *Fortune*, 11 (123), 44-60.

Stolle, D. (1998). “Bowling together, bowling Alone: The development of generalized trust in voluntary associations”, *Political Psychology*, 19(3), 497-525.

Stolle, D. (2003). The Sources of Social Capital. *Generating Social Capital Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. (ed.) Marc Hooghe ve Dietlind Stolle, Palgrave Macmillan: New York.

Strawn, C. L. (2001). Social Capital Influences on Lifelong Learning Among Adults Who Did Not Finish High School, Yyayınlanmamış Doktora Tezi, Portland State University, Amerika Birleşik Devletleri.

Suzuki, P. (1966). “Peasants without plows: Some anatolians in İstanbul”. *Rural Sociology*, 428-453.

Şahin, E. B. (2015). Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mersin Üniversitesi, Mersin.

Şan, M. K. (2007). *Sosyal Bilimlerde Yıldızı Yükselen Yeni Bir Kavram: Sosyal Sermaye Ve Türkiye*. Sosyoloji Yazıları I, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Ortak Çalışması. (der.) M.K. Şan. *Kızılelma Yayınları*: İstanbul.

Şavkar, E. (2011). Sosyal Sermayenin Unsurları ve Ekonomik Kalkınmayla İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

Taylor, C. (1990). “Modes of civil society”. *Public Culture*, 3(1), 95-117.

Tekeli, İ. (1998). *Türkiye’de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, Türkiye’de İç Göç*. Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.

Tekeli, İ. (2000). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yasalar –Etik-Deprem*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını: İstanbul.

Tekşen, A. (2003). *Kentleşme sürecinde Bir Tampon Mekanizması Olarak Hemşehrilik: Ankara’daki Malatyalılar Örneği*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları: Ankara.

Telman, N. ve Ünsal, P. (2005). *İnsan İlişkilerinde İletişim*. Epsilon Yayınları: İstanbul.

Temple, J. (2000). “Growth effects of education and social Capital in the OECD countries”. *OECD Economics Department Working Papers*, (263)1-56.

Terzi, E. ve Koçak, Y. (2014). “Hemşehri dernekleri, hemşehrilik bilinci ve kentlileşme ilişkisi üzerine bir araştırma: İstanbul/Sultangazi’deki Karşılıklı hemşehri dernekleri örneği”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32),137-150.

Toksöz, F. (1971). Dernekler. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (C 2 366-378) İstanbul: İletişim Yayınları.

Toraman, C. ve Abdioğlu, H. ve İşgüden, B. (2009). “İşletmelerde inovasyon sürecinde entelektüel sermaye ve yönetim muhasebesi kapsamında değerlendirilmesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1), 91-120.

Tosun, G. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden: Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, Alfa yayıncılık: İstanbul.

Uğuz Eşki, H. (2010). *Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım Sosyal Sermaye*. Orion Kitabevi: Ankara.

Uzun, G. (2013). *Kentsel Kimlik Olgusu ve Hemşehri Dernekleri (İzmir Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İzmir.

Uluslar arası Göç Hukuku / Göç Terimleri Sözlüğü (2009). (ed.). B, Çiçekçi. *Uluslararası Göç Örgütü Yayını*. (18), 35.

Yağmur, A. (2017). “Sosyal sermayenin bölgesel kalkınmaya etkisi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (13), 111-124.

Yanıklar, C. (2010). “Kültürel sermaye, eğitim ve toplumsal tabakalaşma: Pierre Bourdieu’nun yeniden üretim kuramına eleştirel bir bakış”. *Sosyoloji Dergisi*, (2), 121-138.

Yarcı, S. (2011). “Pierre Bourdieu’da sosyal sermaye kavramı”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 125-135.

Yazıcıoğlu, R. (2001). *Sıradışı Bir Vali - Söyleşiler ve Yorumlar*. Birey Yayıncılık: İstanbul.

Yeşiltuna Çiftçi, D. (1997). “Hemşehri derneklerinin içerdiği iletişimin yapısı”. *DİE ve Sosyoloji Dergisi*, 441-449.

Yücekök, A., Turan, İ. ve Alkan, M. (1998). *Tanzimat’tan Günümüze İstanbul’da Sivil Toplum Kuruluşları*. Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.

Yürüdür, E. (2008). “Koyulhisar ilçesinde (Sivas) göç”. *Doğu Coğrafya Dergisi* 20(13), 19-34.

Yıldız, Z. ve Topuz, H. (2011). “Sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma ilişkisi açısından Türkiye üzerine bir değerlendirme”. *Journal of Social Policy Conferences*, 61(2), 203-216.

Yılmaz, N. (2008). *Hemşehri Kimliği*. Beta Yayınları: İstanbul.

Zmerli, S. ve Newton, K. (2008). “Social trust and attitudes toward democracy”. *Public Opinion Quarterly* 72(4), 69.

Waldinger, R., Popkin, E. ve Magana, H. A. (2008). “Conflict and contestation in the cross-border community: hometown associations reassessed”. *Ethnic and Racial Studies*, 31 (5), 843–870.

Winter, I. (2000). “Towards a theorised understanding of family life and social capital”, *Australian Institute of Family Studies*, (21), 1–18.

Woolcock, M. (2001). “The place of social capital in understanding social an economic outcomes”. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.

Xin, G. (1993). “A civil society and public sphere in post-mao China?: An overview of western publications”. *Sage Journals*, 8(3), 38-52.

1921 Anayasası Erişim adresi:

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1921-anayasasi/>

1924 Anayasası Erişim adresi:

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>

1926 Tarihli Medeni Kanun Erişim adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743.pdf>

1961 Anayasası Erişim adresi:

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>

1982 Anayasası. Erişim adresi:

<https://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>

1630 Sayılı Dernekler Kanunu Erişim adresi:

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14379.pdf>

2908 Sayılı Dernekler Kanunu Erişim adresi:

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264515/2908-sayili-eski-dernekler-kanunu.html>

5253 Sayılı Dernekler Kanununu. (2004). Erişim adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr>.

5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005). Erişim adresi:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm>.

Akkoyun, A. E. (2012). Dernekler bilgi sistemi (DERBİS), 1-41. Erişim adresi:
<https://docplayer.biz.tr/644057-Dernekler-bilgi-sistemi-derbis.html>

Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: Edirne İçin Orta Gelir Tuzağından Çıkış
Stratejileri ve 2023 Senaryoları. Erişim adresi:
<https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33061/xfiles/922016C53ms2.pdf>.

Contemporary Authors on Social Capital. Erişim adresi:
<https://www.socialcapitalresearch.com/literature/contemporary-authors/#:~:text=The%20authors%20discussed%20above%3B%20Bourdieu,and%20conceptualize%20this%20complex%20theory>.

Edirne'nin Coğrafi Özellikleri. Erişim adresi: <http://www.metin1.net>

Edirne'nin Konumu. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/>

Edirne Nüfusu. Erişim adresi: <https://www.nufusu.com/il/edirne-nufusu>.

Edirne Panoramik Resim. Erişim adresi:
<https://www.img.topragizbiz.com/image/MvvU>.

Edirne'nin Tarihçesi ve Genel Bilgiler. Erişim adresi:
<https://www.edirne.bel.tr/s/genel-bilgi-8.html>

Edirne'nin Tarihi. Erişim adresi:
<https://etso.org.tr/site/edirne/edirnenin-tarihi>

Derneklere İlişkin Genel Bilgiler. Erişim adresi:
<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernekler-yonetmeliginde-degisiklikyapildi>

Derneklere İlişkin İstatistikler. Erişim adresi:
<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernekler-bilgi-sistemi-derbis>

Dünya Değerler Araştırması. Erişim adresi:
<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSOnline.jsp>.

Dünya Değerler Anketi Göstergeleri. Erişim adresi:
<https://bd.org.tr/index.php/bd>

Türk Dil Kurumu, “Sermaye”, Güncel Türkçe Sözlük.
Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>.

EKLER

EK 1 Anket Formu

EK 2 Anket Uygulanan Derneklerin Listesi

EK 3 Hemşehri Dernek Üyeleriyle Yapılan Görüşmeler

EK 4 Etik Kurul İzni

EK 5 Araştırma İzni

EK 1
ANKET FORMU

SOSYAL SERMAYE ÖLÇEĞİ – GÜVEN

Aşağıdaki ifadeler herhangi bir gruba yönelik olmayıp genel olarak tüm insanlıkla ilgilidir. Katılımınızı ilgili yerlere (x) işareti koyarak belirtiniz.		Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
1	Genelde insanlar güvenilirdir.					
2	İnsanlarla ilişki kurarken dikkatli olunmalıdır.					
3	İnsanlarla ortak iş yaparken dikkatli olunmalıdır.					
4	İnsanlar genelde kendi çıkarları için yaşar.					
5	İnsanların çoğunluğu yardımseverdir.					

Aşağıdaki ifadeler içinde bulunduğunuz derneğe yöneliktir. Katılımınızı ilgili yerlere (x) işareti koyarak belirtiniz.		Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
6	Hemşehrime güvenirim.					
7	Derneğimin üyesi güvenilirdir.					
8	Derneğim bana evimmiş gibi gelir.					
9	Dernek üyeleri yardımseverdir.					
10	Derneğimizdeki üyeler dürüştür.					
11	Dernekteki ortam oldukça samimi ve dostçadır.					
12	Üyeler herhangi bir konuda elinden geleni yapar.					
13	Üyeler verdikleri sözü tutarlar.					

B. SOSYAL SERMAYE ÖLÇEĞİ - İLETİŞİM

Aşağıdaki ifadeler içinde bulunduğunuz derneğe yöneliktir. Katılımınızı ilgili yerlere (x) işareti koyarak belirtiniz.		Kesinlikle Geçerli	Geçerli	Kararsızım	Geçersiz	Tamamen Geçersiz
14	Gerektiği durumda sahip olduğum bilgileri dernektekilerle paylaşıyorum.					
15	Dernek faaliyetleri dışında da üyelerle görüşürüm.					

16	Dernek mensubumuzun çalıştığı kurumlarda işlerim kolay yürür.					
17	Dernek üyeleri arasında yardımlaşma vardır.					
18	Dernek üyelerinin tavsiye ettiği kişi benim için önemlidir.					
19	Dernek üyeleriyle birlikte çalışabilir veya iş yapabilirim.					
20	Dernek üyeleri ile iletişim halindeyim.					
21	Üyeler arasında art niyet yoktur.					

C. GRUP AİDİYETİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadeler içinde bulunduğunuz derneğe yöneliktir. Katılımınızı ilgili yerlere (x) işareti koyarak belirtiniz.		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
22	Dernek üyeleri bir işe girdiğinde onlarla birlikte olmayı değerli bulurum.					
23	Dernek üyeleriyle ortak bir amaç etrafında bulunmayı değerli bulurum.					
24	İçinde bulunduğum dernek üyeleriyle güven içinde olmayı değerli bulurum.					
25	İçinde olduğum dernek üyeleriyle birbirimizi desteklememiz önemlidir.					
26	İçinde olduğum dernekte yeni olanaklar elde etmeyi önemserim.					

D. SOSYAL SERMAYE ÖLÇEĞİ - SOSYAL AĞ

27. Kimleri hemşehriniz olarak görüyorsunuz?

- 1.() Kendi köyümden olanları 2.() Kendi ilçemden olanları 3.() Kendi ilimden olanları
4.() Edirne’de yaşayanları

28. Hangi sebeplerden dolayı derneğe üye oldunuz?

- 1.() İş bulmak 2.() Memleket hasretini gidermek 3.() Gelenekleri yaşatmak
4.() Yardımlaşma / dayanışma 5.() Kendilerini daha güvende hissetmek

29. Dernekten ilk olarak nasıl haberdar oldunuz?(nereden/kimden duydunuz)?

- 1.() Komşularımdan 2.() Hemşehrilerimden 3.() İş arkadaşlarımdan 4.() Araştırdım
5.Diğer(Yazınız).....

30. Dernek size memleketinizi hatırlatıyor mu? 1.()Evet 2.()Hayır 3.()Çok az 4.()Çok fazla

31. Derneğin size sağladığı yararlar nelerdir?

- 1.() Hemşehrilerimle sık sık görüşebilmemi sağlıyor
2.() Siyasi tercihlerimizin olgunlaşmasına yardımcı oluyor

- 3.() Memleketten haber almamızı sağlıyor
4.() Birlikte olmayı ve sosyal paylaşımı sağlıyor

32. Derneğe kaç yıldır üyesiniz? 1.()1 yıldan az 2.()1-5 yıl 3.()5-10 yıl 4.()10+

E. KATEGORİZE EDİLMİŞ BİLGİLER

33. Cinsiyetiniz: 1.()Kadın 2.()Erkek

34. Yaşınız:

35. Geliriniz: 0.()Geliri yok 1.()500 TL-1000TL 2.() 1001TL-1500TL
3.() 1501TL- 2000TL 4.() 2001TL- 2500TL 5.() 2501TL ve üstü

36. Eğitim durumunuz nedir? 1.()İlköğretim 2.()Ortaöğretim(Lise vd.) 3.() Önlisans 4.() Lisans
5.()Lisansüstü

37. Kendinizi nereli kabul ediyorsunuz?

1.()Edirneli 2.()Doğduğum yerli 3.() Babamın doğduğu yerli

38. Edirne'ye göç etme sebebiniz nedir?

1.() Ekonomik sebepler 2.()Ailemin göç etmesi 3.()Eğitim 4.() Akrabaların etkisi

39. Kaç yıldır Edirne'de yaşıyorsunuz?1.()1 yıldan az 2.()1-5 yıl 3.()5-10 yıl 4.()10+

40. Dernekdeki konumunuz nedir? 1.() Yönetim 2.() Dernek Üyesi

Ankete katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 2
ANKET UYGULANAN DERNEKLERİN LİSTESİ

BATMAN MARDİN SOSYAL YARDIMLAŞMA EĞİTİM KÜLTÜREL VE
DAYANIŞMA DERNEĞİ

EDİRNE 69 BAYBURT TAŞOCAĞI KÖYÜ YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
KÜLTÜR DERNEĞİ

EDİRNE DOĞU ANADOLU YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

EDİRNE ERZURUMLULAR KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
DERNEĞİ

EDİRNE MALATYALILAR KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

EDİRNE TOKATLILAR KÜLTÜR DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

EDİRNE YAŞAYAN SİVASLILAR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

GÜMÜŞHANE KELKİT GÜZYURDU KÖYÜ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE
DAYANIŞMA DERNEĞİ

GÜMÜŞHANE KELKİT AŞAĞI ÖZLÜCE KÖYÜ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE
DAYANIŞMA DERNEĞİ

KARADENİZLİLER KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

EK 3

HEMŞEHİRİ DERNEK ÜYELERİYLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

“Hepimiz memleketten uzaktayız. Hemşehrilerimizle ilk başlarda birlik oluşturmaya çabalıyoruz. Daha sonra geleneklerimizi unutturmamak isteği içerisindeyiz. Hepimizin biricik çabası çocuklarımız kendi özlerinden uzaklaşmasın.” (Katılımcı1)

“Bizim köyde gelir getirecek bir şey olmadığı için dedem ve kardeşleri çocukken göçüp gelmişler buraya”(Katılımcı2).

“Derneğe uzun süredir üyeyim... Cenaze oluyor, düğün oluyor herkes orda toplanıyor.” (Katılımcı3)

“Ailem, çevrem, okul arkadaşlarım hiçbiri yoktu. 2-3 defa kaçtım ben buradan ama ağabeyim bırakmadı, geri getirdi. Sonra evlendik, çocuklar burada doğdu, büyüdü.” (Katılımcı4).

“Derneğimiz en son 30 öğrenciye burs veriyordu, maddi sıkıntıları atlatınca sayıyı da arttırmak istiyoruz.” (Katılımcı5)

“Çocuklarımız için önemli girişimler yapıldı, bahçemizde oyun alanı oluşturduk; çocuklarımızın anne ve babasıyla geldiğinde sıkılmalarını istemiyoruz.” (Katılımcı6)

“Dernek bana memleketimi hatırlatıyor. Dayanışma içerisinde memleket tadında olması buraya üye olmamdaki önemli etkenlerden bir tanesidir.” (Katılımcı7)

“Dernekte yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerini birliktelik içerisinde gerçekleştiriyoruz. Düğün, sünnet, yemek organizasyonları yapıyoruz ve böylece de kendi değerlerimizi de aramızda konuşma fırsatı yakalayabiliyoruz.” (Katılımcı8)